

ספר

עירוב ודוצאה

מאת הרב הגדול הנאון המפורסם כש"ת

מוהר"ר יהושע סיגל נ"י

אשר חשף זרוע עזו ויצא בפחא דהיתרא אודות
היתר המלטול בש"ק בקצת חלק המזרחי דעיר
נויארק ככל הכתוב פה בספרו, ונוסף לזה תשובות
בענין זה מאת המאורות הגדולים גאוני זמננו אשר
כל אחינו בני ישראל נשענים עליהם בהוראתם
ומהם גם כן יצא הדבר בהיתר ומסכימים בכל
עוז לדעת הרב הנאון המחבר הנל ומפליגים
בהוראתו זו.

חובא לביה"ד ע"י :

הצער. זאב וואלף במוהר"ר מרדכי ויל הירשפרונג
מקראקא.

נויארק — תרס"ז.

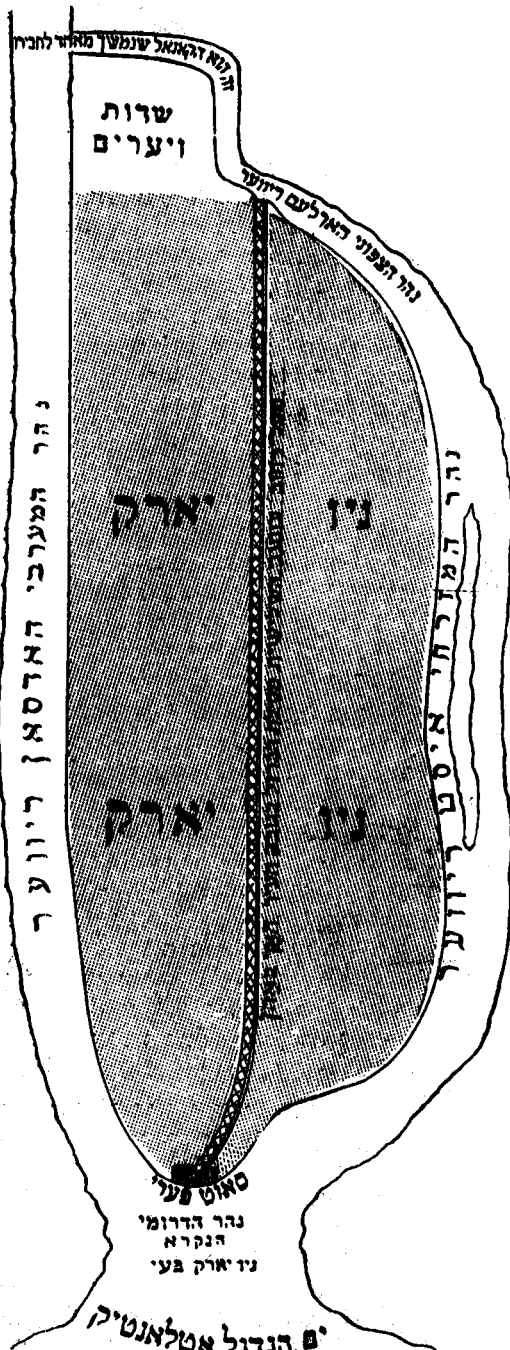
תורתי נתונה לידידי הרה"ג המפורסם
ר' בן ציון כהן שליט"א שהשאילני הספר
והרשה לי להדפיסו. יתברך כבודך אשר יקים
את דברי התורה הזאת, הוא וכל משפחתו.

מצאתי הגהות כשולי הגיליון מחכם אחד
שחתם שמו צב"י. והם הערות נכונות ע"כ
אנו מדפיסים את הספר עם הגהותיו כמו שהן.

109
 70202
 22721
 7 43
 23

229

ה'תש"ט
מ.ד.א.
ה'תש"ט
ל' כו
מ.ד.א.
מ.ד.א.
מ.ד.א.
מ.ד.א.
מ.ד.א.
מ.ד.א.

זה צורתה של העיר הכוכה פה.

י"ד וגם לענין חיקה לדירה אפילו יש בו כמה מילין דהוי רה"י גמור
 ודברי רש"י שבת צ"ט ע"ב ד"ה מוקף לכרמלית המה תמוהים כמו
 שהעיר בזה גם הגרע"א בגליון שבת ז' ע"א ועיי' תוס' שם צ"ט
 ד"ה ומוקף לכרמלית. והנה בהא דאמרינן דף ס"ז ע"ב מסקנת
 רב אשי דמקרפא לכרמלית מותר לטלטל תוך ד' אמות כדי שתתקיים
 גזירת דרבנן שלא יטלטלו תוך הקרפא ד' אמות שלא יאמרו שהיא
 רה"י גמורה לכל פרטיו אף לטלטל בתוכו ע"ש. ואמרינן שם בתוס'
 ד"ה ומאי טעמא דמכאן התיר ר"ת בגינה לטלטל מתוכה לחוץ וכו'
 וכו'. והנה אמרתי לרסק בזה דבין שלרעת ד"ה הא דאמר רב
 אשי דשרי לטלטולי מתוכו לים ומים לתוכו הוי לאו דווקא ים אלא
 אפילו לכל כרמלית מותר לטלטולי מרה"י כזה שאסרו חז"ל לטלטל
 תוכו אלא בד' אמות וא"כ למה לי לר"ת לומר דינו בגינה ובקרפא
 כמבואר בריש עירובין ברחב מעשר והא מכוי זה הוי מה"ו רה"י
 גמור לכל פרטיו דהזוזק לתוכו מרה"י חייב אלא שהם אמרו איסור
 לטלטל בו בד' אמות א"כ שייך בו שפיר חששא דרב אשי דאם
 נאסר לטלטל מן המבוי לכרמלית יאמרו רה"י גמורה היא ואתי
 לטלטולי בכולה וא"כ לדידן דכל המכות פתוחות לכרמלית לרשות
 דרבנן מבואר לרעת ר"ת דמותר ליטול המפתח מן חוץ מבוי ולפתוח
 איזה בית בקצה המבוי. ומדברי ר"ת נראה שדווקא בגינה הי' ניהא
 לי' היתר זה שהיא קרפא היותר מב' סאתיים ולא בשאר רה"י
 שאסור מדרבנן לטלטולי בי' כנ"ל וצריכין אנו לידע גם בזה מאי
 שנא מבוי המוקף מג' רוחות מן קרפא גדול המוקף. אכן באמת
 מדויקים דברי הר"ת ונשקלים במשקלי זהב דהנה הש"ס הוא
 מקשי שם ומאי שנא ומתרצי תוכו שכיחי ומן הים לתוכו ומתוכו
 לים לא שכיחי. והנה לפי פירוש הפשוט נראה דווקא כים לא
 שכיחי דלא שכיח התשמיש בים אבל בשאר כרמלית דשכיח בו
 תשמיש אמרינן בו שפיר ומ"ש. וכן הוא באמת דעת הרמב"ם ז"ל
 לפי פירוש הח"מ בפ' ט"ז מה' שבת ה' ב' שמכוון כן בשיטת
 הרמב"ם ז"ל. אכן דעת התוס' דכאן דף ס"ז הא הא נראה מבואר
 לא כן אלא דבכל כרמלית אמרינן סברא זו. ואף דבכל כרמלית
 לא שייך לא שכיחי כנ"ל מ"מ אמרינן ג"כ דין זה וכבר דחק עצמו
 במהרש"א מטעם לא פלוג ואיך תמוהין לי דבריו אלה דלפי פירושו
 כשום לא פלוג מה יעשה בדברי הטור או"ח ס' שמ"ו המבוארים
 בכל כרמלית וכתב מפורש וז"ל מותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת
 כגון בקעה וכו' וכו' ומוטב להתיר להוציא ממנו לכרמלית דמידי
 דלא שכיח היא וכו' עכ"ל הטור א"כ כתב מפורש על כל כרמלית
 דמידי דלא שכיח היא ולא משום סברת לא פלוג אשר באמת הוא
 מבואר בפירוש"י לעיני כל הטעם והסברא של הא דלא שכיח בכל
 כרמלית יז"ל בד"ה מתוכו לים ואע"ג דבשאר רשה"י לכרמלית גזרו
 רבנן היינו שכיחן אבל הני תרתי כחדא יותר מב' סאתיים ומתוכו
 לכרמלית אלא שכיח עכ"ל רש"י ז"ל וכן היא ג"כ בב"י ס' שמ"ו
 הנ"ל שכתב אבל הני תרתי כחדא וכו' והיא ממש כפירוש"י דכ"ל
 הלא שכיח היא רק בגינה וקרפא דלא שכיח הני תרתי כחדא

שיבואו בבת אחת והיא לא שכיח כל כך כמו הטלטול בתוכו גופא וע"ש בב"י שכתב רגם דעת הרמב"ם היא כן ורלא כדברי הה"מ ופירושו בדברי הרמב"ם ז"ל וא"כ מפרש"י והטור והב"י שגם בכל כרמלית שייך לא שכיח הטלטול מן קרפף יותר מסאתיים וככל הנ"ל. והיא מבואר היפוך דברי המרש"א הנ"ל מה שדבריו אינם מובנים לי כלל בזה ועכ"פ דברי הר"ת מובנים מעתה שפיר שהמה ממש כדבר זקינו רש"י ז"ל, שדווקא בגינה יותר מב' סאתיים שייך היתר זה אבל בשאר רה"י שאסרו חז"ל בו הטלטול כמו מבוי הרחבה מעשה לא שייך בו היתר זה וכהנ"ל תרתי כדרא כמו אלה שכיח שפיר וככל הנ"ל המבואר כמ"ש.

וא"כ מובן מעתה דברי הב"י בס' שם"ג הנ"ל מה שהרבינו להקשות עליהם מיושבים מעתה ומובנים בתכלית הפשטות והוא שהב"י מה שהביא דברי הה"מ רוצה רק להוכיח לו מדבריו להורות לפני כל רבשאר רה"י לכרמלית כמו ממבוי לשרטון שייך שפיר לחוש שמא יטלטל מן הרה"י לכרמלית ולא אמרינן דיותר כה"ג כמו דאמרינן בס' שמו"ו בקרפף לכרמלית שמדברי הה"מ זה במבוי ושרטון נראה מפורש שזה אסור מ"מ אף שהמבוי היא ג"כ רה"י גמורה היא, ויש איסור טלטול בו מדרבנן אחר שיעל הים שירטון ומטעם שאין כאן מחיצות עוד וגם נפרץ למקום האסור לו כמ"ש לשרטון וכהא דרב אשי הנ"ל שמא יאמרו רה"י גמורה היא ואתי באמת חפדישה הנ"ל, וא"כ יש מקום לומר שמותר לטלטל מן המבוי לטלטלי בכולי ע"כ אשמעינן הב"י שמדברי הה"מ נשמע מכל מקום דאסור לטלטל מן המבוי לשרטון וכמ"ש דכל ההיתר זה הוא רק מקרפף לכרמלית ולא בשאר רה"י שאסור מדרבנן אל כרמלית הסמוך לו וככל הנ"ל. אבל אל זה לא כיון הב"י לומר שמבואר מדברי הה"מ שכל החשש היא רק מחמת טלטול מן המבוי לשרטון ולא יותר, זה לא עלה על דעתו כלל וככל מ"ש והיא לפענ"ד קלוע אל מטרת האמת בכוונת דברי הב"י אלה מיושבים אל נכון בס"ד. ואחר כל הדברים והאמת אלה נראה מעתה דכל הענין של

שמא יעלה הים שירטון שייך רק בהא דהתם בענינא דרבי ברה"ח' שהי' הים למחיצה רק בצד אחר אם כן אם יעלה הים שירטון יהי' פתוח צד זה לאויר העולם משני ראשיו כמובן אבל היכא שהים מוקף משלשה צדדים ומצר הרביעי שצוה"פ שהוא כמו מחיצה ההולכת למרחוק גם אל צד השני של הים שהצוה"פ מתוח למעלה על כל המרחב מים עד ים כמו בנידן דירן שהמסילה בגובה העיר יעבור למרחוק עד מעבר שני להנהר בלי שום הפסק מונח על עמודי ברזל מזה ומזה ואם כן אף אי נימא דבנהר גם כן שייך חששא דשירטון כספיקם של התוס' מ"מ לית לן בה דא אפילו אם יעלה שרטון עד רוחב כמה מ"מ תשאר העיר לעולם בתוך המחיצות דמחיצות מה לי הכא ומה לי התם ומה פסול מן השרטון שייך בזה כיון שחכל היא בתוך המחיצות ואיך עוד אליבא דירן דבנהר לא שייך כלל הא דשירטון וכהנ"ל לא צריכין כלל לחידוש זה. מה דחידוש זה יש לו שייכות רק בים אבל לא בנהר כמבואר דריב"ש

דריב"ש

השם
אלה
במקום
אחר
אחר

ס' ת"ה בשם כל המפורשים דרווקא בים דכתיבא בי' השקט לא
יוכל שייך חששא דשידטון אבל לא בנהר וכן הסכים הוא ז"ל שם
להלכה וא"כ בנידון דירן לא שייך שידטון כלל מכל הני טעמי חדא
שהיא נהר ולא ים ושנית דאפילו בים גם לא שייך חששא זו דהא
מוקף מכל צד ואם יהי' שידטון ג"כ יהי' דין השידטון כדיון רה"י
גמור מטעם ההקף שיקף גם אותו ואי משום שיהי' השידטון כקדמא
ביותר מב' סאתיים היא כגוונא דנידון דירן הוי חוקא לדירה הצד
הרביעית מה שנעשה המסילה בעת שהי' כבר מזמנים מיושב והעיד
היתה בנויה מכבר ודי בזה לענין חוקא לדירה אף ביותר מי' אמות
ומכ"ש שכל המחיצה בצד אחר נעשה אח"כ ומכאן זה תמוהין לי
דברי הט"ז או"ח ס' שם ג"ס"ק כ' במ"ש לענין הנהר חסובב עיר
שטייניץ דמחמיר בזה דשמא יעלה חים שרטון, ותמיה לי בתרתי,
חדא דמאי פסול יהי' אם יעלה חים שרטון שחי' מוקף שם מכל
צד, א"כ גם השרטון יהי' מוקף במחיצות, ולא רמי להא דרבי מה
ששם הי' הים מקיף דק מצד אחר ושפיר הוי השרטון מקום האוסר
כמ"ש לעיל שמבריל בי' וזמחיצה למבוי במקום פנוי כמ"ש לעיל
בתסבר בזה. משא"כ כאן אף אם יהי' שרטון יהי' חשרטון גופא
תוך המחיצות ואיזה שם של רשות נופל ליתן להשרטון המוקף
במחיצות, אם שם כרמלית, הא כרמלית היא, בקעה חיינו שדה
וכדומה מת שקשה להילוך דברים וגם אינו מוקף מחיצה מה שא"כ
במוקף.

ואולי נ"ל שיהי' דינו לפי דעת הט"ז כקדמא היותר מב'
סאתיים. דאף שהיא מוקף במחיצות מ"מ כיון שאין דיוורין בו נתנו
עליו שם כרמלית וכמו רחבה שאחורי בתים המוזכר בעירובין ז'
כ"ד וס"ז ושבת דף ז' ועיי' ס' שנ"ט וס"ס. והנה יהי' אז כשיהי'
נעשה שרטון כמו רחבה היותר מב' סאתיים כיון שלא יהי' דיוורין
על מקום השרטון ויהי' המבואות פתוחים למקום האסור להם מ"מ
קשה קושיא קושיא השני' הא בנהר לא שייך חששא דשרטון כמ"ש
מדברי הריב"ש הנ"ל וכל הראשונים שהביאים שם. ותמוהין לי בזה
גם דברי המ"א ס' שם ג"ס"ק ל"א דאף שגם הוא ז"ל מסכים
דבנהר לא שייך חששא דשרטון וכתב זאת ממשמעותן של דברי
הרא"ש והטור ואמאי לא כתב מדברי הריב"ש המפורשים בשם כל
והטור ואמאי לא כתב מדברי הריב"ש המפורשים בשם כל
המפורשים ומי יוכל להרהר אחר דבריהם כמה שלא נמצא בפוסקים
מי שיחלוק עליהם ולמה לנו מן משמעות אכן לדינא הא מסכים
נב המ"א דבנהר לא אמרינן חששא דשרטון דלא כהט"ז וצריכין אנו
מקורם לבאר כל דברי המ"א ס"ק ל"א אשר בראשית ההשקפה המה
לנו קשי ההבנה מאד מפני קוצר דבריו כדרכו תמיד וצריכין המה
ביאור רחב לפע"ד ואחרי הביאור בהם נבא אי"ה לבאר דבריו גם
מה שכתב בס"ק ל', והנה כאן בס"ק ל"א כתב מתחלה דעת רש"י
וז"ל בשם רש"י ז"ל שכן דרך הים שמתקצר ונעשה קרוע בדוחב
פרסה ובטלי המחיצות ומטלטלין נמי במבואות כדמעיקרא רש"י
עכ"ל. ונפלאתי בזה דלפנינו לא נכתב כן ברש"י דהנה במעשה

מ"מ כיון
שאין דיוורין
בו נתנו
עליו שם
כרמלית
וכמו רחבה
שאחורי
בתים
המוזכר
בעירובין
ז' כ"ד
ו"ס"ז
ושבת
דף ז'
ועיי' ס'
שנ"ט
ו"ס"ס.
והנה
יהי' אז
כשיהי'
נעשה
שרטון
כמו
רחבה
היותר
מב' סאתיים
כיון
שלא
יהי'
דיוורין
על
מקום
השרטון
ויהי'
המבואות
פתוחים
למקום
האסור
להם
מ"מ
קשה
קושיא
קושיא
השני'
הא
בנהר
לא
שייך
חששא
דשרטון
כמ"ש
מדברי
הריב"ש
הנ"ל
וכל
הראשונים
שהביאים
שם.
ותמוהין
לי
בזה
גם
דברי
המ"א
ס' שם
ג"ס"ק
ל"א
דאף
שגם
הוא
ז"ל
מסכים
דבנהר
לא
שייך
חששא
דשרטון
וכתב
זאת
ממשמעותן
של
דברי
הרא"ש
והטור
ואמאי
לא
כתב
מדברי
הריב"ש
המפורשים
בשם
כל
והטור
ואמאי
לא
כתב
מדברי
הריב"ש
המפורשים
בשם
כל
המפורשים
ומי
יוכל
להרהר
אחר
דבריהם
כמה
שלא
נמצא
בפוסקים
מי
שיחלוק
עליהם
ולמה
לנו
מן
משמעות
אכן
לדינא
הא
מסכים
נב
המ"א
דבנהר
לא
אמרינן
חששא
דשרטון
דלא
כהט"ז
וצריכין
אנו
מקורם
לבאר
כל
דברי
המ"א
ס"ק
ל"א
אשר
בראשית
ההשקפה
המה
לנו
קשי
ההבנה
מאד
מפני
קוצר
דבריו
כדרכו
תמיד
וצריכין
המה
ביאור
רחב
לפע"ד
ואחרי
הביאור
בהם
נבא
אי"ה
לבאר
דבריו
גם
מה
שכתב
בס"ק
ל',
והנה
כאן
בס"ק
ל"א
כתב
מתחלה
דעת
רש"י
וז"ל
בשם
רש"י
ז"ל
שכן
דרך
הים
שמתקצר
ונעשה
קרוע
בדוחב
פרסה
ובטלי
המחיצות
ומטלטלין
נמי
במבואות
כדמעיקרא
רש"י
עכ"ל.
ונפלאתי
בזה
דלפנינו
לא
נכתב
כן
ברש"י
דהנה
במעשה

למה נכתב
בס"ק ל'
והנה כאן
בס"ק ל"א
כתב מתחלה
דעת רש"י
וז"ל בשם
רש"י ז"ל
שכן דרך
הים שמתקצר
ונעשה קרוע
בדוחב
פרסה
ובטלי
המחיצות
ומטלטלין
נמי במבואות
כדמעיקרא
רש"י
עכ"ל.
ונפלאתי
בזה
דלפנינו
לא
נכתב
כן
ברש"י
דהנה
במעשה

וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'
 וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'
 וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'

דרבי כתב רש"י דק הא דמתקצר רוחב הים ונעשה קרוע ברוח
 פרסה או יותר ויותר מזה לא כתב שם כלום. אך בהא דמרימר
 פסק לה לסורא באוזלי כתב רש"י מפורש דהים ה' סמוך לסורא
 מאחריה וראשי המבואות מפולשין לים והי' מרימר עושה דשנות
 ומבמורות לכל המבואות ולא רצה לסמוך על מחיצת הים אמר שמא
 יעלה הים שרטון ומטלטלי נמי במבואות כדמעיקרא עכ"ל. א"כ
 מבואר ברש"י שהים ה' מחיצה לסורא דק מצד אחד שע"כ
 בשיתקצר רוחב הים ונעשה קרוע ברוחב פרסה יהי' בטל מחיצה
 זו מצד אחד לגמדי דהא יהי' פתוח בראש ובסוף לאויר העולם
 וכמ"ש לעיל ויהי' מטלטלין נמי במבואות כדמעיקרא מה שיהי'
 להם עתה דק ג' מחיצות אבל אם ה' הים מקיף מג' רוחות או מכל
 הארבעה מחיצות מה שיהי' מקיף עדיין אפילו לאחר שיעלה הים
 שירטון אלא שגם השירטון יהי' תוך ההיקף מחיצות ביחד מן העיר
 מזה לא הזכיר רש"י כלום. ואדרבה הא כתב מפורש דהים ה' דק
 מאחריה וכן בלשונו מה שכתב לא רצה לסמוך על מחיצת הים
 ומדלא כתב מחיצות לשון רבים נראה דבה"ג שיש מכל צד מחיצת
 הים לא ה' דש לשירטון וכמ"ש דהא מ"מ יהי' הוקף ואי משום
 דלא יהי' הוקף לדירה לזה יש עצות אחרות ולא ה' מצריך לסתום
 כל המחיצות בדשנות עיי' ס' שנ"ה, והמ"א העתיק לשון רש"י
 ובטלו המחיצות לשון רבים מה שברש"י מבואר דחששא דמרימר
 ה' דק באופן שהי' מחיצה אחת מן הים ולא כתב כלל זה חלשון
 ובטלו המחיצות והחילוק בין מחיצות ובין מחיצה אחת מבואר
 כמ"ש הן אמת שרש"י כתב עוד להלן ד"ה פסיק מפסיק בינה לבין
 הים במחיצות אוזלי היינו משום דבאוזלי היו רבים כמו שאמרו
 הא יש לומר דין זה בכל מבוי שדיני מבוי הוא כשפתום מג' צדדים
 ופתוח מן צד אחד מה שצריך תיקון בלחי וקורה וצורת הפתח הכל
 שכוונתו במ"ש ובטלו המחיצות היינו שיהיו נבטלין ע"י צד
 הרביעית כל המחיצות של המבוי דהא ג' מחיצות לא מהני במבוי
 להכשירה אבל מ"מ ברש"י לא נזכר זה הלשון כלל.

וכתב עוד להלן המ"א ובהה"מ משמע דאעפ"י שיתקצר
 הים מ"מ נשאר מדרון וכ"ו וכ"ו הנה משמעות זו צריכה רבה איפוא
 הוא המשמעות מה שלא מזה בדברי הה"מ כלום וע"כ הוא דק ממה
 שכתב הה"מ על יעלה הים שירטון ויטלטלו מן המבוי ל"ד ולא כתב
 בפירוש רש"י שיטלטלו במבוי גופא כדמעיקרא שע"כ ה' משמיע
 לו המ"א מדעתו לכוון בדברי הה"מ כמו אלה. והנה לפי מה
 שכתבתי לעיל נזכר לפרש בפשיטות דברי הה"מ דעל זה שמא יבואו
 לטלטל במבואות כדמעיקרא לא חיישינן דהא יראו דאין עתה
 מחיצה וכמי בכל מחיצה או צוה"פ דלא חיישינן שמא יטלטלו גם
 אחר שיפול המחיצה או ינטל צוה"פ זה הוא דעת הה"מ בשיטת
 ר"ה והרמב"ם ז"ל אלא אפילו לחשש זה שמא יטלטלו מן המבואות
 לשירטון משום דיחשבו שניהם לכרמלית וכמו שאמר רב אשי בדר
 ובפירש"י שם ד"ה מתוכו לים וככל מה שכתבתי לעיל בדברי

וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'
 וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'
 וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'

וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'
 וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו' וישיב ר' יוחנן בן זכאי וכו'

הר"ת מ"מ לא חיישינן גם על זה לפי גירסת הר"ח והרמב"ם ז"ל
 דגרסו בנמצא לא חיישינן לשמא יעלה הים שירטון ומילא לא
 יבא ליד כף אבל לדירן דגרסינן בגמרא חיישינן שמא יעלה וכו'
 יוכל היות שגם הה"מ מורה לשיטות אלה מהראשונים דלדרהו
 חיישינן על כל אלה גם על גוף המבואות שמא יטלטלו בהם
 כדמעיקרא כפירש"י ז"ל ועוד יותר נוכל לאמר דהא יש דקדק לפי
 גרסת הר"ח והרמב"ם ז"ל דלא חיישינן ליעלה הים שירטון א"כ
 אמאי עשה מדימר בסורא אוזלא לצד השני דהיינו מחיצה כמו
 שכתב הה"מ למה ליה מחיצת כיון דהים הוי מחיצה והוא מבוי
 בג' מחיצות הא די להם בצד הרביעית בצוה"פ כמבואר בריש
 עירובין והוא תמוה לשטתם דלמה ליה מחיצה בצד השני וע"כ
 צריך לומר לדירהו דמדימר חידש זאת דבה"ג שאין כל הג' מחיצות
 ניכרות כל כך חש מדימר שמא יבוא לטלטל בצד השני מן המבוי
 לחוץ אפילו כשהיה צוה"פ והוצרך לעשות מחיצה שלימה שע"כ
 אמר הו"מ להני דגרסי לא חיישינן שמא וכו' דמצד זה של הים
 לא חיישינן על שירטון שיהי' צריך מחיצה כמו בצד שכנגדו
 שיהי' שייך גם בזה הצד החשש כמו בצד השני דשמא יבוא
 לטלטל מן המבוי לו זאת לא אמרינן לדירהו ונקט חשש זה דווקא
 משום דמירי מיניה בצד השני שע"כ נקט גם בזה החשש תהא
 לומר ההיפוך שיש בו מן צד השני דבו לא חיישינן זאת כמו
 דגרסי לא חיישינן שמא וכו' אבל לדעת אלו דגרסי חיישינן שמא
 יעלה וכו' הוי באמת לדירהו הפסול מחמת כל החששות טילטול
 במבוי גופא ומן המבוי לו הכל מה שיש לחוש כן נוכל לומר ולכון
 בדברי הה"מ מה שהמה לפי שיטת וגירסת הר"ח והרמב"ם ז"ל
 כאשר רמזתי על כל זה גם לעיל.

אכן המ"א לא הי' ניחא לי' בכל זה והי' קשה לו דברי
 הה"מ במ"ש החשש דווקא בטילטול מן המבוי אל השירטון אשר
 ע"כ הי' מיישב לו דעת הה"מ במ"ש הוא ז"ל דהיינו שהוא מפרש
 שהי' צד זו של ים אף אם יעלה שירטון יהי' מ"מ מדרון של י'
 המתלקט מתוך ד' אמות שהיא באמת מחיצה גמורה אל המבוי
 אבל מצד השירטון נקרא זאת כרמלית ויש מקום לחוש שיטלטלו
 מ"מ מן המבוי אל המדרון מה שהטלטול במבוי גופא אין כאן
 איסור כלל משום דהוי מ"מ מחיצה זה המדרון אל המבוי כן
 מפרש המ"א בדברי הה"מ כרי לתרץ אמאי לא כתב הה"מ החשש
 על המבוי גופא וזה הוא המשמעות שלו בדברי הה"מ. ועל זה
 כתב עוד המ"א לחדש דבכה"ג הוי המדרון כרמלית אפילו מוקף
 במחיצות הים מכל צד לפי שלא הוקף לדירה כמ"ש ס' שם"ה ב'ג'
 עכ"ל המ"א. (והנה מראה מקום זה לא הבנתי דהי' לו להרשים
 בזה מן שנ"ה או שנ"ט. ומהא דס' שם"ה אדרבא נראה קצת
 בהיפך שגם במבוי אסור כשהיא פתוח למקום כזה שלא הוקף
 לדירה וצריכין לחלק כמ"ש המהר"ש שם מהא דסוף ס' שם"ג ועכ"פ
 אין ראי' לדברי המ"א מהא דס' שם"ה סעיו ג' ואפשר דט"ס היא
 הא רסעיו ג' וצ"ל סעיו ה' ע"ש ומירי מהחשש הוא שיבוא

לראש המבוי אבל אם הוא רחוק מן הבתים י' אמות צריך תיסון
ראותו מקום הוי פרוזוכן הוא בתום' ב"ר ד"ה ליעבר צוה"פ ובר"ה
ליעבר לחי' ע"ש עכ"ל המ"א והנה מה שכתב מן דברי התוס'
עירובין כ"ד ששם כתבו התוס' מפורש דלשיטתם שהמחיצה הי'
בנורא דנהרא היינו מעבר הנהר וה"ה צורת הפתח רהוי כמחיצה
דהנהר לא הי' רחב יותר מעשר עכ"ל ודבריהם אילו מובנים שפיר
לעין כל דאם הי' הנהר רחב מעשר אם כן הא יש הפרש בין
המבוי ובין המחיצה יותר מעשר מה שהוא פתוח לאויר העולם
וכמ"ש לעיל דהיינו אם המחיצה גבוה י' עומדת ממזרח למערב
רחוק ביותר מן י' אמות מן המבוי א"כ הא פתוח לאויר העולם
בצר צפון ודרום ביותר מן י' אמות וצדיכין תיקון באותו המרחב
הפתוח וא"כ על כרחך גם כונת מ"א כן היכא שהנהר הוא מחיצה
מצד אחד רשייד גם כן זה הריעותא היכא שאינו סמוך לעיר, אבל
היכא שהנהר מקיף העיר באופן שלא יהי' פתוח משני הראשים
אין כאן שום ריעותא אפילו באינו סמוך אל הבתים בעשר ויכול
להיות ברוחב כמה ובלבד שלא יהי' שדה או קרפף יותר מסאתיים
בין המחיצה להבתים וע"י בנ"א השייד לסי' שס"ג מה שכתב
בשם הרימב"א ויבואר עוד למ"כ בס"ד.

וכתב עוד המ"א ובקושטנטינא אע"פי שפרוצה לים בכמה
מקומות יותר מן י' כסתום דמי דו"ט ח"א צ"ר כ"ה שצ"ב עי"ש
ס' ת"ה עכ"ל המ"א. והנה עיינתי בדברי המרי"ט שם ולא הזכיר
שם לענין זה קושטנטינא דק עיר צבד' שכתב שם מפורש אחרי
שמברר דהים הוי הכרה טובא טפי מקורה וכתב וז"ל ומתוך
הדברים נזכרתי מעשה בטבריא שרחובה פתוחה לים והיינו
מטלטלין בכל העיר ובכל הרחבה ע"פ זקנים אפעי שפרוצה יותר
ממאה אמה עכ"ל והטב אשר כתב בזה הח"ה דהמרי"ט פסק
כדעת הרמב"ם והמחבר דלא חיישינן לשמא יעלה שירטון כמו
דאולי כל דבריו שם ולפי זה לא ידעתי למה הביא המ"א זאת
לדין דאולינן בשיטת הרמ"א ואין היתר בים לדין וע"כ צריך
לומר דהמ"א הביא זאת לענין דבריו הקודמים מה שכתב ההיתר
בנהר אף לדין. וכתב דאם הנהר רחוק מן הבתים י' אמות צריך
תקון ועל זה הביא הא דמרי"ט וכ"ה. והם לא הזכירו כלל מן
סמוך או מופלג. ועל כרחך משום דשם הי' היקף הים מכל הצדדין
שע"כ הזכיר בכוונה הא שכתב בשמם מן קושטנטינא משום דהים
מקיף שם דוב העיר. ובאופן זה לא שייך לומר דבמופלג עשר
אמות מן הבתים יהי' צריך תקון וכמ"ש לעיל שגם מרבדי התוס'
נופא שמביא המ"א ברה כ"ר ע"ב מבואר כן שרק בצר אחר משהו
לחסרון אם רחוק הוא מן י' אמות ובכל זה שבארנו לעיל בס"ד
שע"ב מביא המ"א שפיר את דעתם בזה בהא דקושטנטינא להודות
לנו לדין לענין נהר. דבנהר המקיף בה"ג כמו בהא שכתב' הם הוי
לעולם כסתום בין מופלג מן הבתים בין סמוך בנלע"ד דק מה
שרשם לעין בס' ת"ה סעיה ו' לא ידעתי שום בונה בדבריו מה
שלא פירשו בזה גם מבואריו ואולי יש איזה ט"ס במדאף מקום זה.

וכתב אח"כ ובדריב"ש ס' ת"ה כתב מבוי המפולש לכרמלית
צריך צוה"פ והאי דצירו אחד ים לא הי' מפולש בשני ראשיו כי
הי' לו ג' מחיצות אלא שבשני צדדים הי' פרוץ קצת וכו' וכו'
עב"ל פירושן של דבריו משום שיש לרקדק הא כל ים הוי כרמלית
בירוע מהא דריש שבת הנ"ל ואם בן קשה הא דרבי בצירו אחד
לים בין למאן דגרס חוששין ובין למאן דגרס אין חוששין למה
לנו הטעם של החששא דשירטון הא בלא"ה כאן דהמבוי פתוח לים
הא הוי כאילו פתוח לכרמלית, ונפרץ למקום האסור לו שע"כ מתרץ
ל: הריב"ש שהי' נפרץ קצת מן הצדדים אבל במהרי"ט הנ"ל אף
שלא הביא דברי הריב"ש מ"מ האריך בקושיא זו ומכבר דאין איסור
בחומות הים מצד נפרץ לכרמלית דלא שביח שיטלטלו מן הים למבוי
דאין הים בת טלטול עם המבוי כמ"ש הה"מ ומהני גם ביותר
מן י' אמות הפירצה דהוי היכר מחיצה גמור, ולא שייך בים נפרץ
למקום האסור לו כמו בכל נפרץ לפתוח לכרמלית דלענין זה שאני
כרמלית דים מן שאר כרמלית, ובאמת בפרש"י ח' הא מפורש
בהיפוך מן פירוש הריב"ש וע"כ דמסתבר גם לרש"י בדברי
המהרי"ט. וזה הוא שכתב המ"א אבל משמעות הפוסקים משמע
דאפילו מפולש לגמרי לים שרי. וכתב עור המ"א דבנהרות שלנו
שרדבן להתייבש בקיץ הרבה יש לאסור וז"ל הירושלמי מכוואת
המפולשין לים וכו' וכו' בוונתו בזה בנהרות שלנו שרדבן להתייבש
בקיץ ולא נשאר מקום מדרון כמתלקט יור מתוך ר' א"ב אין כאן
שום מחיצה בוודאי אסור וא"כ אסור לעולם אפילו בזמן שעדיין
לא נתיבשו, ועל זה מביא מן הירושלמי שרווקא במדרון של יור
מתוך ר' הסמוכה אל העיר מותר אבל יש ים שאין בו מדרון של
יור במבואר בדבר הירושלמי, ויש לבוון בכוונת הירושלמי היינו
היבא שהמדרון העמוק של הים הוא מופלג מן העיר ובסמוך אין
בו מדרון והירושלמי מירי במפולש מצד אחד אל הים. א"ב
בשהוא מופלג במדרון הוי המבוי פרוץ למקום האסור ובכל הנ"ל
שע"כ אמר דהוי במפולש לבקעה והדין שקעה דר"ח הוי מדרון של
יו"ד בסמוך למבוי, ונהרות שיתייבשו בקיץ הוי על פי רוב בלי
מדרון י' המתלקט מתוך ר' במקום היובש שע"כ לא מהני המחיצה
של הנגר בנלע"ד פירוש דברי המ"א כאלה הדברים ומה שפירש
בזה המחזה"ש לא זכיתי להבין ומסיים עוד דאם נקרשים כימות
החורף בטלה המחיצה ואסור לטלטל ובדברי הט"ז ס"ק ב' ולא
לגמרי דלהט"ז אסור כל השנה משום זמן הנקשר בחורף ולהמ"א
אסור רק בעת הקרישה אבל לא בעת שאינו נקשר.

אלה המה בכלל דברי המ"א בס"ק ל"א ופירש בוונתו בהם
שיצא לנו מדבריו אלה לענין גידון דידן דמהני שפיר מחיצת
המים היינו הנהר הגדול הסובב את העיר דבנהר דידן אין כאן
אחר מהחששות לבטל המחיצה דאי משום שירטון לא שייך זה
בנהר בירוע מטבעו דאינו מעלה שירטון בשום פעם. גם חשש
נקרש בחורף לא שייך בו שהוא תמיד פתוח אף בקרירות הגדולות
ומטעם לא הוקף לדירה ע"כ לא שייך בו דהא הצד רביעית שהיא

הנה המ"א כס"ק ל' הקשה על הא דאמרינן שהים נחשב למחיצה מהא דכתבו התוס' עירובין כ"ב ע"ב דמחיצה לאינה עשויה בירי אדם לא חשוב מחיצה ואתי רבים ומבטלי מחיצה. וכתב המ"א על זה עמ"ש סוף ס' זה. וכוונתו להא דכתב בס"ק מ' לא מקרי רבים אלא כס' רבוא ומשו"ה סתמו שם. ואם כן יהי' **מ"ב** בפשיטות דכאן אין בוקעים בו ס' רבוא ואם כן לפי זה קשה להבין למה חפש המ"א אח"כ תירוצים אחרים ואולי דזה בני כוונתו באמת כמה שכתב אח"כ לתרץ דהכי מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל וכו' וכו' דכוונתו שאין הספינות עוברות כס' רבוא ובפחות מם' רבוא אף אם הספינות עוברות אין כאן ביטול מחיצה והוא דרוקש מאד לכן כן. ככוונת דבריו מרמיסתם סתם ליה וזהו כפ"מ ומחה"ש כתבו כן לפרש כוונתו שמ"ש עמ"ש סוף ס' זה שבא לתרץ בזה קשייתו מן התוס' משום דכאן באין ס' רבוא בוקעין בו לא אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצה ואין כאן קושיא ואם כן על כרחך הא דמסי' זו"ל דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם היינו שאין עוברות שם כס' רבוא. ולפענ"ד נראה שיש לומר בפשיטות שבא לתרץ בזה אליבא דכ"ע דהא מ"מ תקשי לדעת הרמב"ם ודעימי' דלא בעינן ס' רבוא לענין רה"ר וכן היא ג"כ דעת הריב"ש בס' ת"ה הנ"ל לא שייך עוד לתרץ במ"ש הוא זו"ל בס"ק מ' אם כן איך יתכן לדירה קושיית התוס' עירובין כ"ב מהא דא"י ובכל שיש לרצה כרחק

[illegible]

אלו רר"ה תליא בס' רבוא וכמ"ש חמ"א בס"ק מ' וכן פסק בעלמא
כן לדינא אם כן אפילו ספינות עוברות נחשב למחיצה כל זמן

אכן בנוף הקושיא של חמ"א מרבירי התוס' יש עדיין לתמוה
הרבית רמאי הקשה מן רבירי התוס' לדינא דכאן. הא התוס'
מיירי שם בענין רה"ר דאורייתא דליכא מחיצות אחדות שעל
כן כתבו שפיר רלא נוכל מדאורייתא לחשוב הים למחיצות
לבטל רה"ר דאורייתא משום דנעשה בירי שמים ואתי רבים
ומבטלי וכו'. אבל כאן הא מיירי שצירו אחד כלל לים היינו
שיש ג' מחיצות מלבד הים רה"ר הוי רה"י גמור מדאורייתא
גם בלא מחיצות הים, והאי מחיצה של ים בעינן שתועיל לנו
רק לענין הרבנן כמו צוה"פ ביותר מעשר, א"כ מנ"ל ראיתי
רבים ומבטלי מחיצה לענין תקון דרבנן ג"כ מה שהיא רק משום
הכרה בעלמא וגם נימא לענין הכרה זו דרבנן דאם לא נעשה
בירי אדם לא הוי מחיצה. הא אפילו בלחי העומד מאליו
פסקינן כאביי דמחני ובכמה אופנים רי בקצת לחי או קורה
דעלמא ומה דמיון יש מזה למחיצות דאורייתא שיהי' שייך
בעלמא ומה דמיון יש מזה למחיצות דאורייתא שיהי' שייך
להקשות מהא דמחיצות דאורייתא מה רלא מחני בהם לאשוויא
למחיצה שלא יהי' מועיל גם כן לענין לחי וקורה דרבנן הא אין
השתוות כלל בין הנושאים. גם יש לתמוה על תירוצו מ"ש
לחלק בין ספינות עוברות על הים לנמל לאין עוברות דלפי מ"ש
הוא בעצמו לעיל ס' שמ"ה ס"ק י"ר שמחליט שם דספינות
השמות על פני הים אינן מבטלין מחיצתא, דא"כ להוי ים רה"ר
עכ"ל. אם כן איך כתב כאן שהספינות העוברות המה מבטלין
מחיצתא. והנה על קושיא ראשונה נ"ל דע"כ ס"ל לחמ"א לסברא
פשיטא דאין חילוק בזה בין לענין רשות דאורייתא לבין דרבנן
דכל מה דתיקנו רבנן בעין דאורייתא תיקנו, דהיכא שאינו מקרי
מחיצה לענין דאורייתא גם לענין דרבנן לא מקרי מחיצה, אבל
קושיא חשניה תמוה לכאורה מאד להבין דבריו כמ"ש שסותר
עצמו ממ"ש הוא בעצמו וגם מכח קושייתו דאם כן כל ים
שהספינות עוברות עליו יהי' נחשב לרה"ר. ובהברייתא הא
מפורש דים חוי כרמליה ולא רה"ר.

שוב שמתי אל לבי וראיתי כי כונה אחרת יש כאן ברבירי
חמ"א אלו מכל וכל, דהא דכתב וצ"ל דהכא מיירי במקום שאין
הספינות וכו' אין כוונתו בזה לתרץ קושייתו מה שהקשה מן
התוס' עירובין דזה כבר מתורץ היא במ"ש מקורם עיי' מ"ש
בסוף ס' זה וכמו שבארתי לעיל דלפי מה שכתב סוף סימן זה
בעינן דווקא ס' ריבוא ואין כאן קושי' עוד מהא דתוס' ראיתי
רבים וכו' וכמו שפירש"י גם במהה"ש שבוה מתורץ הקושיא
מן דברירי התוס' ואיך שייך לומר אח"כ וצ"ל דהכא מיירי וכו'
מה צ"ל יש בזה והי' שייך לומר ועוד נ"ל דהכא מיירי וכו' גם
הי' לו לומר דהתם הא ספינות עוברות והכא מיירי במקום
שאין הספינות עוברות ומדלא הזכיר הא דהתם כלל נראה מבורר

שאינן כוונתו בזה לתרץ קושייתו הנ"ל מה שבאמת הא בכר מתורץ במ"ש ועיי' מ"ש סוף ס' זה. אלא שבא מעתה בדבריו אלה לחדש ולומר דבר מיוחד מה שאינן שייכות אל קושייתו מן התוס' והוא רבאמת יש בכל יום ונהר הסובב שם מחיצה על זה משני אופנים חדא דהים ונהר בעצמו מקרי מחיצה אף שהחריץ שלו אין בו שום מקום שיהי' מתלקט י' מתוך ד', דמ"מ המים גופא הסובבת מקרי מחיצה להרשות הסובב אותו והיא משום דהמים הא הוי כרמלית שהיא מראוריתא מקום פטור וגם עריף מכל כרמלית דבכל כרמלית שנפרץ אליו מקום רשות המותר נאסר ע"י כן משום שנפרץ למקום האסור לו, וכים לא אמרינן כן דיהי' הרשות נפרץ למקום האסור לו, משום שאינו בר מלמול, וכמ"ש הה"מ ותמהרי"ט הנ"ל שע"כ נחשב המים גופא כים ונהר למחיצה ואופן ב' דהחריץ שהמים מונח בו אם הוא עמוק י' או מתלקט יוד מתוך ד' הוי דופני החריץ למחיצה כמו דאמרינן גור אסיק ואף שהמים מכסין את המחיצות מ"מ אינן בטלן כמ"ש רש"י עירובין י"ב ע"ב בריש העמוד ועיי' בתוס' שם מה שהאריכו בזה. והנה בא המ"א לחדש שנראה מבואר החילוק דהיכא דחשבינן המחיצה מכח דופני החריץ אין כאן שום חשש לבטל המחיצות מכח הספינות העוברות עליו דהספינות אינן מבטלן למחיצות גמורות וכמ"ש המ"א ס' ש"מ"ה ס"ק י"ד דאם כן כל יום שהספינות עוברות עליו יהי' נחשב לר"ה אולם היכא שהים היא מחיצה מצד הים שלו ולא מטעם מחיצות החריץ מפני שבאמת אין לו חריץ שיהי' מתלקט י' מתוך ד' ורק המים בעצמו נחשב למחיצה אזי יש לומר לרד"י דאם הספינות עוברות עליו מבטלן להמחיצה של מים ולא שייך עוד לומר בדבריו ראשונים הנ"ל שאינו בר מלמול. והנה כאן בס' ש"ס"ג ס' כ"ט במבוי שצדה אחר כלה לים דחשבינן הים למחיצה אף באין לו מחיצות המתלקט י' מתוך ד' כמ"ל אמרו והוא דאית ל' גרודי כמו שאמרו בדף י"ב ע"ב. ומפני זה כתב המ"א כאן על דין זה וצריך לומר דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דשם הוי הים מחיצה (פירוש המים גופא) וה"ה שאר מימות שאין הספינות עוברות שם הן עצמן מחיצה.

אכן לפי זה ולפי מ"ש המ"א דנהר בעצמו הוי מחיצה קשה מאד לכוון מ"ש על זה בדבריו וז"ל כמ"ש בס' שני' וכן הוא בגמרא דף כ"ד ע"ב ובתוס' ד"ה אין עושין דהנהר בעצמו הוי מחיצה. וכ"כ בערוך ערך אוזל עכ"ל. והיא תמוה דהן אמת דבערוך ערך אוזל נראה כן שנהר היא המחיצה אבל מ"ש מס' שני' וכן מדברי התוס' כ"ד ע"ב הא שם מבואר בהיפוך דבסוף ס' שני' כשכתב המחבר דכלא נשאר גרודים אסור אפילו אפילו למלאות מנהר לחצר בתוך ד' אמות אסור אם כן מבואר דנהר אינו נחשב למחיצה להחצר וכן כתב שם המ"א בעצמו ס' ו' דרוקא בעמוק י' נחשב למחיצה אל החצר. ומפרש כן

וליושב שיטתו מה דבלא"ה אין להם שחר. וככל מה שבארתי
בס"ר.

היוצא לנו מזה לענין נידון דירן דהנהר עמוס מאד יותר
מכמה פעמים י' טפחים רווראי נחשב למחיצה גמורה דאין
הספינות העוברות מבטלות אותן וכמו שכתב המ"א ס' שמי'ה
ס"ק י"ד הנ"ל. מלבד מה שכתב המ"א סוף ס' שם"ג דלירדן
היבא דליבא ס' ריבוא עוברין אינן מבטלין להמחיצות. ואי
תקשה לפי זה תשוב לנו הקושייה של התוס' ב"ב ע"ב מן בכל
דמוקף לה נהר דגלת דלהוי רה"י וע"כ נהי' מוכרחין לומר
בתירוצן שם דרכים מבטלין מחיצתא. ואם כן לשיטת הרמב"ם
ודעימיה דאפילו פחות מם' ריבוא מיקרי דשות הרבים ואם כן
כל יום שהספינות עוברות עליו יהי' נחשב לרה"ד. והא היא
היפוך דברי הש"ס שבת ריש פירקין. דים הוי כרמלית וצריכין
לירע גם לדעתם איך לתרץ קושיית התוס' הנ"ל. אכן אליבא
דאמת אין כאן קושייה כלל שכבר הארכתי בזה בתשובה ארוכה
והראתי לדעת דכל דבריהם של התוס' שם ר"ה דילמא היא רק
אליבא דאביי. אבל לפי המסקנא שם בתל' המתלקט ובדברי
רבא ובמה דמסיק הש"ס בהא דשיבולי בית גלגול החלוק בין
א"י לחו"ל ובהא שאין העבר יכול ליטול סאה ובדברי התוס'
שם ר"ה ואיזהו ובר"ה יהושע נראה מבוחר להלכת דס"ל
דאפילו מחיצה שלא נעשה בידי אדם הוי מחיצה ולא אתי רבים
ומבטלי' לי' ועיקר החילוק הוא רק בין נחא תשמישתי בניקל
לבין שלא בניקל כגון שעולין לה כחבל וכדומה כמ"ש התוס'
שם בר"ה ואיזהו ועי' תוס' ישנים שם. וכמו שאמרו רבי
ר' ינאי גופא שם החילוק הזה גם יש עוד חילוק אליבא דאמת
להלכת כמ"ש התוס' עירובין ט"ו ע"א ר"ה תל' בין ראוי להעשות
ע"י בני אדם לבין אי אפשר שתעשה מחיצה כזו ע"י בני אדם.
והרבתי שם דברי בדברים מוכרחים דאליבא דאמת לא שייך
כלל מה שכתבו התוס' רק אליבא דאביי ואין כאן קושייה כלל
אליבא דאמת מהא דא"י ובכל כיון שיש הברל אליבא דמסקנא
אפילו במחיצה הנעשה שלא בידי אדם לבין נחא תשמישתי
או עולין כחבל ועבר אינו יכול לרוץ דבניחא תשמישתי אפילו
במחיצה גמורה הוי במחיצה נדרסת ובמדרנות וזה הוי במחיצות
של א"י ובכל ובאין עבר יכול לרוץ הוי מחיצה גמורה אפילו
באינו נעשה ע"י בני אדם ובדתי שם בס"ד דגם הקושייה
מאוקיינוס היא גם כן רק אליבא דאביי אבל לפי המסקנא אין
שום קושייה מהא דאוקיינוס ג"כ ומכא כמה טעמים חרא שהיא
מחיצה ישנם אינו מהראוי ואפשר להעשות ע"י בני אדם וכמ"ש
בתוס' הנ"ל דף ט"ו ר"ה תל' שמחלק בחילוק זה דהא הים
המקיף את כל העולם בכלל וכן בפרט בקוטב הצפוני ובקוטב
הדרומי אין באפשרות שיהי' שם כן עפ"י דרך הטבע ומכ"ש
ע"י מעשה בני אדם והוא רק נפלאות מהבורא כל כמובן לכל
יודעי מפות הארץ וכדורה.

והנהר עמוס מאד יותר
מכמה פעמים י'
הספינות העוברות מבטלות אותן
ס"ק י"ד הנ"ל.
מלבד מה שכתב המ"א סוף ס'
היבא דליבא ס' ריבוא עוברין
תקשה לפי זה תשוב לנו הקושייה
דמוקף לה נהר דגלת דלהוי רה"י
בתירוצן שם דרכים מבטלין מחיצתא.
ודעימיה דאפילו פחות מם' ריבוא
כל יום שהספינות עוברות עליו יהי'
היפוך דברי הש"ס שבת ריש פירקין.
לירע גם לדעתם איך לתרץ קושיית
דאמת אין כאן קושייה כלל שכבר
והראתי לדעת דכל דבריהם של התוס'
אליבא דאביי. אבל לפי המסקנא
רבא ובמה דמסיק הש"ס בהא דשיבולי
א"י לחו"ל ובהא שאין העבר יכול
שם ר"ה ואיזהו ובר"ה יהושע נראה
דאפילו מחיצה שלא נעשה בידי אדם
ומבטלי' לי' ועיקר החילוק הוא רק
לבין שלא בניקל כגון שעולין לה
שם בר"ה ואיזהו ועי' תוס' ישנים
ר' ינאי גופא שם החילוק הזה גם
להלכת כמ"ש התוס' עירובין ט"ו
ע"י בני אדם לבין אי אפשר שתעשה
והרבתי שם דברי בדברים מוכרחים
כלל מה שכתבו התוס' רק אליבא
אליבא דאמת מהא דא"י ובכל כיון
אפילו במחיצה הנעשה שלא בידי
או עולין כחבל ועבר אינו יכול לרוץ
במחיצה גמורה הוי במחיצה נדרסת
של א"י ובכל ובאין עבר יכול לרוץ
באינו נעשה ע"י בני אדם ובדתי
מאוקיינוס היא גם כן רק אליבא
שום קושייה מהא דאוקיינוס ג"כ
מחיצה ישנם אינו מהראוי ואפשר
בתוס' הנ"ל דף ט"ו ר"ה תל' שמחלק
המקיף את כל העולם בכלל וכן בפרט
הדרומי אין באפשרות שיהי' שם כן
ע"י מעשה בני אדם והוא רק נפלאות
יודעי מפות הארץ וכדורה.

וגם בלא"ה אליבא דאסת אין כאן קושיא מאוקיינוס דהא התורה נילתה בפירוש שיש רה"ר בעולם כדוילפינן מאל יצא ראל יוציא ואי קשיל' דנילף מיני' זה אינו דהא אליבא דאסת מהללינן אף במהיצות נמורות בין ראויין מ"ם לתשמיש הילוף בניל' לבין ראויין ע"י עמל' רב. וגם בין ראויין להעשות ע"י בני אדם לבין אינן ראויין להעשות ע"י בני אדם אפילו אם ירצו אם כן בווראי יש כמה הברילים בין מחיצות דים הגדול המקיף שאין בהשגת עין האדם לבוא עד סוף תכונות של המחיצות לבין מחיצות אחרות שעין האדם יכול לראות עכ"פ את ההקף והמחיצה וחילוק בזה מכואר גם כריסב"א הובא בנ"א ס' שס"ג וכיון שיש במבוע ובמשכל הברל נמור בין הנושאים עכ"פ לא שייך עוד לומר דנילף מיני' וממילא הולכין בכל מחיצות כמו אלה אחר הטעם והסברא וככל מה שאמרו שם בש"ס דף כ"ב וברברי תוס' הנ"ל כ"ב וס"ו ואין כאן קושיא עוד מהא דאוקיינוס אליבא דמסקנא. וקצתו בזה כאן מפני האריכות שהארכתיו שם מכבר ברברים נעימים ומתוקים ועכ"פ אין עוד קושיא אפילו לשיטת הרמב"ם ורע"מ' ולכל השיטות מיושב שפיר והדין דין אמת לפע"ר כמ"ש.

והנה אף שבתשובת ח"צ ס' ל"ז הי' לפניו לדבר פשוט ברברים קצרים ולא מהני מחיצת הים משום ראינו עשוי בירי אדם ואתי רבים ומבטלין מחיצה. וחילו מהא דתוס' הנ"ל דף כ"ב ע"ב שכתבו כן לענין בכל וא"י כבר הוכחתי בתשובה הנ"ל ככל מה שכתבתי לעיל. דברברי תוס' שם אף דשייך תירוצם זה לפי המסקנא דשם ומשו"ה לא הקשו מכל העולם מהא דאוקיינוס (ומתורין גם הא שהקשה שם הח"צ על תוס' נופא דאמאי הקשו מבבל ולא הקשו מכל העולם) ומ"ם לפי המסקנא החילוק וההבדל רב מאד בין מחיצת שהיא רק סתלקס י' מתוך ד' רס"ם נוחא תשמישתיא קצת על המדרון הזה לבין מחיצה שאין העבר יכול לרוץ וכדומה רבכה"נ לא שייך כלל לומר אתי רבים וכו' וכהמכואר בתוס' במסקנא שם בר"ה יהושע. ובר"ה איהו ובר"ה ת"ש. גם הא מכואר ברברי המ"א הנ"ל ס' שס"ג היפך דברי הח"צ שהוכיח מרברי תוס' הנ"ל ד"ה רילמא מהא שהוכיח לו הח"צ ומ"ם מסיק להלכה בס"ק ל' ול"א דהוי שפיר מחיצה הא רימים ונהרות היכא שנורדי של הים עמוקים עשרה וחח"צ לא הוכיח כלל מן דברי מ"א אלו גם לא מהא דכתב המ"א ס' שס"ה ס"ק י"ד ועיי' בפ"ם שם מ"ש על המ"א הן אסת דהמ"א בכל דבריו שם נחל' לפרש רמיידי מן מבות ומסרמייא ופלאמייא שיש בהם ס' ריבוא פנימה. ומכל דברי המ"א נראה דבהא דעוסק אי אתי רבים ומבטלין מחיצתא היינו רבים העוברים על המחיצות או המה מבטלין בהליכתן על המחיצות את כחן של המחיצות והח"צ מסבב כל דבריו דהא דאתי רבים וכו' היינו הרבים שרדין בין המחיצות פנימה כהמכואר להמעיין בדבריו ועכ"פ אין דעותיהן שוות בזה שהמה

חלוקין ומחולקין ועי' במ"ש הח"צ בעצמו בס' ה' בשם הרשב"א בעבודת הקודש דכל היכא שיש גדרים גבוהים י' אפילו נעשו מעצמן ואפילו ביותר מן סאתיים הוי מחיצות מן התורה ורה"י הן, ולא חילק הרשב"א כלל בין רבים בוקעים בו או לא וע"כ מוכרחים אנו לומר גם לרד"י שלא תקשה עליו קושיית התוס' מהא דבבל וא"י שהחילוק הוא בין מחיצה י' המתלקט מתוך ד' שהוא עכ"פ מדרון וניחא ההילוך לרבים לבין מחיצה י' זקוף או מתלקט בפחות מן ד' שאין העבר יכול לרוץ ומשונה נקט הרשב"א סתם גדרים י' ולא כתב במתלקט והיא במ"ש.

ועכ"פ אפילו לפי מה שמבאר הח"צ שיטתו בס' ל"ז דכל הריעותא היא לרד"י משום דהרבים שבתוך המחיצות הם מבטלין להמחיצות ומיירי שם מכל מדינת ענגלאנד שיהי' רה"י מטעם הים המקיף אותה וחנה רבים הנמצאים תוך המחיצות חמה ע"כ ס' ריבוא לפי פסק דירן ואם כן בנידן דירן גם הח"צ יורה דהא לא נמצא ס' ריבוא עובדים בשום פסק תוך המבואות במורה העיר שאנו דנין עליהם. ועי' ברשב"ם ב"ב דף ס' ע"א ד"ה וירא ישראל שוכן. ועי' בגמ' יוסף שם. ואין כאן רבים אפילו לרד"י לבטל המחיצות שנעשו שלא בירי ב"א.

ואפילו לשיטתי' דבמחיצות כמו אלה אתי רבים העובדים בתוכה פניהם ומבטלין המחיצות מ"מ מורה ע"כ בנידן דירן שאין כאן ביטול מחיצות. דהא לא יהי' חולק על סוגיא מלאה עירובין דף ח' הנ"ל דאי לאו חשש דשירטון הוי הים והנהר מחיצה וע"כ הוי כל דבריו רק היכא שיש ס' ריבוא עובדים בתוכה מבפנים. אבל בלאו הכי אף לרד"י מיקרי שפיר מוקף במחיצות הים. וכן כתב מפורש להלכה בח"צ ס' ה' לענין עיר האצט מטרפליון של מדינת האלאנד שמתיר שם באהובות הטלטול בשבת מפני החרץ עמוק י' ורחב ד' המקיף את העיר ומכה גור אסיק. ובתחלת התשובה כתב שם מפורש שנהר אי חריץ מקיף לה מכל סביבותיה ובאמת הא לא גרע נהר שבתוך החרץ העמוק מן חריץ לברו דהא מים אינן מבטלין מחיצה. כמ"ש רש"י עירובין י"ב בהני גדרים ועי' שכת' ק' ע"א וברשב"א שם ד"ה ד"ש וכן פסק הרמב"ם בס' י' דמהלכות שבת הלכה כ"ג הלכה כ"ד דמאי לא מבטל מחיצתא. ולפי מה דמסיק הח"צ שם בס' ה' וז"ל באופן שעיר האצט וכל שאר עיירות אם יש להם חריץ עמוק י' ורחב ד' כמות מותרות לערב ילשתה ככל העיירות המוקפות חומה גבוה דלתים ובריה עכ"ל. א"כ כמה גרע מורה העיר נויאדק מן העיר האצט שבוודאי גם חלק עירנו זו שדרים בהם היהודים מיקרי מוקף שפיר. כדעת המ"א והאבן עזר והח"צ גופא וכל האחרונים והוא לפע"ד אמת לאמיתו.

וראיתי בשאלת יעב"ץ סי' ז' שהאריך שם ג"כ בנידן כזה וברבריו מד אביו הח"צ. ויש כמה פרטים בדבריו שם שהמה

מסובכים וגם בלי ראיות כלל. והנני להעיד רק על שני ענינים
מה שראיתי שם בדבריו. והיא דכתב בתוך התשובה במריצות
דבריו דהא שהתיר הח"צ בס' ה' מכח החריץ הסובב עיר האצג
הוא חריץ העשוי ב"א וכמעשה כל החריצין של מדינת האלמנד
ולפיכך בא לירי החלטה דבחריץ העשוי בידי שמים אינו מועיל
לתת להמקום דין רה"י אלא להחמיר לבד לחייב את הזורק
לתוכו ואף בזו באתרא דבקעי ב' רבים לא מהני דאתי רבים
ומבטלין מחיצה שאינה עשוי' ב"א אף לפטור הזורק לתוכו וכל
תורת רה"ר עליו בין להקל בין להחמיר עכ"ל. והנה מלבד שלא
ירעתי מנין לו זאת דבמחיצה שבידי שמים היכא דלא בקעי
ב' רבים שהוא רק מחיצה להחמיר ולא להקל בטלטול ע"י
מחיצה כזו. הא אין שום הוכחה על זה מן הש"ס והפוסקים
להפסיק בסכניא הריפא כח של מחיצה זו. וגם הוא ז"ל אינו
מביא שום רא' על זה. גם בלא"ה הא מפורש בדברי מר אביו
היפך זה מה שכתב בנידן עיר האצג שכל הוכחות יאלו שם מן
הש"ס והרמב"ם דאמרינן בחריץ גור אסיק. והוי מחיצות לכל
דבר מה שמביא על זה כמה ראיות. והרבה מהם המה רק
במחיצות הנעשין בידי שמים כמו בגדודי וסלע שבנים וכדומה
מה שחשבון מחיצות לכל דבר כמ"ש מפורש שם ומה לנו לדבר
יותר הא הביא שם רא' על דבריו מן דברי הרשב"א בעבודת
הקודש שכתב מפורש דאפילו אם נעשו מעצמן הגדודין
מחיצותיהן דבר תורה ורה"י הן אלא שכל שמחוסר דיוורין
ויותר מן ב' סאתיים החמירו עליו חכמים שלא לטלטל בו אלא
בר' אמות עכ"ל אם כן מבואר דהיכא דלא שייך בו האיסור
שלא הוקף לדירה כגון שנעשה איזה תיקון לזה כהמבואר בס'
שנ"ח הוי זאת המחיצה שלא נעשה בידי אדם למחיצה גמורה
את לטלטל בו ביותר מן ד' אמות מכח גור אסיק והיא רא'
נצחת דלא כדברי השאילת יעב"ץ אשר באמת מסיק כן הח"צ
שם ס"ה אחר שהביא דברי הרשב"א ז"ל הרי בפירוש שאם
יש בו דיוורין דהיינו חצר או מבוי שהוא מותר אפילו רחב כזה
עכ"ל. וכן הביא עוד שם להלן מה שכתב בתשובותיו ס' ל"ז
הנ"ל וכתב מפורש דהיכא דלא שכיחא רבים לבטלינהו למחיצות
גור אסיק ומחיצה גבוה דינם שוה (והיינו אפילו מחיצה בידי
שמים כמ"ש מקורם זה שם דמירי מזה) וכן גדודי העשוי בידי
אדם כמו חריץ וכו' מחיצה גמורה היא ואין כח ביד רבים
לבטלה עכ"ר. א"כ מבואר כל שיטתו שרק בענין אתי רבים
ומבטלין מחיצה יש חילוק בין נעשה בידי אדם לבין נעשה ב"ש
והוא מרוב התוס' כ"ב ע"ב (וגם בזה כתבתי למעלה שאינו
מוסכם להלכה לדעת כל וככל מה שבארתי בס"ד) אבל היכא
דלא שייך בו ענין אתי רבים וכו' אין שום חילוק בין נעשה
ב"א לבין נעשה ב"ש והוי לעולם מחיצה גמורה בין להקל ובין
להחמיר כמבואר מדבריו וכדברי הרשב"א המפורשים הנ"ל והיא
דלא כדברי בנו הגאון ז"ל מ' יעב"ץ בתשובה והוא נראה לעין

כל. והנה גם בתשובת מהרי"ק שורש מ"ו מבואר ההיפוך והיא דכתב שם לענין עיר שהרים סביב שחשב שם בזה העיר ג' רעיונות חדים דאין ההרים מקיפים מכל וכל שיש מקומות פתוחים בין הר לחר שנית שההרים הא' לא היו מחיצה מוקפים לדירה והעיר הוא יותר מן ב' סאתיים ג' שיש תוך העיר גם קרפופים ושדות הגדולים יותר מן ב' סאתיים ואסורין בטיילטל א"כ העיר הנפרץ להם הוי נפרץ למקום האסור לה, וכל העיר אסורה מחמתן בטיילטל, אלה המה תורף דברי המהרי"ק ז"ל ולא עלה על דעתו לומר דהעיר אסורה בטיילטל משום שההרים אינן נעשים בידי אדם ולא הוי מחיצה לקולא. שלא הזכיר שם כלום מן נעשה ב"א או נעשה ב"ש, וגם מזה מבואר לעין כל היפך דעת הגאון יעב"ץ הנ"ל מ"ש שם לחדש בלי שום ראי'. ומי יחוש לזה אחרי שדרשב"א ומהרי"ק. והפוסקים שאחריהם וגם הח"צ גופא כתבו בהיפך והמה לנו חומה נשגבה לסמוך עליהם שהאמת הברור כמו שכתב דנחשב שפיר למחיצה אפילו כנעשה בידי שמים והוא לכ"ע כן היבא דליבא רבים המכטלין אותן והוי מחיצה גמורה בין לחומרא ובין לקולא לטלטל על ידן כבכל מחיצות הנעשין בידי אדם ובהחלטת חמ"א הנ"ל.

גם כתב שם כשאלת יעב"ץ לכטל את דבר המ"א בלאחר יד והוא ג"כ מן הדיחוי שחוזר ונראה והוא במ"ש המ"א ס' שם ג' ס"ק ל' לתרץ ולחלק בין היבא שהספינות עוברות ובין היבא שאין הספינות עוברות דעוברות לנמל מכטלין הרבים את המחיצה ותמה בזה הגאון יעב"ץ דא"כ המים במקום נמל שהספינות עוברות כגון אמשטרדם ולונדן שאפשר ס"ד בוקעים בנמליהם יהא לו דין רה"ר; (כוונתו שהים יהא לו דין ר"ה ולא כרמלית) וזה וודאי דבר בטל דהא לא דמיא לרגלי מדבר וכו' וכו' ועיי' לקמן שמ"ה שהביא הרב ז"ל עצמו בשם הרא"ם דלא אתי ספינות ומשווי רה"ר, ועוד תמה על עצמו דהא סתם נמל מעשה ידי אדם הוא ובמחיצה העשויה ב"א מי שמעת לה דאתי רבים ומכטלין מחיצה א"כ כלפי לייא וכו' וכו' עכ"ל והנה במה שכתב בתחלה דא"כ הים במקום נמל וכו' כגון אמשטרדם ולונדן שאפשר ס' ריבוא בוקעים בנמליהם וכו' תמוה לי מן המציאות דהא בעינן ס' רבוא בוקעין בה בבת אחת ובכל יום כהמבואר ברש"י עירובין נ"ט ע"א ד"ה עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם עכ"ל דש"י ופה נויאָרק ידוע כי נמליהם גדולים הרבה מאד ומרובים המה הכאים לנמל נויאָרק מאשר באו או לאמשטרדם ולונדן, ובכל זה לא הי' עוד יוב אשר יביאו הספינות כיום אחד ס' רבוא בני אדם, וכמעט היא מן הנמנע ומכ"ש שיהי' כן תמיד כוודאי אין באפשרות ומ"ש בהא דמ"ש המ"א בס' שמ"ה בכר תמתי לעיל מזה והראתי לרעת הפירוש בדברי המ"א מה שהוא בעצמו מתרץ בן. והפירוש בדברי המ"א הוא כאופן אחר מכל וכל כמ"ש לעיל בס"ד, ובה מתורץ גם מה שתמה עוד בסוף דסתם נמל מעשה ידי אדם הוא דהא האי מחיצה של הנמל שהיא מעשה ידי אדם אינה עוברת על

כל הצד שיש עדיין כמה מאות אמות שאין שם בנוי איות נמל
ובצירוף נחשב למחיצה שלימה ולסתימת כל העיר כי שם במקום
שאינו שם בנינים של נמל הוי רק מחיצת הנהר או עומק הגדרים
בכל מה שכתב המ"א ע"ב נתבטל כל המחיצה ע"י העברת הספינות
שעוברים עליהם על המחיצות. בן הוא לדעת המ"א ועכ"פ בעינינו גם
בן ס' רבוא בהמבואר לעיל ואין באן עוד דיחוי לדברי המ"א מה
שרבירו כתומים מאד בראשית ההשקפה וכבר פרשתים בעז"ה
אשר על בן מדברי אלה יצא הדבר ברור דבנידן ההיתר מבורר
דבמחיצות הנהר הוי שפיר מחיצה להיות מותר לסלטל מחמתן כמו
כל מחיצה גמורה הנעשה ב"א והחסרון שיש לומר בזה היא רק
מחמת שמחיצות אלה לא הספו לדירה דהא נהיו קודם שהי' באן
איות בנין לדירה אכן לזה הא מהני מחיצת של המסילה הגבוה בצד
הרביעי מה שנבנה אח"כ בעת שהי' העיר כבר בנוי ולענין הוקף
לדירה הא מהני אפילו במחיצה של י' אמות שנעשה אח"כ
בהמבואר בס' שנ"ח ואין באן לפניו והנה בח"ס ח' או"ח ס' פ"ט
התיר ג"כ להלכה למעשה מחמת מחיצת הנהר ע"ש שמפלפל שם
מאוד וחשף זרוע עוזו בדברים נעימים וישרים ראויים למי שאמרם
ה' שגם הוא ז"ל מפקפק על המ"א בהא שכתב דספינות מבטלות
המחיצות ודחה דבריו על נקלה כמו שכתב גם בשאלות יעב"ץ הנ"ל.
אולם רק להם נתנה הרשות והן רשאים ולא אנו, ראנו יתמי דיתמי
צריכין למשכונני נפשן למען הבין דברי קדשו של המ"א. ובכר יצאתי
ירי חובתי לפענ"ד במ"ש לפרש דברי המ"א שכולם מרועה אחד
נתנו והבל על מקומן יבואו בשלום בלי סתימה כלל ואין להרהר
אחריהן כמו שבררתי בס"ד. ולהלכה התיר שם בח"ס עוד ביותר
דבמבואר שם ועיי' בנו"ב מהד"ת חלק או"ח ס' מ"ב מבואר ג"כ
דהנהר הוי מחיצה בלי שום משא ומתן בזה ורק בהגשרים הוי
דעתו לאסור מכח פירצה ומצריך צורת הפתח לפני הגשר. היפוך
דעת הח"ס הנ"ל שמתיר אפילו בגשרים. וענין זה אין נ"מ כלל
לנידן דירן שהגשרים פה יש לכולם צוה"פ מזויות עם משקוף בהכנס
אליהם בידוע ואחרי כל זאת בא לידי תשובת שביעקב והאירו דבריו
לנגד עיני בס' י"ז וגדולות ונצורות ראיתי שם. בראשונה מצאתי את
שאהבה נפשי מ"ש לעיל בדברי הה"מ מ"ש החשש שמא יביא
לסלטל מן המבוי לשירטון שכתב זאת הה"מ רק לאלו דגרסי אין
חוששין שמא יעלה הים שירטון אבל לגירסא דחוששין שמא יעלה
וכו' מודה גם הוא שהחשש הוא שהי' ביטול מחיצה והסכרתי שם
מילתא במעמא וזאת כתב גם בן השב יעקב בדרך אפשר וז"ל דאפשר
שהמ"מ כתב טעם זה לדעת הרמב"ם דגרס התם בהא דאמימר דלא
היישנין שמא יעלה הים שירטון ופסק בן דלא היישנין עב"ל השב
יעקב ושמתתי כעל שלל רב ובגוף הדין הוי כל פילפולס שם לענין
קרישת המים בימות החורף שהדבה פוסקים אינם אוסרים אפילו
בזמן שהמים נקרשים והשב יעקב גם בבנסת יחזקאל אוסרין מ"מ
בשבתות אלו בדעת המ"א ס' שם"ג ודלא בדעת הט"ז שם אבל בגוף
המחיצות שנהר סובב את העיר מכל צד הי' להם לדבר פשוט שמותר

למלט בשבת תוך העיר כאשר עשו כן להלכה למעשה בעיר רטרדם
ובעיר האנג שמלטלין בתוכן בשבת בהיתר מחיצות של הנהר
הסובב אותן מכל צד מיום הוסרן ויש להם פס"ד על זה משלושה
גאונים ספרדים שהי' רבני אמשטרדם בשנים קדמוניות בהמבור
שם ומלכר אלה נמצאו שם המתירין החכם צבי ומהר"ש קאירנאווער
והכנסת יחזקאל. והרב הגאון הגדל אב"ד רמ"ק מיץ והרב הגאון
האב"ד רמ"ק ראטרדם כל אלה חברו אל עמק הלכה שאין שום חשש
איסור מילטול בשבת היבא שהנהר סובב את העיר ורק בשבתות
החורף בשקדש המים ונעשה לאבן עלה על דעת איזה מהם לאסור
במ"ש המ"א ס' שם"ג הנ"ל ופליאה מאוד בעיני איך לא דברו גם
מזה, בעניין חוקף ולכסוף יישב דלא חוקף לדירה כמו שהזכיר מזה
גם המ"א בס' שם"ג, רבשלומא בעיר רידן יש מחיצה רביעית
שהחוקף אח"כ ובמ"ש לעיל רהיינו הצוה"פ שנעשה ע"י מסילת
ברזל הנכונה. ובה מבואר במ"א ס' שנ"ח סוף סעיף קטן ה' רצוה"פ
מהני כמו מחיצה לענין יישב ולכסוף חוקף. ועיי' במ"א ס' ת"א
ס"ק א' ובפ"מ שם ועיי' ס' שם"ב סעיף ג' ובלא"ה במה נמלים
ומחיצות נעשו אח"כ תוך העיר ברחב יותר מעשר שזה יחשב החיטף
לדירה אבל שם בעיירות אלה בפי מה שכתב הגאון השואל בשב
יעקב הנ"ל היו מוקפים מכל צד בנהרות וחמנים היו להם חומה
מימינם ומשמאלם ועל נהרות יכונניה המקיפין את העיר סביב עב"ל
שם א"ב בווראי הי' להם לחוש עב"פ ולשום דברתם במה שלא חוקף
לדירה, ואפשר שהי' להם לרבר פשוט כי בכל המסוכב אי אפשר
שלא יהי' שם איזה משך שנמיצה אח"כ או מחיצה של עשר שנכנה
אח"כ בשחי' מיושב וחנאונים הנ"ל ידעו מזה בכרור שע"כ שתמו
מלכר מן החשש של חוקף לדירה ועכ"פ לדינא מסבימים בולם כאחד
שמותר למלט בשבת בתוך העיר בשווקים וברחובות ממעם הנהרות
אשר יסובבוהו וחי' גם חלק מזרח העיר נויאקס כאחד מן העיירות
שהמה דברו מהם.

אכן יש עוד ענין אחר מה שיש לדין עליה בעירינו זה.
והיא מפני שיש תוך העיר גם כרבע זו של צד מזרח כמה גינות
וזרעים שלא הקפו לדירה וחמה ביותר מסאתיים מה שאסור למלט
בתוכם לפי פשטות הענין וא"כ יהי' כל העיר נפרץ למקום האסור
בדין מבוי שנפרץ לקרפף שלא חוקף לדירה ורחב יותר מסאתיים
כהמבור בס' שם"ה סוף סעיף ג' ועיי' במ"א סוף ס' שנ"ח אולם
נוכחתי לדעת ע"י חכמות האמיתיות כי כל הגינות והפרדסים
הנמצאים תוך העיר המה בולם מוקפים במחיצות ונשאר להם רק
פתחים אל תוך המבואות פתוחים מן י' אמות ואין כאן שום פילצה
במלואה מן מבוי אל איזה גינה וגם בהפרדסים גופא אף אם הם
יתירים מן ב' סאתיים יש עוד לרבר ולדין הרבה מפני שנכנה שם
כמה בתים לרחוץ ולהתענג בהם וחוקף אח"כ אחר שהשלימו בנין
בתים אלה, בכמה פעמים י' אמות. גם יש לדין בהם ממעם הזרעים
אשר בתוכם אך על זה אינו רנין באן על התירם או על איסורן
דעכ"פ בנידן רידן אין המבואות נפרצו אליהם שיהיו נפרצו למקום

ממשלת העיר, וגם בעת מלחמה עם הסטרייקער יעמוד מושל העיר חיל צבאו בתוך הרחובות ועושיין שם ככל אדם העושה בשלו כאשר קרה בזאת גם בזמן היותי פה, בעיד ברוקלין שעמדו החיל כמה ימים הכן עם כלי מלחמתם בתוך הרחובות ולהעוברים נתנו להם דרך מצד אחד ע"כ יכולים אנו לשכור תרשות גם מאיזה ממונה של הסיטי מעהר. היינו אפילו מאיזה פאליסמאן, וכן מבואר בש"ע ס' שפ"ב ומבואר עוד יותר שם בסעיף י"ד בשם הרשב"א דאם שכר לזמן אף שסילקו תוך הזמן מאתרים עד תום הזמן ואפילו בנוכח המלך, וזה יתולנו עוז בפרט בזאת העיר מה שכל ראשי העיר המה רק על שתי שנים דמ"מ נוכל לשכור ממנו או משכירו הממונה שלו על משך זמן ארוך בפירוש ולא בסתם שזה תועיל לנו על כל משך הזמן, ואפילו לדברי הח"צ בס' ו' כשמת המלך שאין הממונה שלו עוד בתקפו, מ"מ בנידן דידן בעירינו הא ידוע דאף כשנסתלק ראש העיר מ"מ הפאליסמאן יעמוד על עמדו ועל התמנות שלו גם לפני ראש העיר החדש כאשר הי' מכבד לפני הישן ואם כן אין שום חשש בכל הזמן ששכרו ממנו בתחילה אבל לא ישכור ממנו בסתם ורק על זמן מיוחד ועיי' בתשובת שבות יעקב ח' ג' ס' כ"ט, וכן בחלק ב' ס' י"ז שמקיל עוד יותר בזה.

ואחרי כל זאת בהא נחתנין ובהא סלקינן דפה עירינו ההיתר מבואר ומבורר מכל צד דלא מבעי' לפי מה שאמרו לי אנשים נאמנים שאין כאן שום מקום אצל המים שלא יהי' גורדים גבוהים עשרה מן המים עד הרחוב בוודאי אין כאן שום ארוכות דברים בזה דהא הוי מחיצה גמורה וכמו שמסיק גם הט"ז בס' שם"ג הנ"ל אלא אפילו לפי מה שחששתי בדעתי שיאמרו בדרמי, והיא כמעט דבר שאי אפשר לברר בכל ההמשך של הנהר שע"כ הרבתי דברי אלה והארכתני מאד רק על ספק זה דאולי אין כאן גורדים גבוהים י' מן המים להרחוב דמ"מ ההיתר מבורר מכל צד דעכ"פ מן הנהר המזרחי עד ההאך באהן של אווענע השלישית ברוחב וכן באורך מן הסאוט פערדי עד נהר הצפוני הארלעם ריווער דבכל היקף זה הוי רה"י נמור אף לענין טיטול שוב אחרי כתבי כל זאת ראיתי בספר חינוך בית יהודא שאלה י' מה שהתיר הוא ז"ל גם כן לפני שתי מאות שנה, ועשה כן להלכה למעשה בק"ק פלאצק בפוילען המדינה שהורה לחשוב נהר ווייכסעל למחיצה וכתב שבעת הדחק כדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה, והא דמצריך שעת הדחק מפני שנהר ווייכסעל שייך שני החששות של הט"ז שמעלה שירטון בימי הקיץ כשיש חסרון גשמים, והוא נקרא בכל ימי החורף שע"כ כתב דכדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה וכוונתו על הרי"ף והרמב"ם והמחבר ס' שם"ג דפסקו שאין חוששין לשמא יעלה הים שירטון וכמך עצמו עליהם בשעת הדחק ובנהר דעירינו מלבד דלא שייך שני החששות הנ"ל כמ"ש גם מלבד זה אפילו הי' כנהר ווייכסעל בפלאצק מ"מ אין לך שעת הדחק יותר מזה מה שאי אפשר לעשות היתר טיטול באופן אחר והוא מן הנמנע ולדעת החינוך ב"ה הא מכשיר בשעת הדחק לסמוך עצמינו על דעת הרמב"ם והמהביר דכל

לוח המעיות

עמוד	שורה	
1	כג	עריץ, צ"ל : לעיץ
5	יב	אחרי תיבות „בנינה ובקרפף” צ"ל : הא יש לומר זה בכל מבוי, שריני מבוי הוא כשסתום מן ג' צדדים ופתוח מצד אחד מה שצריך תיקון בלחי וקורה וצורת הפתח, הכל במבואר
5	יד	מרה"י, צ"ל : מרה"ר
*	מב	רבי"ל, צ"ל : רכל
6	—	שורה כ"א המתחלת „באמת” צ"ל במקום שורה כ', ושורה כ' המתחלת „לשירטון” צ"ל במקום שורה כ"א, ושורה ל"ג המתחלת „והטור” מיותרת.
7	—	קרוע, צ"ל : קרקע. וכן יש לתקן בעמוד 8 שורה א', ועוד שם שורה ח'.
*	כד	אחרי תיבות „כמושאמר” צ"ל : רשתות לשון רבים, אבל אל המבוי ה' רק מחיצה אחת רהיינו מחיצה רביעית כחנ"ל, וע"כ צריכין לרחוקי נפשו ברבדי המ"א שכוונתו שורות כ"ה כ"ו מיותרים.
*	לב	מזה, צ"ל : נזכר מזה
9	מא	המהר"ש, צ"ל : המחצית השקל
*	מג	היא, צ"ל : ההוא
11	כה	אפעי, צ"ל : אעפ"י
12	מ	זה בנהר, צ"ל : בנהר זה
14	ב	אחרי תיבות „כל זמן” צ"ל : שאין ספינות מביאות ס"ר
*	טז	כל השורה מיותרת.
18	לח	צ"ל : ולא מסרטיא ופלטטיא
*	מ	או, צ"ל : אי
22	יח	צ"ל : הן אמת שנם הוא
23	כה	מלבר, צ"ל : מלדבר
24	כו	אחרי תיבות „על המחיצה” צ"ל : בודאי מותר, דאף אי תימא שהספינות מביאות ס"ר בכל יום, הלא אין מביאין רק אל הנמלים ועליהם הם עוברין, והנמלים הלא המה מחיצות הנעשים ביי"א ואין רבים מבטלין אותן. ואי באותן מקומות שאינם גדרים ביי"א הא שם אין מגיע שום ספינה ואין רבים עוברים שם על המחיצות הנעשות ביד"ש
25	כו	אחרי תיבת „ראולי” צ"ל : יש מקומות שאין כאן

ה ש מ ט ה

עין תשובות הרא"ש כלל כ"א סי' ח' ט' מ"ש בזה שמי שמתנגד על היתר הטלטול ע"י תיקון עירוב כרין הרי זה זקן ממרא.

זה לשון תשובת הרמ"ז מברעזאן נ"י.

ב"ה ד' פ' פתח י"ט תמוז תרס"ו ברעזאן, גאליציען.

ראיתי הקונטרס הנדפס מהרב הנאון אב"ד רק"ק נויארק בדבר היתר הטלטול שם בשי"ק בצד מזרח העיר ונדרשתי לאשר שאלוני לשים עיני עליו ולהגיד חו"ד בזה, והנה בדבר היתר הנהרות הסובבים משלשה רוחות שפלפל הרב נ"י רבנ"ד שהנהר מקיף מן ג' רוחות ובצד הרביעי מחיצת מסילת הברזל מנהר לנהר ל"ש בזה חש"ש דשמא יעלה שרטון. לא הבנתי כי הלא גם בני"ד אף שהמחיצה העומדת חוצצת מנהר הדרומי ער נהר הצפוני אבל אינה הולכת ע"ג תנהרות רק עד הנהרות ולא עד בכלל. א"כ אם יעלו הנהרות שרטון בצד הדרומי והצפוני ויהי נעשה שם קרקע יהי"י שם מקום פתוח מצד המחיצה בצד צפון ובצד דרום בלא שום מחיצה ויהי נאסר הטלטול בכל חלק העיר המזרחית מפני מקומות הפתוחים בזווית הצפוני והדרומי, וגם מ"ש מדברי הריב"ש סי' ת"ה דבנהרות אין לחוש שמא יעלה שרטון, הנה בתום ע"ז מ"ג: סוד"ה א"ל ר' יוסי וכו' מבואר דגם בנהרות דרכן לנרש רפ"ש וטיט על נדותיהם ע"ש ובפרט בריטב"א עירובין כ"ד: ברי"ה אין מחיצה ע"ג מחיצה וכו' זה לשונו וא"ת נודא דנהרא א"ף חשיבא מחיצה ניהוש דלמא מסיק נהרא שרטון למאן דחייש הכי בפ"ק, י"ל דהכא נהר היה קצר בענין דליכא למיחש להכי עכ"ל, ומי יודע אם בני"ד הם קצרים כ"כ וגם מאן מפ"ס דתת איוהו שיעור קצר בזה, ונדולה מזה מצינו בריטב"א שבב"י וט"ז סי' שני"ז סק"ה דגם בעוקה חיישינן שמא יעלה רפ"ש וטיט, ואף ש"ש לדחוק ולומר דאף דהנהר מעלה נ"כ רפ"ש וטיט בעומקו והקרקע מתנבה ומתמעט מ"ט וכדומה דהו שכיח יותר בעוקה ונהר קצר מב"ס ונהר גדול, מ"מ אין דרכו שיתהוה מקום רחב שיאסר ע"ז הטלטול, אבל מנ"ל להמציא חילוק זה ועוד דא"כ גם בני"ד ניהוש שמא יעלה רפ"ש ויחמעט העומק מ"ט ולא יאסר בנדריו נובה מחיצה ועוד שמדברי הריטב"א ד' כ"ד הנ"ל מוכח דבנהר רחב יש לחוש כמו ב"ס, ואף דהריב"ש בשם המפרשים כ"כ בפשיטות דבנהר ליכא חש"ש זה, מ"מ הרי הריב"ש עצמו לא התיר בזה אלא בראיבא ג' מחיצות גמורות וצד ד' פתוח לנהר, אלא דהמנ"א כתב שמדברי ש"פ ל"ג כן, א"כ א"ף נסמוך ע"ד הריב"ש נגד התוס' והריטב"א ב"מה שהריב"ש עצמו אינו מקיל בזה, ועוד שהרי הריב"ש בעצמו פסק שם דנהי דהלכה כדברי המיקל בעירוב אבל לא במחיצות ושכ"פ הרשב"א בעבוה"ק וה"נ בזה, ועי' תוס' עירובין כ"ד: ד"ה אין עושין וכו' שהי' שם תל גבוה עשר מן השביל, ולפ"ז א"ש הא דלא חיישי' שמא יעלה שרטון אפילו אם לא נתלק בין ים לשאר נהרות וכו' עכ"ל, ונראה מזה שהמה מסופקים אם יש לחלק בזה ובערוף ערף אזל מפורש דגם בנהר שי"ף חש"ש זה, ואולם יש לרי

בזה, דהנה בנוף הדין אי הלכה כדברי המיקל גם במחיצות מבואר בהרא"ש פ"ב דעירובין סי' ד' בשם א"י ומהר"ם דהלכה כדברי המיקל אף במחיצות, וע' בהגמ"י פט"ז מה"ש ומבואר שם דגם באמוראים הלכה כהמיקל, וע' בשו"ב או"ח סי' שני"ח באורף בענין זה וע' ירושלמי פ"א דעירובין ה"א והל' י', וצ"ע שם מ"ש בזה ע"ד השו"ב שם.

ועוד והוא העיקר דהא דתליא אם הלכה כהמיקל בעירוב היינו ביחיד נגד רבים דבזה צריכים לבוא להא דהלכה כהמיקל אבל בפלוגתא פוסקים שוים הרי בדרבנן מקילין בכל מקום ודבר זה מבואר בתוס' עירובין מ"ו, ד"ה דאמר וכו', א"כ גם במחיצות יש להקל לכ"ע דאף שיש לו עיקר מה"ת ואין הלכה כהמיקל לשיטת רשב"א וריב"ש היינו דאין להקל ביחיד נגד רבים משא"כ בנ"ד דכל החשש שמה יעלה שרטון הוא רק מדרבנן ויש בזה ספק בנרסאות הש"ס וכיון שנחלקו הפוסקים אם גם בנהרות חיישי' לזה הרי הוי כעין ס"ס ועכ"פ לא גרע מסד"ר דקיי"ל להקל, ואף שכתבתי לעיל דהריב"ש עצמו מחמיר דבעי' דוקא ג' מחיצות גמורות מ"מ נוכל להקל בזה כדעת ש"פ דאין זה תלוי בזה ול"ה כתרי קולי דסתרי כמ"ש כה"ג ממש בתוס' עירובין מ"ו, ד"ה קמ"ל וכו' ולענין אדם קיי"ל כריב"נ ולענין כלים קיי"ל כרבנן וה"נ בזה, ומה גם שמצאתי בא"י ה' עירובין סי' קס"ד שהביא בשם בה"ג ובשר ע"ג נחלים שפסקו דמתא דהררא לה נהרתא אי"צ שום תיקון יותר ודינה כעיר מוקפת חומה ע"ש, ובין אם נאמר דס"ל להקל גם בים ובין אם נאמר שמקילים רק בנהרות הרי מיירי דהדרי לה נהרתא מסביב ואפ"ה יש להתיר, הרי יש לנו ב' עמודים גדולים המתירים בזה בפירוש, וכן בעיר היושבת על חל גבוה י"ט מבואר שם להתיר, ומצאתי בשו"ת כנס"ה סי' ב' שהעיר ג"כ ברין נהרות מדברי הערוף ותוס' ד' כ"ד הנ"ל וכתב רכיון שהערוף גורם בש"ס דאין לחוש שמה יעלה שרטון א"כ לשיטתו בלא"ה יש להקל ופסק ג"כ להתיר וע"ש עוד כמה תשובות בזה אלא שלא הביא משאר מקומות שהבאתי, — וברבר מה שהביא מדברי התוס' דבמחיצה ביד"ש אם רבים בוקעין עלי' בטלה המחיצה אלא דהמג"א כתב לצדד דבעי' ס"ר בוקעין ועפ"ז כתב הרה"ג נ"י דהכא ליכא ס"ר בכל יום, הנה דברי המג"א הם נגד דברי הא"י סי' קכ"ט דמפורש דגם בפחות מס"ר בכלל רבים בוקעין, אף בזה י"ל דהא"י קאי אליבא דר"י דס"ל דגם במחיצה שהיא ביד"א אם רבים בוקעין מבטלין מחיצה לזה כתב דגם בפחות מס"ר מבטלין אבל לדין דקיי"ל כרבנן דמחיצה ביד"א אינה מתבטלת י"ל דגם ביד"ש בעינן עכ"פ ס"ר בוקעין, אבל אין לזה שום יסוד שמדברי התוס' נראה דבמחיצה ביד"ש גם לרבנן דינו כמו במחיצה שביד"א לר"י, וע' ברורש לציון להנ"ב דרוש י"ג שהעלה דהיכי דבלא מחיצה זו שביד"ש הוי רתי"י בזה ל"מ לדין בקיעת רבים לבטל מחיצה, אבל היכי דמבלעדו מחיצה זו הוי כרמלית בזה ל"מ המחיצה ביד"ש אי בקעי בה רבים, ולפ"ז בנ"ד שכל ג' מחיצות הם הנהרות ל"מ מחיצת הנהקת היכי

דברים בקעי בהו, אבל יש לי להביא רא"י מדברי הרוקח ס"י קע"ח
שהקשה איך חזרו במ"ת י"ב מיל אי בשבת נתנה תורה הא תחומין
ד"יב מיל היו מה"ת, ותי' דענני כבוד הקיפום והיו כמחיצות, ועי'
בא"ר ארי"ה ס"י שצ"ז סק"א שהביא ג"כ דברי הרוקח ומתשי'
מהר"ם ב"ב החדשות ס"י ש"צ ח"ל אשר שאלת למי"ד בשבת
נתנה תורה היאך חזרו לאחוריהם יב"מ, הא ל"ק דאפילו למי"ד
תחומין דאורייתא מוקפין היו בענני כבוד והיו כמחיצת בני"א וכו', ואע"ג
דעננים של עכשיו אינן נחשבים כממש, כיון שהקיפון הקב"ה להנן בפני
האומות וכו', שמשון ב"ר אברהם עכ"ל, ועי' בדל"צ שלא ידע מזה ורצה
להוכיח להיפוך דאל"כ איך ה"י להם רח"ר במדבר, ולק"מ מהיינו חוץ
לענני כבוד, ועכ"פ מבואר מדברי רוקח ורשב"א דגם בכל ד' מחיצות
שביד"ש אע"ג דרבים ס"ר בוקעין בהם אפי"ה אין להם דין רח"ר,
וכדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד, ולכן הגם שהחיתר מצד שאין
ס"ר בוקעין יש לפקפק בזה כמש"ל בשם הא"י דבזה א"צ ס"ר,
מ"מ יש עמודים גדולים לסמוך עליהם, — וגם במ"ש הרמב"ן והאשכול
דבמחיצה ביד"ש אם אינה נראית להעומדים בתוכה ורבים בוקעין
ל"מ, י"ל דהיינו לענין ים אוקינוס שא"א להגיע אליו ביום השבת אבל
היכי שבכל צד נראה להדרים סמוך לשם וגם יכולים להגיע לשם
ביום ש"ק ולראות המחיצות גם הם מודים דמהני וה"נ בני"ד, וגם
כתבתי בהנהגותי על ארי"ה שנרפסו זה איזה שנים בארץ הגר לצד
דבעיר מלאה חומת וגם הפרצה אינה נראית מפולשת עד שבאים
לסוף וזעיר ושם רואין את המחיצה שביד"ש י"ל דגם הרמב"ן
מודה, ובנוף דברי הרמב"ן שנראה מדבריו דגם במחיצה ביד"א
בעינן שיהא נראה עומד בהמחיצה והובא בריטב"א וע' בשו"ת
בי"א הא"ח ס"י כ"ז, אבל באשכול ה' עירובין רס"י ס"ה נראה
דדוקא במחיצה ביד"ש ס"ל לחלק כן, — ויתר הפרטים הנוגעים בזה
ראיתי כל דברי הרה"ג נ"י והם נכונים להלכה.
סוף דבר כי יש מקום להתיר הטלטול בצד המזרח של העיר
גיארק אבל בעל נפש שיוכל ליזהר בזה אשרי חלקו, — אבל ע"פ
ההלכה בשעת הדחק בזה יש להמקילים ע"מ שיסמכו ויפה הורה
הרב הגאון נ"י.

ועי' באתי עה"ח הק' שלו' מרדכי הבהן אבר"ק הנ"ל.

זה לשון תשובה שני' מהרה"ג מברעזאן נ"י :

(יען כי הרה"ג מברעזאן לא הבין מתחלה שמסלת הברזל
הנקראת עלעוועטער חולכת גם על גב הנהר הצפוני הארלעס-ריווער
עד עבר השני של הנהר וידמה שהיא מגעת רק עד הנהר ולא
עד בכלל כמו שנראה מתחלת תשובות הרה"ג הנ"ל ע"כ סיים
שהוא רק היתר בשעת הדחק ובעל נפש יחוש לעצמו, ואח"כ
בשהשיב לו הרה"ג מוהר"ר יהושע סינעל נ"י שהמסלה עלעוועטער

הולכת גם ע"ג הנחר הצנוני הארלעם ריווער, ובצד הדרומי
במקום שמסלת הברזל עלעוועטער כלה אצל סאוט פעררי יש
שם מחיצה קבועה העשויה בירי ארס, השיב הרה"ג מברעזאן
תשובה שני' זה (לשנו).

בעזה"י.

ברבר היתר הטלטול מעיר נויארק אשר מאז השבתי לשם
לחסכים עם ההיתרים שכתב הרב הנאון מ' יהושע סינעל נ"י
האבר"ק הנ"ל, וסיימתי בתשובתי כי הוא רק היתר בשעה"ר ובעל
נפש יחוש לעצמו — הנה אמת נכון הרבר כי אח"כ הגיעני מכתב
מהרב הנאון הנ"ל וכפי שהציע הוא לפני מצב הענין במה שנתברר
לפניו, ראיתי כי ע"פ הצעת הרברים ההיתר ברור גם שלא בשעת
הרחק וגם בעל נפש יוכל לסמוך על זה. — ויען כי הרב הנאון הנ"ל
לא בקש מעמרי להשיב על מכתבו ובצירוף רוב הטרדות לא השבתי יותר.
תנ"ו באתי עה"ח אור ליום ב' פ' בא תרס"ו פה ברעזאן.
חקי שלו' מרדכי הכהן אבר"ק הנ"ל.

זה לשון תשו' הרה"ג מסטאניסלאב נ"י.

בעזה"י.

ע"ד היתר טלטול בש"ק במזרחת של עיר נויארק אשר במדינת
אמעריקא, שהנהר מק"ף אותה משלשה צדדים ובצד הרביעי היא
סתומה ע"י מסלת הברזל הנמשכת בנובה העיר מן המים של הצד
הדרומי סאוט פעררי ער המים של הצד הצפוני בלי שום הפסק על
פני כל העיר, ונדרשתי לחוות דעי בזה מכבוד הרב הנאון המפורסם
מוהר"ר יהושע נ"י רב הכולל דשם, אשר חשף זרוע עוזו בכחא
רהיתרא וחבר בזה קונטרס מיוחד. — ואענה חלקי אמרה נפשי בס"ד.

הנה בענין חששא דשמא יעלה הים שירטון יש פלוגתא בין
תקיפי קרמאי ז"ל הובא בב"י א"ח סי' שס"ג ותליא בחילופי גרסאות
שבש"ס עירובין ח' בסוגיא רמבוי שצרו א' כלה לים וצרו א' כלה
לאישפה. אמנם בשאר נהרות פוסק במנ"א שם ס"ק ל"א כשיטת
הנך ראשונים ז"ל שהעלו רליכא חששא דהעלאת שירטון רק בים
יבך דרכו ולא בשאר נהרות, ובס' חמר משה שם סק"ה כ' ראפ"י
מאן רמחמיד לחוש גם בשאר נהרות זהו רוקא אם הנהר הוא בצד
א' מן העיר יש לחוש שמא יעלה שרטון באותו צד שכלפי העיר
והיי' במקום שעכשיו הוא מים קרקע עולם ביותר מעשר אמות וזהו
כאלו נמצאה המחיצה ואיננה, אבל בעיר שמסובבת כולה מנהר הלא
אף אם יעלה שרטון בקצתו הסמוך לעיר מ"מ כל שלא יחריב ויבש
כולו הרי מחיצה קיימת ואותו מקצת שיבש ונעשה קרקע עולם גם
הוא יהי' בכלל קרקע העיר כולה והרי עריין מחיצה סובבת אותו.

דומה לזה אם מחיצה עבה סובבת רה"י אם יתקלקל קצת מהעובי לצד פנים ויתרחב הרה"י הכי משום זה יהי' אסור לטלטל ברה"י. ולענין דליחוש שיתייבש הנהר כולו מן הקצה אל הקצה בוראי ל"ח להכי עיי'ש ודברי טעם הם ונוטה לזה גם דברי אור זרוע הגדול ה' עירובין ס"י קס"ד שבי' בשם בה"ג וספר בשר עיי'ג נחלים דמתא דהררא לה נהרתא אי"צ שום תיקון יותר ודינה כמו שמוקף חומה עיי'ש. והוא מכא הסברא הנ"ל דבכה"ג ליבא חישטא דהעלאת שירטון. ואי"כ בנידון שהנהר סובב העיר כולה ליבא חישטא זו לכ"ע.

והנה בנהרות שדרך להתקרב בימי הקור נחלקו שם הט"י והמג"א ז"ל. דהט"י אוסר גם בזמן שאינו קרוש גזירה משום שבתות אלו שהמים נקרשים כהך חישטא דשמא יעלה הים שירטון. והמג"א מתיר בזמן שאינו קרוש ואוסר בזמן שהוא קרוש. וכ"פ בס' המד משה הנ"ל ובתשו' שבויי שהובא בשו"ת י"ב יעקב ס"י י"ז והנאונים יעמו מתירין גם בזמן שהנהר קרוש ואומרים דאין הכפור והגלד מבטלין מחיצת המים שנימוחים ומתמסמסים מאליהם. וגם בשעת הקרישה דין מים עליהם. והולכים בשיטתם רבים מהאחרונים ז"ל. ולכאורה הי' מקום לומר דנהי דהגלד והכפור אין מבטלין מחיצת המים משום דגם הם חשובים כמים. מ"מ כיון דבזמן שהנהר קרוש הולכים רבים עליהם הא כ' בתוס' עירובין כ"ב בדמחיצה ביי"ש גם לרבנן דר"י אמר' אתו רבים ומבטלי מחיצתא. שמתעם זה אוסר במג"א שם סק"ל במקום שהספינות עוברות שם לנמל. וכן בס' תוספת שבת שם כ' דה"ה ביש גשר על הנהר רחב יותר מעשר. וי"ל לפי"ז דה"ה בזמן הקרישה שרבים עוברים על הנהר אתו רבים ומבטלי מחיצתא. אמנם לדעת הפוסקים. שהובא בא"ח ס"י יט"ה דרה"ר ל"ה אלא כשעוברים בו ס"ר בכל יום ובמג"א שם סק"ז כ' דכן הוא דעת רוח"פ להקל. אי"כ לפמ"ש במג"א סס"י שס"ג דה"ה לענין אתו רבים ומבטלי מחיצתא לא מיקרי רבים בפחות מס"ר ממילא ליתא להך חישטא בזה דליבא ס"ר בוקעין. שעפי"ז אמינא ליישב מה שנתקשה בשו"ת שב יעקב הנ"ל בהא דפרש"י שמא יעלה הים שרטון על פרסה ויותר מה כונתו בזה הלא אף פחות מזה אסור לטלטל. ונראה דהרי באמת צריך להבין בהא דשמא יעלה הים שרטון. הרי בסוכה דף ד' א' אפילו עפר סתם לרבנן לא בטלי אפי"כ בטלו בפירוש. ובעירובין ע"ט פריך על המתני' דקתני חריץ עמוק י' ורחב ד' שבין ב' הצרות ומלאו עפר או צרות מערבין א' ואין מערבין שנים. והתנן בית שמלאהו תבן או צרות וביטלו בפירוש בטל לא ביטלו בפירוש לא. ומשני ר' אישי חריץ למיטמיי קאי להכי אפי' בסתמא בטלה מחיצת החריץ. אבל בית לאו למיטמיי קאי להכי בעי ביטלו בפירוש דוקא. ואי"כ למה חיישינן שיעלה הים שרטון היינו חול ועפר. וכ' הטור ס"י שס"ג דעיי'ג תתבטל המחיצה. הרי מחיצת החריץ של הים אינה מתבטלת עיי' העפר כל שלא בטלו בפירוש כיון דהים לאו למיטמיי קאי. ובפרט שהים הוא דעתיד לחזור לקדמותו הו"ל כמכוין בפירוש לפנותו כמ"ש במג"א ס"י שני"ח סק"ח בשם התה"ד דמה לי מכוון כדי לפנותו או עתיד לפנותו.

אמנם י"ל דהך חששא שיעלה הים שרטון אינו משום דצדורות העפר והחול יבטלו המחיצה אלא משום דאז יהי בקרקע חלקה ויהי רבים בוקעים התם. ובמחיצה ב"ש אפילו רבנן מודו דאמרינן אתו רבים ומבטלי מחיצתא. ולפי"ז הרי מובא בב"י סי' שמי"ה דרש"י ז"ל הוא מהסוברים דלא מקרי רה"ר אלא בס"ר. ובאמת מבואר הכי בפרש"י בעירובין נ"ט במתני' דבעינן ס"ר בני"א בב"א. וי"ל דהוי משמע ל"י לרש"י ז"ל דבשיעור פרסה הוא מקום שתופס ס"ר לפ"מ דמבואר בחי' הריטב"א דכמחנה ישראל הי' ס"ר אנשים וכן נשים וכן טף. ונשים וטף כיון דל"ה במספר הפקודים במדבר לא נחשבו ולכן בעינן דק ס"ר. וא"כ הא ארז"ל עירובין נ"ה דמחנה ישראל תלתא פרסה הוי (עי' רש"א שם) א"כ כל פרסה תופס ס"ר ולהכי פריש"י שיעלה השרטון פרסה ויותר באופן שיהיו יכולים לדוש בו ס"ר ואז תיבטל מחיצת המים של הים משום אתו רבים ומבטלי מחיצתא.

הן אמת דמ"ש המנ"א דגם לענין אתו רבים ומבטלי מחיצה לא מקרי רבים בפחות מס"ר אף דרבים מהפוסקים הסכימו עמו בזה. בב"ז בס' תוספת שבת השיג ע"ז דא"כ למה כ' הטור והמחבר בס' שמי"ה לחלק בין בקעי בה רבים ללא בקעי בה רבים אחרי דבזה"ז ליכא ס"ר. ומבואר באמת באור זרוע הגדול ח' עירובין סי' קכ"ט דאפי' בפחות מס"ר אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצה. אכן בב"ז נראה דל"ש לומר בנהר בזמן הקריטה אתו רבים ומבטלי מחיצה. דק בהעלאת שרטון דים יתכן לומר כן שמתקצר הים ונעשה שם קרקע עולם שיכולים ללכת שם ברווחא. מיט"כ בנהר שנקרש ל"ש לומר כן כיון דעל הגליל רבים מפ"דים ללכת מפאת חלקת הגליל יטלא יתמוטטו וגם כשמכוסה בשלג יראים שלא יטבר הקרח מתחת' ויסתכן א"כ לא ניחא תשמישת' והיכי דלא ניחא תשמישת' ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצה גם במחיצה ב"ש. דכמו דא' בנמרא התם לר"י. יהושע אוהב ישראל הי' עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא כל היכי דניחא תשמישת' מסרה לרבים וכל דלא ניחא תשמישת' מסרה ליחיד. ה"ה לרבנן במחיצה ב"ש ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצה היכי דלא ניחא תשמישת'. וכ"כ בתשו' כנס"י סי' ג' בשם הנאון מהר"ש מאילין שהקשה ע"ד תוס' עירובין הנ"ל שכי' דבמחיצה ב"ש אמרינן גם לרבנן אתו רבים ומבטלי מחיצתא. מההיא סוגי' נופה שם דבעי מיניה רחבה מרבא תל המתלקט " מתוך ד' ורבים בוקעין בו חיבין עלי' משום רה"ר או א"ה עלי'. אליבא דרבנן לא תיבעי לך וכו'. ולד' התוס' הא גם לרבנן אתו רבים ומבטלי מחיצה בשנעשה ב"ש. ותי' דעכ"פ בלא ניחא תשמישת' ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצה גם בנעשה ב"ש משום דבעינן דומיא דרגלי מדבר יטארין חלקה היתה והענין משוה אותה בפרש"י שם ד"ה שאנינו. וכיו"ב מצד בשו"ת רע"א מהד"ת סי' ב' לענין תחומין למעלה מ' במי נהר הנקרשים שעמוקים ו"ט דכיון שהרבא ב"א מתפחדים ללכת ע"ג הקרח לא ניחא תשמישת' ול"ד לעמוד גבוה " ורחב ד' דא' בעירובין מ"ג דיש תחומין דארעא סמיכתא הוא וניחא

תשמישתי להלוף עלי ע"ש. והי' לענן אתו רבים ומבטלי מחיצה ל"ש בנהר הנקריש משום דלא ניחא תשמישתי והכי פשיטא ל" להנאון שאילת יעב"ן ח"א סי' ז' רכל דלא ניחא תשמישתי ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצתא נם בנעשה ב"ש. וממילא אזדא לפי"ז כל הקושיות של השב יעקב הנ"ל שהקשה מכמה סוגיות והוא בעירובין י"ב ובתוס' שם ד"ה הבמ"ע וז"ל נבי ההוא רחבא דהואי בפום נהרא וברך פ"ו אמת המים שהיא עוברת בחצר כו' וברך פ"ו בתוד"ה אלא קל הוא שהקילו חכמים במים. דלמה לא חשו בכל הני דוכתי בנהר שמא יקריש כמו לשמא יעלה הים שרטון. ולהאמור נכון דבהעלאת שרטון דים דאף דבעינן בעפר סתם ביטול בפירוש מ"מ הא איכא משום אתו רבים ומבטלי מחיצתא דניחא תשמישתי משא"כ בנהר הנקריש מאי איכפת לן הקרישה הרי כיון דנהר לאו למיטמי קאי הא בעי ביטול בפירוש ואלא משום אתו רבים ומבטלי מחיצתא הא לא ניחא תשמישתיא כנ"ל. והקושיא מדף פ"ו בלא"ה ל"ק לפי דברינו כיון דהתם מחיצה בידי אדם הוא מחיצה תלויה דקל הוא שהקילו חכמים במים להתיר מחיצה תלויה. ובמחיצה ב"א הא קי"ל כרבנן דל"א אתו רבים ומבטלי מחיצה וליכא חששא דשמא יקריש. ונדרחא נמי בזה מה שהחמיר הט"ז בס"י שם"ג בהשאלה דק"ק שטיינין שנהר סביב לה משום שנקריש בימות החורף. לפי"מ דא"י בעירובין ע"ח בחרין אם נתן עלי נסר שרחב ד' טפחים אם רצו מערבין א' מטעם כיון דאפשר לילף על הנסר כעין נשר הוי כפתח ה"נ בזה כיון שאפשר לילף על כל המים בשעת הקרישה לא איכפת לן בנומא שתחתיה והוי פירצה עכ"ל. ולהאמור ז"א דהרי הרבינו יהונתן בעירובין שם כ' לחלק בין נסר לתבן וק"ט משום דבנסר ש"ט בו ארבעה טפחים אין אדם ירא לעבור שם וניחא תשמישתיא הוי כנשר והו"ל פיתחא ע"ש. א"כ בנהר קרוי דלא ניחא תשמישתי ל"ה כפירצה. — הן אמת יראתי בשו"ת חת"ס א"ח סי' פ"ט שכ' דבעיירות גדולות יזדרכם לעשות בפועל מעבר על המים הנקרישים כדי שיוכלו לעבור עלי' אנשים ונשים וטף ולא ימוטו רגליהם אז ניחא תשמישתיא ובטלו המחיצות. אבל במקומות הקטנים שאין עושין זה לא ניחא תשמישתיא ע"ש. ולכאורה יש לעיין בזה מהא דעירובין ע"ח א"ל ר"א ברי' דרבא לר' אשי מלאו כולו ביתדות מהו א"ל לא ישמיע לך הא דארי' בור וחוליתה מצטרף לעשרה ואמאי הא לא משתמש ל"י אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש ה"נ דמנח מידי ומשתמש ע"ש בפרש"י. הרי דאף אי כמו שהוא לא חזי לאשתמושי אי חזיא לאשתמושא ע"י ד"א מיקרי ניחא תשמישתיא. א"כ לכאורה נם בנהר הנקריש אף דבמקומות הקטנים שאין עושין מעבר לא ניחא תשמישתיא מ"מ הלא חזי להניח מעבר עלי'. אמנם ז"א דהרי כתבו התוס' בניטין ט"ו ד"ה נידוד חמשה דל"ש אי בעי מנח עלי' ומשתמש אלא בדבר צר ולא ברחב הרבה ע"ש. מכש"כ בני"ד שצריכין לעשות מעבר על כל הנהר ל"ש לומר אי בעי עביר הכי. דבשלמא בעירובין שם הוא נוה וקל לכל אדם להשתמש על פני הבור שיניח איזה דף או

אכן עפ"י חבור וישתמש. אבל לעשות מעבר על הנהר שנקרש זהו דבר כבר מאד וטרחא רבה ואינו ביר כל אדם לעשותו שצריך לעשה אומן פשוט הוא דל"ש לומר בזה אפשר דמנח עלי' ומשתמש. ועדיף זה ממי' הר"ג בפסחים ל"א דכל שמחוסר ממנו ל"א הואיל מכי' היכי שמחוסר הוצאה וטרחא רבה והוא מובן ודבור.

אמנם לענין אתו דבים ומבטלי מחיצה נדאה דבלא"ה לקושמא דמילתא ל"ש זה רק כשהיא דרך כבושה לרבים ומתקיימת כעין הדרכים שמסוך יהושע לרבים. אבל כל שאינו דרך סלולה רק לעבור בה לפי שעה אפילו אי הוי באותו זמן ניהא חשמישתא ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצתא. וא"כ הן בנהר קרוש שדבור הוא שעומד הקרח להתפטר מחום השמש והן בים שהעלה שרטון שסוף שישוב הים לאיתנו שכן דרכו וטבעו ל"ש בהו כלל אתו רבים ומבטלי מחיצה. ובהקדשה הנ"ל דמה בכך שיעלה הים שרטון הא עפר סתמא לא בטיל כשלא בטלו בפירוש כיון דים לאו למיטמי' קאי. י"ל דבהעלאת שרטון ממילא בטלו העפר והחול כ"ז שאין מי הים ישים לתקפם כיון שקשה הוא מאד לפנות השרטון הו"ל כהא דא' בעירובין ע"ז דכפה ספל ממעט משום דבעי מדא וחצינא וכהא דא' התם סולם צורי ממעט וכן שם ע"ה דקלים וסולמות שבבבל א"צ קבע מ"ט כבדן קובעתן. והה"נ בהעלאת שרטון א"צ לבטלו בפירוש העפר והחול משום דכבדן קובעתן להתם. אמנם זהו רק בהעלאת שרטון אבל בגליר וכפור של קרישת הנהר כיון דנמסים מאליהם וגם בישעת קרישתם שם מים עליהם שפיר כתבו דל"ש לומר שיבטלו מחיצת הנהר משום שבטלים לגבי הנהר מחמת כובדן דמה בכך הרי גם הם שם מים עליהם. ובס' אבהע"ז ס' יס"ג הוסיף עוד לומר דכיון דע"פ גליר וכפור עומדים בכל שעה להמס כמים אין בהם כח לבטל מחיצת הנהר. ומייתי לה ממשנה ערוכה פ"ח דאהכות משנה ה' דחשיב כפור וגליר בין הני דלא מביאין ולא חוצצין מהך טעמא דאין מתקיימין וכל רגע עומדין להיות נמחין ונמסין במים. וכיון דאין ממעטין כ"ש שאין נעשין מחיצה דהרי ר"מ ס"ל דאין מחיצה בדבר שיש בו רוח חיים ואפ"ה בע"ה ממעטין בחלק כמי' בתוס' ב"ב ד' כ' ד"ה ועוף. א"כ גליר וכפור דאין ממעטין בחלון מכי' שאין נעשין מחיצה וק"ו הוא שאין מבטלין מחיצה דהרי תבן א"צ ביטול למיהוי מחיצה ולענין שיבטל מחיצה בעי ביטול ע"ש. ואמינא ליישב עפ"י קושי' א"י הח"צ ס' ל"ז שנתקשה בדברי תוס' עירובין הנ"ל במ"ש ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר ובבל נמי דמקיף לה דגלת ולא אתי רבים ומבטלי מחיצתא לרבנן. ותמה הח"צ דאמאי פרכי התוס' מא"י ולא פירי מהעולם כולו דמקיף אוקיינוס. וזשלמא אי ל"ה מקשי מבבל הו"א דפרכי מא"י משום דבירושלים ה"י להם הוכחה דע"כ רה"י הוא. אבל כיון דפרכי נמי מבבל טפי הו"ל לאקשווי מכל העולם כולו כדפריך בגמרא ולא עוד אלא דבכל העולם היתה קושייתם יותר חזקה דא"כ לא מישכחת לרבנן רה"י כלל וזה א"א ונשאר בקושיא. ונלפע"ד דבאמת צריך להבין מאי פריך בגמרא כ"ע נמי מקיף ל"י

מבטל לי ליום השבת כדאמר ר"ה ברי' ר"י בעירובין שם הנח איסור שבת ראפילו ארנקי מבטל אינש אף שבוודאי יסיר לפנותו כמבואר בחי' הריטב"א שם וברא"ש בסוכה ד' מוכיח מהך ר"ה ברי' ר"י כשי' רש"י ז"ל דגם ביטול ליומו מהני, ולהכי שפיר חשיטו ישמא 'עלה הים שרטון ויבטל מחיצת הים רמחמת שאסור לפנותו בשבת ליומו מיהא בטיל דהו"ל כחבר' בטינא כרפירש רש"י שבת מ"ד : ועמג"א ס' שע"ב ס"ק כ"ז, איברא רלבאורה יש להתבונן בראיות הרא"ש ז"ל הנ"ל רמהני ביטול ליומו מהא דר"ה ברי' ר"י הרי ר' אשי משני התם חריץ למיטמיי קאי ומשמע דלא ס"ל כר"ה ברי' ר"י א"כ אית לן למיפסק כרב אשי דהוא בתרא, אכן באמת י"ל דהא דר"א משני שינויא אחרינא לאו משום דס"ל דל"מ ביטול ליומו אחרי שיש הכרח לזה מהא רב"ב ד' כ' רבן יטמנה ממעט בחלק בשבת משום שאסור ליטלו וע"כ דסגי בביטול ליומו, ובחי' רשב"א שבת ק' מביא בשם התוס' ליישב קושייתם אהא דא' התם מיא לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצה הרי כל דבר הניטל בשבת אינו ממעט וחי' דמיירי בפירות של טבל שא"י לסלקו משם כל אותו השבת ובטלן הן ליומו (לא כמ"ש בתוס' שלפנינו בשבת שם וגם מדבריהם ב"ב כ' נראה דס"ל דבעינן ביטול לעולם ועי' חי' הריטב"א מגילה כ"ו : דכ' ראפילו במקום רליכא איסורא סגי בביטול ליומו בלבד וצ"ע בריטב"א סוכה ר') אלא משום דהתם קאי לענין עירוב שיעשו שני החצרות אחד שיערבו אחר ועירוב הרי תליא בביה"ש א"כ אז הא עדין העפר ניטל דכ"ר יש הוא משום שבות ל"ג עליו ביה"ש כרא' בעירובין ל"ב : והכי קי"ל בס"י שצ"ד ס"ג דמועיל העירוב בבה"ג, וא"כ כיון דסתם עפר לא בטיל הו"ל להצריך ביטול בפירוש לענין שיערבו אחד, וע"כ סברת ר"ה ברי' ר"י דקאמר הנח איסור שבת כו' הוא כיון דכל יום השבת העפר בטל משום שאסור ליטלו להכי בשביל הך שעה מועטת דביה"ש שהוא ניטל אמרינן דמסתמא בטל, ול"ב ביטול בפירוש (וכן העמים זה בס' ישועות יעקב ס"י שע"ב בכונת רברי ר"ה ברי' ר"י דלהכי אמר הנח איסור שבת ראפילו ארנקי מבטל אינש ודקרק למה תלה הביטול באדם המבטלו הרי מעצמו בטל משום דהאיסור שאינו ניטל בשבת מבטלו, וחי' דכונת ר"ה ברי' ר"י אביה"ש שעת קניית העירוב ראז עדין ניטל אלא שהאדם מבטלו ע"ש) ועי' פליג רב אשי ואמר דמ"מ כיון דביה"ש הוא ניטל בעינן בכ"מ ביטול בפירוש רק בחריץ דלמיטמיי קאי בטל ממילא, אבל לענין לתקן פירצה שדבר זה הוא איסור שתלוי ביום השבת כולו גם ר"א מורה ראיסורו מבטלו וע"כ שפיר אמרינן בשרטון דים שהעפר נעשה מחובר ואסור לחפרו ולפנותו בשבת הוא בטל ממילא ליומו משום איסור שבת בים ראסקי' שרטון (עתו"ס עירובין פ"ד ר"ה ביון) וזה תינח בשרטון דים משא"כ בנהר שנקרש הלא כ' בס' תוספת שבת ס' ש"כ רשרי לשבור הקרח בשבת ברי לטאוב מים מתחתיו אפילו בבאר ונהר ולא כהמג"א שם וכ"ב באהעו"ז, להכי לא מיבטל מחיצת הנהר כשנקרש משום דנהר לאו

למיטמיי קאי ובעי ביטול בפירוש. — ועפ"י האמור יש לנו לתת הכרח לדברי התוס' עירובין ב"ד : ד"ה אין עושין שב' לתרץ קושייתם בהא דקאמר אביי התם היכי נעביד ליעביד ל"י מחיצה אגודה דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה. והק' התוס' הרי א' לקמן שאם עשה מחיצה ע"ג מחיצה הועיל שבאוויר מחיצות העליונות הוא דר, ותי' דע"ב מיירי שהי' שם תל גבוה עשר מן השביל דאלח"ה קשה ניהוש שמא יעלה שרטון למאן דלא מחלק בין ים לשאר נחרות. ולפי דברינו הנ"ל אפשר לומר דע"ב אנו מוברהין לאוקמי שהי' שם תל גבוה עשר מן השביל אפילו אי נימא דבנהר ל"ח שמא יעלה שרטון מטעם דבימות החורף שהנהר נקדש איבא פירצה דנהר, והוא עפ"ד התוס' ר"י ד בשבת ק' שב' ליישב קושי' התוס' בהא דאמר אביי התם פירי מבטלי מחיצתא ממה דקאמר לעיל בהא דתנן הזורק ד"א בכותל למטה מעשרה בזורק בארץ והיונן בה והא לא נח ואמר ר"י בדבילה שמינה שנינו ופריך והא קא ממעט מד"א ומשני דלא מבטל ל"י אבל אי מבטל ל"י פטור וא"ב איך פירות מבטלי מחיצתא הא לא מבטל להו התם, ותי' התוספת ר"י דאביי באמת פליג על ר' יוחנן וס"ל דמבטל מחיצה אפילו אי לא מבטל ל"י ומתני' דזורק ד' אמות בכותל מוקי בנזן שהי' ד"א בלאו מיעוט הדבילה ור' יוחנן לית ל"י הא דפירי מבטל מחיצה ע"ש, וע"ב הא דבעירובין ע"ח : אמר אביי לענין חציצה אי בטולי חייין ואי לא בטולי לא חייין הרי דס"ל לאביי דל"ה סתימה ער שיבטלנו, אנו צריכים בזה לדברי המאירי בשבת שם שב' שזוהו דק לענין חריץ שבין ב' חצרות דלענין לעשותם אחד בעינן לבטל החריץ שיוכל לעבור מחצר לחצר ובל שיש בו קיש או תבן או פירות שמתקלקלן ע"י דריסת רגלי בנ"א אין מבטלין החריץ לעשות ב' החצרות אחד עד שמבטלו בפירוש ע"ש, וא"ב לענין ביטול מחיצה שפיר י"ל דס"ל לאביי דפירי מבטלין מחיצה אע"ג דלא מבטל להו, וכי"ב ב' בס' האשבול ה' טומאת בהנים בדבר מה שהק' בתוס' ב"ב ב' ושאד ראשונים ז"ל בהא דמגילה ב"ו : בבי' בנישתא דיהודאי רומאי דהוי פתוח לההוא אידרונא דהוי מחית ב"י מת והוי בעי בהני למיעל לצלווי התם ואמר רבא דלו תיבותא אותבוה, והק' דהרי מסתמא לא בטלוה ונם אסור לבטלו משום שהי' ס"ת מונח שם ומעלין בקודש ולא מורדין ולמעט בחלון הא בעי ביטול בדאמר שמואל ב"ב י"ט : דקיק אינו ממעט בחלון משום דלא מבטל ל"י התם, ותי' דרבא פליג אשמואל וס"ל דל"ב ביטול כלל וכן מביא שם בשם השאילתות והרי"ף ובה"ג ע"ש, וא"ב הא בעירובין שם מרמינן ביטול מחיצות למיעוט בחלון וי"ל דס"ל להתוס' ר"י דגם אביי סובר ברבא דגבי מיעוט בחלון ל"ב ביטול וה"ה לענין ביטול מחיצה לגבי שבת, ולפי"ז הא אביי הוא דקאמר בעובדא דרחבה בעירובין הנ"ל היכי ניעביד בו וא"ב לאביי הלא בנהר קרוש שפיר הקרח מבטל המחיצה דנהר דאף דלאו למיטמיי קאי ובעי ביטול בפירוש מ"מ הרי אביי ס"ל דל"ב ביטול כלל לענין לבטל מחיצה דשבת בנ"ל, ועכצ"ל שהי' שם תל גבוה עשר מן השביל ול"ה צריבין למיסמך אמחיצה דנהר

וא"ש. — והנה בשו"ת חת"ס הנ"ל מביא דברי השב יעקב שהעיר לפי"ד הה"מ פי"ד מה' שבת שכ' בטעמא דמים אין מבטלין מחיצה ופירות מבטלין מחיצה משום שכשהוא מלא פירות אין המחיצות ניכרות. א"כ בנהר קרוש שאין מחיצותיו ניכרות מתחת מכסה הקרח בטלה המחיצה. והנה סברא זו של הה"מ היא כתובה בחי' הרשב"א יטבת ק' בשם י"מ אמימרא דאביי התם בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ד' מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מ'ט מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא. והק' בתוס' ושאר ראשונים ז"ל דאמאי במלאה פירות בטלה מחיצה הרי כל דבר הניטל בשבת אינו ממעט, והרבה תירוצים נאמרו בזה ואי מהם הוא דמטום מילוי הפירות אין המחיצות ניכרות. וע"כ לא נפרש טעמא דאביי הכא משום דאין המחיצות ניכרות לפמ"ש למעלה מדברי חש"ס סוכה דאביי חולק על הא דמחיצות ניכרות ולדעת הרשב"א שם מחיצות שבת וסוכה דין א' להם לענין מחיצות ניכרות. וע"כ כאינך תירוצים שכתבו הראשונים ז"ל, ולדעת הרשב"א בשם י"מ והה"מ הנ"ל ע"כ נצרך לומר דאביי בסוכה שם לבתר דשמעה מרבא קבלה וס"ל לירידי ג"כ דבעינן מחיצות ניכרות.

ולפום הך פירוטא יתיישב ע"נ מה דקשה לכאורה בסוגיא דשבת שם דקאמר תניא נמי הכי הזורק מן הים לאיסרטיא ומן האיסרטיא לים פטור. ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עמוק י' ורחב ד' חייב, ופרש"י ז"ל אם יש בים במקום שזרק גומא מיוחדת לברה עמוקה י' ורחבה ד' רה"י לעצמה היא ול"ה כשאר ים. אע"ג דים נמי עמוק הוא, וממילא שמעינן מדר"ש דמים לא מבטלי מחיצה. והקשו בחי' הרשב"א והר"ן דמאי ראי' מייתי מר"ש הרי איכא ת"ק דפליג ואדמסייע לאביי מר"ש לוחבי' מרבנן דפטרי אפילו יש בים במקום שזרק גומא עמוקה י' ורחבה ד' אלמא דמיא מבטלי מחיצה, וביותר יש להקשות לפמ"ש בתוס' שבת צ"ד ד"ה את המת במטה דסתם ת"ק דר"ש הוא ר' יהודא והרי איתא בעירובין מ"ו: דכללל הוא דר"ש ור' יהודא הלכא כר"י, א"כ הו' אדרבא מברייתא זו תיובתא לאביי דאמר מיא לא מבטלי מחיצתא. והנראה בזה דהנה עמ"ש הרמב"ם פי"ד מה' שבת ה"ו בור שבכרמלית ה"ה ככרמלית כו', כ' בהשגות הראב"ד ז"ל א"א ברייתא זו הטעתו דתניא פ' הזורק, הזורק מן הים לסרטיא או מסרטיא לים פטור רש"א אם יש מקום עמוק י' ורחב ד' חייב, הוא סבר מדפליג את"ק מכלל דת"ק אכל כרמלית קאמר, ולא היא ל"א ת"ק אלא בבור שבים דכולי' ים כרמלית הוא הואיל והמים צפין על פיו כו', ובחי' ריטב"א בעירובין כ"ד: בהא דא' התם דקרפף יותר מב"ס שהוקף לזירה ונתמלא מים דמים כנטעים דמי ושרי והוא דחזוין לתשמישתא ודחזוין לתשמישתא נמי לא אמרן אלא שאין בעמקו יותר מב"ס אבל אם יש בעמקו יותר מב"ס אסור, וכ' הריטב"א ז"ל ולענין החצר הרי הוא ג"כ אסור שהרי נפרץ במלואו למקום האסור לו ואעפ"י שיש בכאן עומק עשרה שהוא חשוב מחיצה הא לא מינכרא כיון שכולה מכוסה כמים. אבל י"א שאם החצר סמוך לעומק י"ט בתוך ג"ט

שהוא כלבוד הרי הוא כמוקף מחיצה ומותר, וכן דעת מורי נרו עב"ל. ועי' תוס' עירובין ל"ג: ד"ה כמאן ובמחרש"א וחי' הריטב"א שם. ועפ"ז י"ל דפלוגתא ר"ש ורבנן בסוגיין לענין אם באמצע הים יש גומא עמוקה י' ורחבה ד' וזרק מסרטיא לים להמקום של הגומא דלת"ק פטור אע"ג דהי"ל דהמקום הזה יחשב רה"י כיון שהוא עמוק י' ורחב ד' ומים לא מבטלי מחיצה, מ"מ כיון שכל מי הים הם נמוכים אם יש באמצע גומא כזו הא הי"ל מחיצה שאינה ניכרת כסברת הדריעה הראשונה שבריטב"א הנ"ל לענין חיתר טלטול החצר וכי"ה בתוס' עירובין י"ב: בשם חשד מקוצי ע' ברא"ש שם ובמנ"א ס"י שני' סק"ה והכי י"ל כאן לענין שתחי' חץ גומא רה"י, ואפשר דבזה גם לפי הדריעה הב' שבריטב"א הנ"ל ל"ה רה"י כיון שהגומא באמצע הים וכל שטח הים רואין שמימיו נמוכים כשיש באמצע גומא עמוקה הי"ל לא מינכרא מחיצתא ואינו נעשה רה"י, עי' פרמ"ג א"ח ס"י שמ"ה בא"א ס"ק י"ד, ור"ש פליג ואמר דל"ב מחיצה ניכרת, וא"כ מביא שפיר סיעתא לאביי דאמר פירי מבטלי מחיצתא שהוא לפי הי"מ שברשב"א והה"מ משום דלא מינכרא מחיצתא מת"ק דר"ש דהוא ר' יהודה דס"ל ג"כ דבעינן מינכרא מחיצתא ואף דר"ש תולק עליו ר"י ור"ש הלכה כר"י.

ובעיקרא דרינא צדקו דברי הש"י דסברת הה"מ הנ"ל ל"ש רק בפירות אבל לא בקרח אחרי שדינו כמים וכל יטעם מים עליו אינו מבטל מחיצה ואפי' מים עכורים שאין המחיצות נראות מתוכן אחרי שהה"מ כ' שם והי"ה לכל דברים הלחים הרבה ע"כ כונתו לדבות דבש ומקפה וכיוצא אף שאין המחיצה נראה מתוכם והי"ה קרח, וגם דברי החת"ס שם נכונים מאוד במ"ש דל"ש חץ סברא דאין המחיצה ניכרת רק לענין לבטל מלהיות רה"י משום שאין ראוי להצניע עוד חפצים שמה אבל לענין להפסיק בין החצרות והמבואות וכיוצא הוא דומה למחיצת אהלי טהרה דל"ב מחיצה הניכרת, וע"כ גם קרח אינו מבטל מחיצת הנהר המפסקת בין הרשויות. — והנה במה שהתעורר בתשובת חת"ס שם בשם תשו' כנס"י להחמיר בנהר קרוש עפ"מ"ש הה"מ פ"ז מה' שבת דהחשש שמא יעלה הים שרטון הוא שמא יטלטל מן המבוי למקום השרטון ונמצא מטלטל מרה"י לברמלית, וא"כ בנהר בזמן שאינו קרוש אינו בן טלטול עם המבוי, אבל בזמן שהוא קרוש נהי דנליד וכפור אין מבטלן מחיצת הנהר מ"מ כיון דבזמן הקרישה הוא ראוי להילוכא איכא למיחש שיטלטלו בני העיר לשם במקום שגדודי הנהר נמוכים דליכא היכרא, הנה בחת"ס שם שדי נרגא גם בהא מטעם דלא ניחא תשמישית ול"ה שיבואו לטלטל שם, וכ"כ מהר"ש אאילון שהובא בכנס"י שם דכיון דבנ"א יראים ללכת על הקרח שלא יתמוטטו עדיף הוא מהא דא' בעירובין ו' התם דאיכא גידודי פרש"י שנשתיר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה ע"פ כל הפירצה שאין נוח לעבור בה, וכי"ז הוא להתלמד במק"א, אבל בנידן דידן אין אנו צריכים לכ"ז לפ"מ שמבואר בקונטרס מהרב הגאון הנ"ל שהנהר הזה הוא תמיד פתוח אף בזמן הקרישות הגדולות, וברבר מ"ש במנ"א ס"י שס"ג

דצריך שלא יחי' הנגר מופלג מהבתים יותר מעשר אמות פשוט הוא דזה ל"ש דק כשהנהר הוא רק מצד אחד של העיר דאז הלא יש מהבתים עד הנהר פירצה יותר מעשר אבל בני"ד הנהר עם המסלה מקיפין העיר מכל צד הרי ליכא פירצה כלל במה שהנהר מופלג מן העיר דגם ריוח זה נחשב בכלל העיר שנחשבת ע"י היקף הנהר והמסלה רה"י, וגם מטעם שלא הוקף לדירה ליכא חשש בני"ד אחרי שהיקף המסלה בצד הרביעי של העיר נעשה אחרי שכבר נתיישבה וקי"ל בעירובין כ"ד קרפף שלא הוקף לדירה כיצד הוא עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו עד עשר ומותר, וכן שם כ"ה בהרחיק מכותל הקרפף ד' ועשה מחיצה ברוחב י' הועיל, ע"ש ברא"ש ושם דף ס"ו: וכ"פ בס"י שני"ח עמ"א שם סק"ה ובס"י ת"א סק"א ובפרמ"ג שם ועס"י שס"ב ס"ג.

וברבר החשש מח שהספינות עוברות בנהר שלפ"ד התוס' עירובין הנ"ל אמרינן במחיצה ב"ש אתו רבים ומבטלי מחיצה וכ"ד המג"א הנ"ל, וזה הבאנו למעלה מ"ש המג"א גופי' דבעינן בזה ס"ר בוקעים והסכימו עמו הפס"ג ורבים מהפוסקים, ובש"ת מ"ם רבים חא"ח ס"י ל"ו מוכיח במישור דע"כ כונת התוס' הוא בס"ר בוקעים דאל"ה תקשה בהא דבעי רחבה בסוגי' התם תל המתלקט י' מתק ד' כו' אליכא דרבנן לא תיבעי לך כו', והרי סתם תל הוא הנברא מישת ימי בראשית כדפירש"י בעירובין ט"ו' תל ונקע מימות עולם הן, א"כ גם לרבנן אתו רבים ומבטלי מחיצה, וע"כ דהילוך רבים שכ' התוס' דאליהם לבטל מחיצה ב"ש ר"ל ס"ר, ולפיכך סולמא דצור ופרת ודכוותיהו שעוברים שם ס"ר לעולם לעלות לא"י או לירד לבבל ברב עם בזה מודו רבנן דמבטלי מחיצה, אבל בתל אף דרבים דרסי בו כיון דליכא ס"ד לא בטלי מחיצה ע"ש, והנה לכאורה אפשר לדחות רא"י זו עפ"ד התוס' עירובין ט"ו' ד"ה תל שמחלקים בין מחיצה ב"ש שאפשר לעשותה בי"א ובין מחיצה ב"ש שא"א לעשותה בי"א כלל ותל יוכל להעשות בי"א, אמנם באמת ז"א דהרי סולמא דצור ומחתנא דגדר הלא ג"כ יוכלו להעשות ע"י אדם וכן מחיצות נהר פרת ודגלת שבהיקף בבל ג"כ יוכלו להעשות ע"י פעולת אדם לחפור חריצים ולהביא מים מרחוק ע"י המצאה ותחבולה מלאכותית להקיף נהר סביב עיר ומדינה ובכ"ז כ' התוס' בכל הני כיון דעכ"פ בירי ישמים נעשו אתו רבים ומבטלי מחיצה וה"ה תל.

ואמינא ל"ש עפ"י עוד הפעם קושי' א"י הח"צ הנ"ל במה שלא הקשו התוס' מא"י ובבל ולא מכל העולם דמקיף ל"י אוקיינוס, ונראה דהנה הנובי ז"ל בספרו דורש לציון דרוש י"ג העיר בהא דא' בשבת צ"ו: התנא גופא היכא כתיבא, א"ר יוחנן דא"ק ויצו משה ויעבירו קול במחנה, משה היכן הוי יתיב במחנה לוי' ומחנה לוי' דה"ד הואי וקאמר להו לישראל לא תקיפו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר, והקשה הרי הענן ה"י מקיף אותם מכל צד (ע' ברוקח ה' עירובין ס"י קע"ח שמביא דעת הירושלמי פד"ע שבשבת נתנה תורה לישראל ואמרי' במכילתן מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי יצאו מתחומם, ותי' הואיל ועננים מקיפין אותם הו"ל כמחיצות בני אדם

כאלו לא יצאו) והרי מחיצות סוכה יליפין מבסוכות בסוכת. ואף שיש רבדים שפסולים לסכך וכשרים לדפנות כבר כ' התוס' כיון דרפנות לא כתיבי בהדיא רק מרביא לא חמירי כמו הסכך אבל שיהי' דבר כשר לסכך ופסול לדפנות זה א"א. ולפי"ז הרי א' בסוכה י"א : בהא דתנן זה הכלל כל המקבל טומאה ואין נידולו מן הארץ אין מסככין בו, מנה"מ אר"ל דא"ק ואר יעלה מן הארץ, מה אר דבר שאינו מקבל טומאה ונידולו מן הארץ, ופרש"י וסוכה מעננים יליפין שהוא זכר לענני כבוד כדכתיב כי בסוכות הושבתי ומתרגמינן ארי במטלות ענניא. נמצא שעיקר הכשר סוכה שיהי' דומה לעננים, א"כ כיון דעננים עצמם כשרים לסכך ק"ו שכשרים לדפנות וא"כ הי' אז מחנה לוי רה"ר, בשלמא הא דהוצאה וכל תולדותי' דאמרינן שהיו צריכין להיות במשכן היינו בשעת סילוק מסעות שפרקו וטלטלו המשכן והקרישים מקרקע לענלה כו' בשעת הקמתו אז נסתלק הענן ונקפל ושפיר הי' רה"ר, אבל הכרזה זו דמישה הלא היתה בשעת חנייתו וא"כ רה"ר מאי עבירתה, ותי' משום דהוי מחיצה בי"ש ואמרי' אמתו רבים ומבטלי מחיצתא ולכך הוי רה"ר, (ובדרך אנב אעורר בהא דא' בשבת ו' : כדמי ברייתות אהררי לענין מדבר אי הוי רה"ר או כרמלית, ל"ק כאן בזמן שישראל שרוין במדבר כאן בזה"ז, וכ' בתוס' שם ד"ה בזמן שישראל שרוין במדבר ח"ל משמע קצת דאינה רה"ר אא"כ מצויין שם שטים רבוא כמו במדבר עכ"ל, ולכאורה צ"ע היכי מוכיח זה דלמא ל"ב ס"ר ורק בזה"ז אינו מקום הילוף לרבים כלל דהולכי מדבריות לא יכחי כדפירש"י ז"ל והו"ל כים ובקעה דהויין כרמלית, אבל במקום דדרסי רבים אפילו אי ליכא ס"ר הו"ל רה"ר, ואי דנימא רבנות התוס' הוא כיון דל"ה ר"ה רק בזמן שהיו ישראל שרוין במדבר למה הוצרכה הברייתא לשנות מדבר כלל כיון דעבשיו אינו נוהג מאי דהוי הוי וע"כ דאתא לאשמעינן דבעי ס"ר כמו במדבר, דא דלמא אתיא הברייתא לאשמעינן בהא דקתני מדבר דבעינן שלא יהא מקורה וגם שיהא רוחב ט"ז אמה דכ"ז יליפין מרגלי מדבר, ונראה דהתוס' ילפי זה מזמן חנייתו במדבר שהי' על מחנה לוי דין רשות הרבים ומחנה ישראל שסביב למחנה לוי הי' עלה דין כרמלית, ובבב"ב ס' : על הקרא ויישא בלעם את עיניו וירא ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זל"ז ופרש"ב ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי דל"ה רה"ר אלא במחנה לוי ובנימוקי' שם כ' בזה"ל דמחנה ישראל דה"י הוא וכחצר וכמבוי שאינו מפולש דמי, וא"כ איך אפשר דמחנה לוי הי' רה"ר ולא המחנה ישראל שסביב לה, דנהי דהענן ל"ה מחיצה משום דאתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש אבל למה ל"ה גם למחנה ישראל רה"ר, ועכצ"ל משום דרה"ר בעי ס"ר בוקעין בב"א כדפרש"י עירובין נ"ט : ובמחנה לוי היו הכל מצויין אצל משה רבינו כפירש"י שבת צ"ו : והי' ס"ר בב"א ולהכי הוי עלה דין רה"ר, ואף דמחנה ישראל הי' סביב מחנה לוי מ"מ הא ל"ה דלתות למחנה ישראל ובודאי היו פירצות שערים תוך המחנה כדי לצאת ולבוא וכשהיו רתבים ט"ז אמה הי' שפיר עלה דין רה"ר כמו ירושלים בשל"ה דלתותיו נעולות

בפרט אם ה' הפילוש כנגד מחנה לוי, אבל במחנה ישראל של'ה הס'ר בב'א ל'ה עלה דין רה'ר, וקרי לה הנימוק'י רה'י בעין שפירש'י בעירובין הנ'ל עיר של יחיד שלא ה' בה תמיד ס'ר, והא דמבואר בעירובין נ'ה: דמחנה ישראל כולא כר'א כיון דכתיב עפ'י ה' יחנו ועפ'י ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי, זהו רק לענין תחומין כמבואר (התם).

ולכאורה קשה לפי'ז מאי ס'ר דתוס' עירובין הנ'ל להקשות לרבנן מא'י ומבבל שיהיו רה'י, הרי ע"כ אנו צריכין למימר דס'ל לרבנן דבמחיצה ב'יש אתו רבים ומבטלי מחיצתא מדהוי המחנה לוי רה'ר אף שה' הענין מקיפם מכל צד, אמנם י"ל דקושיית התוס' היא דאין רא'י מהתם כיון דהך מחיצה דענני כבוד ל'ה אפשר להעשות בירי אדם כלל שה' בדרך נס'י ולכך אמר' שפיר אתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל המחיצות דסולמא דצור ואינך כיון דאפשר לעשותן ג"כ ב'א אפשר דדינן כמחיצות שנעשו ב'א, ומתרגים דגם במחיצות כי הני אמר' גם לרבנן אתו רבים ומבטלי מחיצה כיון דעכ"פ ב'יש נעשו, וכיון שכן מתורצת שפיר קושי' החיצ הנ'ל דלהכי לא מקשו התוס' מכל העולם דמקיף ל' ים אוקיינוס, כיון דים הגדול הוי מחיצה שא"א להעשות ע"י בנ"א שהוא אחד מפלאי היצירה כבריאת שמים וארץ כמשי'ה (תהלים קמ"ו) עשה שמים וארץ את הים וגו' וכ'א הנביא (יונה א') ואת ה' אלקי השמים אני ירא אשר עשה את הים וגו', ודמבטלי רבים למחיצה כזו הלא ידענו ממחנה לוי דבמדבר כנ"ל וא' דתקשי א"כ מ"פ בגמ' דכ"ע נמי מקיף ל' אוקיינוס, י"ל עפ"מ שכתבו התוס' סוכה י"ב מוכא בשם ירושלמי דר' יוחנן ור"ל פליגי בהא דר"ל יליף מענני כבוד ור"י לא יליף, דין כדעת' ודין כדעת' ר'י ס'ל עננים למעלה היו ור"ל אמר למטה היו, וע"כ דר"י דס'ל עננים למעלה היו לא ס'ל דקרא כי בסוכות הושבתי ר"ל ענני כבוד שהם פסולים לסיכוך משום דבעינן גידולו מן הארץ, וע"כ ס'ל כר"ע רא' סוכות ממש עשו להם, וא"כ לר"י שפיר י"ל דעננים ל'ה מחיצה כלל ולא קשה איפוא מרה"ר דמדבר כלל כיון דענין ל'ה מחיצה כלל, ולפי'ז הרי פירכת הגמ' שם קאי על ר' יוחנן דא' התם א"י א"ח עליו משום רה"ר, להכי שפיר קמותיב לדירי' מכ"ע דמקיף ל' אוקיינוס דא"א למימר דמחיצה כזו שהיא רק ב'יש וא"א להעשות ב'א ע"כ ידעינן דאתו רבים ומבטלי מחיצה מרה"ר דבמדבר דל'ה מועיל היקף ענני כבוד, ז"א דלירי' דס'ל סוכות ממש היו הא ל'ה ענין מחיצה כל עיקר, משא"כ התוס' לא הו"מ לאקשווי לרבנן דאפשר דס'ל כר'א דענני כבוד היו שכן היא ההלכה כמ"ש בטוש"ע א"ח ס' תרכ"ה עמ"ז שם, וא"כ לא הו"מ סלקא אדעתן דאפילו במחיצה כזו לא נימא אתו רבים ומבטלי מחיצה, והבן.

בלעדי זאת בנוף הדין היטב אשר דבר הרב הנאון בעל הקונטרס הנ'ל דסברת המנ"א דכל שהספינות עוברות בנהר אתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא דוקא היכי דהמחיצה היא רק מצד גוף הנהר שאינו עמוק י"ט ואין לו חריץ שמתלקט י' מתוך ד' ומחיצתו היא

רק מפני שהמים הם כרמלית, דהוי מדאורייתא מקום פטור, ועדיף
 בזה משאר כרמלית דבכל כרמלית כשנפרץ אליו רשות המותר אסור
 בטלטול משום שנפרץ למקום האסור ובים ונהר אינו כן מפני שאינם
 בני טלטול כמ"ש הה"מ ומהר"ט ח"א סי' צ"ד, בזה הוא דאמרינן
 שאם ספינות עוברות בהן אתו רבים ומבטלי מחיצה, אבל היכי דהנהר
 עמוק י"ט או שיש בשפתו מדרון המתלקט י' מתוך ד' בכה"ג אין
 המחיצה בטלה מכה הספינות העוברות עליו דהספינות אינן מבטלות
 מחיצות גמורות כמ"ש במג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ד, דאלת"ה יהי' הים
 רה"ר ובאמת ל"ה רק כרמלית, ולכן בנ"ד דנהר זה עמוק מאד מאה
 ידות מ"ט אין הספינות העוברות בו מבטלות המחיצות — בפרט
 שיש לצדף גם מ"ש בשו"ת בית אפרים חא"ח סי' כ"ו שכ' לחדש
 דהא דבקיעת רבים מבטלת מחיצה לא נאמר אלא בהולכי רגל אבל
 לא נכנס בכלל זה הרוכב והיושב בקרון לפמ"ש הבי"י סי' רס"ו
 דברוכב ליכא איסור תחומין משום דאין תחומין למעלה מ' א"כ
 אין זה הרוכב מבטל מחיצות כיון שלמעלה מ' הוא מקום פטור
 ואין המחיצות עשויות רק על למטה מ'וד, וגם למטה שהמג"א חולק וס"ל
 דרוכב כמהלך לענין תחומין דמה שהסוס מהלך הו"ל כאלו הוא מהלך,
 הוא רק לענין שיחול על האדם עצמו איסור תחומין אבל מ"מ המחיצות
 לא בטלי ע"ז כיון דעכ"פ מהלך הוא למעלה מ'וד שיש א"צ לכחיצות
 להוציאו מכלל רה"ר, ומכ"ש ביושב בקרון דאף למ"ש הבי"י לענין
 תחומין ברחב ד' הוי כארעא סמיכתא מ"מ לענין זה פשיטא שאין
 לומר בו רמבטל מחיצות כיון שיושב בעגלה והעגלה היא רה"י לעצמה,
 ואף אם העגלה עצמה אינה גבוה י' בלא הגלגלים מסתפק המג"א
 דשמא הוי כרמלית ע"ן שם, א"כ מכ"ש בעובר בספינה הלא א'
 בשבת ק': גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה, ואפשר דגם
 המג"א ל"ק רק בספינות העוברות לנמל ובנמל הדרך הוא שהספינה
 נושטת בקדקע המים בבואה סמוך לנמל הוא החוף אשר על שפת
 הים והוי כעין הא דא' בגמ' התם ברקס שהוא פחות מעשרה, אבל
 סתם ספינות אין מהלכות בפחות מ' כדפסקי' בש"ע א"ח סי' רמ"ח
 דכל שאין ידוע בוראי שמהלך הספינה למטה מעשרה אמרי' מסתמא
 שהיא למעלה מעשרה וליכא איסור תחומין א"כ אינה מבטלת מחיצת
 המים, והרי א' בב"מ ט': ספינא מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי
 לה, ואין זה הילוך רגלי אנשים שתבטל ע"ז מחיצת הנהר, ובשאלת
 יעב"ץ ח"א סי' ז' כ' באמת דהליכה בספינות לא מיקרי רבים בוקעים
 מטעם דבעי' רומיא דרגלי מרבר דוקא, (ובמ"ש להשיג על המג"א
 דהכונה רבים בוקעים בפנים המבוי ולא במחיצות, אף שכ"ה דעת
 אביו הנאן ז"ל בשו"ת ח"צ סי' ה' וכו"ה בס' עמר משה סי' שס"ג
 סק"ד כבר האריך בשו"ת מים רבים הנ"ל דהוכיח דהא דרבים בוקעים
 מבטל מחיצה ר"ל שהבקיעה בהמקיף דהיינו המחיצה ולא במקרה ע"ש,
 ומבואר הכי להדיא בחי' הרימב"א בעירוהן שם ומוכח זה באמת
 מנוף הסוגיא שם, דהרי פלוגתת ר"י ודבנן בעירובין כ"ב' במתני'
 במחיצה ב"א הוא בתוך המחיצה כדקתני אם ה"י דרך רשות הרבים
 מפסקתן יסלקנה לצדדן ור"ל שמפסיק הילוך הרבים בין הפסין מתבטל

מחיצתו, וה'ה במחיצה ב"ש שכ' התוס' דבקיעת הרבים מבטלות המחיצה גם לרבנן הכונה במקום המחיצות או בין המחיצות אבל ע"י בקיעת הרבים שבתוך המבוי אין המחיצות המקיפות מתבטלות, וגם בתשו' הח"צ הנ"ל הוא מדבר מכל מדינת ענגלאנד שתהי' דה"י משום הים המקיפה כ' שם הוא לפום שיטתי' המחיצת הים מתבטלת משום הרה"ר שבכל המדינה, ובנ"ד הלא מבואר בקונטרס של הרב הנאון הנ"ל שאינו נמצא בשום פעם ס' רבוא עוברים תוך המבואות במזרחה של עיר שאנו דנין עליה, וא"כ אין כאן דריסת רה"ר לא במחיצת הנהר ולא במבוי ויודו כ"ע בנ"ד שמחיצת הנהר אינה מתבטלת, וביותר אחרי שכ' הרה"ג הנ"ל בקונטרסו שהוגד לו מכמה אנשים נאמנים שאין שום מקום אצל הנהר שלא יהיו גדודים גבוהים עשרה מן המים עד הרחוב, א"כ לית דין צריך בשש דהוי מחיצה גמורה כמ"ש בט"ז ס"י שס"ג ססק"כ בהשאלה דק"ק שטיינין.

והנה ראיתי בשו"ת בית אפרים שם שמביא דברי חי' ריטב"א עירובין כ"ב : בשם מורו הרמב"ן ז"ל דלפי מסקנת הסוגי' שם להכי סולמא דצור ומחתנא דגדר ופרת ודגלת לא חשיבי' למהוי דה"י משום דבעי' שיהא האדם רואה עצמו תוך המחיצות, וכ' שם ולפי"ז בעיר גדולה מאוד או שרחוקה מהמחיצה המקפת אותה אפילו היא מחיצה ב"א ל"מ, ואם המחיצה קרובה לעיר שאנשי העיר רואין אותה אפי' היא מחיצה ב"ש ורבים בוקעין בה חשיבא מחיצה ע"ש, א"כ הרמב"ן חולק ע"ד התוס' הנ"ל, ובהנהות נחל איטכול שסביב ספר האשכול ה' עירובין ס"י ס"ה כ' שגם כונת התוס' בתירוצם שם שכ' דבמחיצה ב"ש מודו רבנן דאתו רבים ומבטלי מחיצה הוא רק משום שהמחיצות הללו אין נראות להאנשים שהם תוך המחיצות, אבל כשהם סמוכות ל"א אתו רבים ומבטלי מחיצה אפילו במחיצה ב"ש כמפורש בספר האשכול שם, וע"כ מ"ש הביא פ הנ"ל עיר גדולה מאוד אינו מוכרח, דאף אם תהי' עיר גדולה שבגדולות אם ישוב העיר מתחיל סמוך להנהר באופן שעיני בני"א היושבים שם רואות את המחיצה אין בקיעת רבים מבטלתה, וא"כ גם בנ"ד ישוב העיר מתחיל סמוך להנהר והאנשים השוכנים שם רואים את המחיצה לא איכפת לן בקיעת הרבים אף שיהא מחיצה ב"ש.

ומה נכא לפע"ד לייטב עפ"י עוד הפעם דברי רש"י ז"ל בעירובין ח' : שהבאנו למעלה מה יפ"י שמא יעלה הים שרטון שיתמלא עפר וצורות ומחקצר רוחב הים ונעשה קרקע ברוחב פרסה או יותר, ותמה היטב יעקב מה בעי רש"י ז"ל בזה הרי גם בפחות מזה אסור לטלטל, ונראה עפ"י שכתבתי להעיר מה בכך שיתמלא עפר הרי גם עפר סתם לא בטל היכי דלאו למיטמייא קאי אא"כ בטלו בפירוש וא"כ אכתי המחיצה קיימת, וכתבתי לתרין משום דבמחיצה ב"ש אתו רבים ומבטלי מחיצה ולכן כשיעלה שרטון וילכו רבים עליו תתבטל המחיצה, והוי קשיא ליה לרש"י ז"ל דאפילו בקעי רבים הא כשהאדם רואה המחיצה אינו מזיק בקיעת רבים אפילו המחיצה ב"ש כנ"ל וא"כ נהי שיעלה הים שרטון על יפנתו הרי אינו מחקצר הים רק ברוחב כפירש"י ז"ל ועדיין רואין מחיצת הים, ולהכי פרש"י

שיתקצר רוחב הים ויעשה קרקע ברוחב פרסה או יותר רבשיעור זה לא יהי נראה עוד המחיצה. דהנה ביבמות קכ"א א' ה"ד מים שי"ט להם סוף כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו אם עלה, ושם ק"ב: בפירשי ד"ה מן הארכובה כ' רבנטבע במשאל"ם חיישי' שיצא מן המים ועלה ברחוק פרסה או יותר ע"ש. הרי דשליטת עין בים אינו רק בפחות מפרסה אבל ברחוק פרסה או יותר ישוב אינו שולט ראיית העין עוד, ואף דמצינו בכורות נ"ד: קים להו לרבנן דשיתסר מילי קא שלטא ב' עינא דרועה, עכ"ל דשליטת עין בנבולי המים אינו רק בפחות מפרסה, וז"ש רש"י ז"ל שיתקצר רוחב הים כרוחב פרסה או יותר רבכך כלתה שליטת העין בים כנ"ל ול"מ עוד מחיצת הים משום שאין אנשי המבוי רואין את המחיצה, ודוק.

עכ"פ נמצינו למדן מזה דאפילו מחיצה ב"ש לא מתבטלת ע"י בקיעת רבים כ"ז שרואין המחיצה וא"כ שפיר מהני בנ"ד מחיצת חנהר שמתחיל ישוב העיר סמוך לו, ולכן אפילו אי נימא דגם ע"י חילוך בספינה מיקרי בקיעת רבים אין המחיצה מתבטלת כיון שהמחיצה נראית לאנשי המבוי. — והנה בדבר שנמצאים תוך העיר ברבע זו של צד מזרח כמה ניות ופרדסים יתר מב"ם וכיון דקו"ל זרעים מבטלין דירה א"כ יאסר ע"ז הטלטול במבואות העיר כבס"י שס"ה ס"ג, הנה בתשו' ח"צ ס' נ"ט מביא בשם דבר שמואל למחר"ש אבוהב ס' רנ"ט שכ' דאין זרעים מבטלין דירת כל העיר מרכבת הטור בשם הר"מ שרוצה לחלק בין דירת קרפף שאינה חשובה לדירת חצר שהיא טובה וחשובה, ואף שכ' הר"מ שטוב להחמיר היינו בחצר אבל בעיר כולה אפשר דגם הר"מ יורה להקל, והח"צ מביא סייעתא לדבריו מדברי הרא"ש בעירובין כ"ד' שכ' דאין ללמוד רחבה וחצר מקפף שזרעים יבטלו דירתו וכ' ומיהו מסתבר כיון דלא אישכחן ל' אלא בקרפף אין ללמוד ביטול היקף דירה ברחבה וחצר מקרפף וצ"ע עכ"ל, ואף שסיים בצ"ע יש לסמוך אמסתברא דיר' בשעת הדחק שא"א באופן אחר לתקן שלא יכשלו רבים, — ובאמת בב"ח ס' שנ"ח מוכרח כרעת האומרים דזרעים אין מבטלין דירת חצר ורחבה מעירובין כ"ד' בההוא רחבה שאחורי בתים יותר מב"ם דאר"נ אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכלו, ופריך פתח ולבסוף הוקף פשיטא ל"צ דאית ב' בי דרי, פרש"י גורן אחר הבית קודם היקף הרחבה, וידוע דבגורן לא דייר אינש והוי כמו זרעים ואפ"ה אין הגורן מבטל דירת הרחבה ואם פתח ולבסוף הוקף מותר לטלטל בה, הרי בהדיא דלא אתמר דין ביטול זרעים לדירה אלא בקרפף דוקא והוי דירה נרועה אבל לא בחצר ורחבה ע"ש, א"כ מכ"ש דירת כל העיר דהיא חשובה ומעולה ביותר דאין זרעים מבטלין אותה, ובשו"ת מים רבים ס' ל"ח מובא בשם ס' שלחן שלמה שעשה חיזוק לד' הר"ש בכח ראיות מנמרא וסברא דסתם קרפף הנזכר בכ"מ בתלמוד הוי חצר לעיר וחולק רשות, לעצמו ול"א דזרעים מבטלין דירה אלא בקרפף שהוא חצר לעיר דוקא שההיקף נעשה ביחוד להקרפף או להגינה וכיון דצ"ע יש כח בזרעים לבטל היקף דירה כזו, אבל אם הקרפף שגורע הוא בתוך עיר מוקפת חומה ומעורבת מהני נמי לקרפף וגינה שלא יבטלו

הזרעים דירה חשובה כזו, השקיל וטרי התם להכריח ד"ז דדוקא בדירה גרועה אתו זרעים ומבטלין דירה אבל אין כח בזרעים לבטל דירה מעולה כזו בהיותה תוך עיר מוקפת חומה ע"ש, ולכן בעיר שלמה יש אדרבא סברא לומר דכשנתקנה העיר ע"י תיקונים המועילים נתקנו גם הגינות שישנם בתוכה הפרוצים לה כמ"ט ביש"ג פ"ב דעירובין בשם ריא"ז במעשה שהי' בקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה שהי' פתוח למבוי בתיקון המבוי נתקן גם הקרפף ע"ש, וע"כ גם כשהגינות מוקפות בגדרים שהן מחיצות להן א"כ הויין רשות בפני עצמן ואינן בכלל העיר, מ"מ א"א לומר דהמחיצות יגרמו עוד ריעותא כדא' בעירובין צ"ב: לא מצינו מחיצות לאסור, — ויש עוד מקום לצרף בזה דברי תשו' מבי"ט ח"ב סי' מ"ח שכת' להתיר להוציא מחצרות ובתים לגינות ופרדסים יותר מב"ס שלא הוקפו לדירה בפחות מד"א, ומביא רא"י מהא דהתיר ר"ת (בתוס' עירובין ס"ז: ד"ה מ"ט) לטלטל מגינה לכרמלית העוברת לפניו פחות מד"א, ואפילו לדעת החולקים על ר"ת וס"ל שלא התירו בגמ' אלא מן הקרפף לים ומן הים לתוכו אבל בשאר כרמלית לא, מ"מ בזה מודים דמותר להוציא מרה"י לקרפף יותר מב"ס דדוקא מכרמלית לקרפף הוא דאסרי משום שהקרפף הוא רה"י נמור דמחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין אבל מרה"י לקרפף יותר מב"ס מותר בפחות מד"א ע"ש, וכיון שמותר להוציא מבית לקרפף ממילא אין מקום לומר שאם הגינות פתוחות מצד אחד להעיד דהוי העיר פרוצה למקום האסור לה אחרי דרשאין לטלטל מבתי העיר להגינות א"כ ל"ה הגינות מקום האסור לה, — ובדברי המבי"ט הנ"ל נראה ליישב קושית התו"ט פ"ב דמדות מ"ג ע"ד הרא"ש שכת' דענין הסורג בהר הבית נעשה להתיר לטלטל בשבת ולזה הי' נבזה י' טפחים כדן כל מחיצה, והקשה ממשנה פסחים ס"ד: בע"פ שחל להיות בשבת של"ה יכולים להוליך פסחיהם לבתיהם יצתה כת ראשונה וישבה לה בהר הבית, והרי גם להר הבית היו אסורין לטלטל, וראיתי בישו"ת רמ"ע מפאנו סי' צ"ח שגם הוא נתקשה בזה ותי' דהוי יושבין מן הסורג ולפנים, אמנם באמת מדרקתני התם כת שניה ישבה בחיל פרש"י לפני הסורג כו' משמע דהכת ראשונה ישבה חוץ לסורג, ולדברי המבי"ט יתייבב שפיר דהרי באמת הר הבית גופי' הוי מחיצה ואי דבמחיצה בי"ש אתו רבים ומבטלי מחיצה, הרי כבר הבאנו בשם הראב"ד והריטב"א דל"ש זה רק במחיצות רחוקות שאינן נראות והר הבית הלא נראה לעין כל, וכיון דהוא גופי' הוי מחיצה ממילא רשאין ג"כ לטלטל על גבו כדא' בשבת צ"ט: לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, אמנם הר הבית ל"ה מוקף לדירה דהו"ל הוקף ולבסוף ישב כמוזכר בדברי הרא"ש גופי' שם וא"כ הו"ל הר הבית כקרפף שלא הוקף לדירה יותר מב"ס, וכיון דלדעת המבי"ט הנ"ל רשאין להוציא מבית לקרפף שלא הוקף לדירה שפיר הוי יכולין להוציא פסחיהן גם מחוץ לסורג, ואם שלא הי' די משך ארבעה אמות לכל הכת שהיא שלשים בנ"א הלא היו יכולים להוליך הפסחים בהר הבית גם הלאה פחות פחות מד"א כבש"ס שבת קנ"ג: ובעירובין צ"ז: דאף דגזרו ע"ז ב"ה דבר

מ"מ הר הבית ל"ה רק כרמלית ובכרמלית ל"ג. או כר"ש בעירובין שם נותנו לחבירו וחבירו לחבירו עי' תוס' שם ד"ה ר"ש. משא"כ לבתיהן ל"ה יכולים להוליך פסחיהן עד"ז דלא מיבעיא בירושלים לאחר שנפרצו בה פרצות דהי' דה"ר בודאי אסור, ואפילו בזמן שהיו דלתותי' נעולות בלילה עב"פ כרמלית הי' עי' רבינו יהונתן פ' בתרא דעירובין א"כ ל"ה יכולין להוציא מקרפף לכרמלית לר' החולקים על ר"ת, ומכרמלית לבתיהם שהוא דה"י לכ"ע אסור, וישבתי לפי"ז מה שקשה מהא דקתני במתני' בסוכה ר"פ לולב וערבה יו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת היו כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית מע"ש והחונן מקבלין מהן וסודרין אותן ע"ג איצטבא, ומשמע שם שהיו מניחין את הלולבין ע"ג האצטבאות שבכל הר הבית גם מחוץ לסודג והאיך היו מטלטלין אותן בשבת מהר הבית להעזרה, ולהאמור נכון דמהר הבית להעזרה הא שרי הטלטול כר' המבי"ט ולענין איסור טלטול ד"א שבתוך הר הבית מחוץ לעזרה הא יכולין לעשות כתקנה הנ"ל.

אמנם הא צריכא עינא בהא דקא' בפסחים ס"ו: כהא דא' התם בע"פ שחל להיות בשבת למחר מי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו גרי תוחב לו בין קדניו, והא קעביר עבודה בקדשים, כהלל דתניא אמרו עליו על הלל מימיו לא מעל אדם בעולתו אלא מביאה חולין לעזרה ומקרישה, פרש"י והני נמי לא מקדישי לקרבן עד דמייתו להו לעזרה, וקשה אמאי לא הקדישו פסחיהם עד שהביאום לעזרה שבאמת נתקשו בזה בתוס' פסחים שם ומנחות פ"א דהוי חב"ע והוכרחו לומר דלצורך קרבן שרי והאריך בזה במ"ל פ"ב מה' שחיטה הרי היו יכולים להוליכין עד לפנין מן הסודג וישם יסידו הסכנים מהם ויקדישום שם ומשם הא היו רשאין לטלטל הסכנים לעזרה, ואפשר לומר עפ"י שם בתוס' שם דעובדא זו הי' לאחר שנפרצו פרצות בירושלים ומבואר במשנה פ"ב דמדות שנפרצו י"ג פרצות בהסודג וי"ל שבשעה זו עדיין לא נתקן הסודג והי' אסור בטלטול גם שם, אכן יש לעיין לבאורה בדברי הרא"ש דמדות הנ"ל לפמ"ש ברמב"ם פ"ה מה' בית הבחירה ה"א דהר הבית הי' מקורה ובמ"ל שם מובא בן בשם הירושלמי, א"כ נהי דהר הבית יש לו דין קרפף שלא הוקף לדירה יותר מב"ס הרי כ' בתוס' עירובין צ' ד"ה אלא דקרפף יותר מב"ס שהוא מקורה ל"ה כרמלית א"כ הוי שרי הטלטול בהר הבית, וי"ל דהרא"ש סובר באמת של"ה הר הבית מקורה רק בהצדדים מסביב ע"ג האצטבאות לא באמצע כמ"ש בתיו"ט שם, אמנם עדיין קשה הרי הר הבית הי' לו חומה סביב והחומה שנעשה להר הבית הוי מוקף לדירה כיון שהיו בנויין בהר הבית כמה לשכות להממונים שבמקדש וכמה בתים למשמשי הבית כמובא בתיו"ט שם בשם הש"ג כהא דקתני במתניתן הר הבית מקום שהי' רוב מדרתו שם הי' רוב תשמישו, ומשמע דהחומה נבנתה אח"כ והי"ל ישב ולבסוף הוקף (ואפילו אם הי' בנין החומה מקודם הרי כ' הרמב"ם פט"ז מה"ש ה"ח דאפילו ל"ה עוד הדירה בשעת ההיקף דק שהי' בדעתו לעשותה חישוב מוקף לדירה עי' בהה"מ שם).

אמנם באמת נראה רכונת הרא"ש על הא דקתני במתני' רמדות
שם י"ג פירצות פרצו מלכי יון בסורג חזרו ונדרום, שמה שמהרו לחזור
ולגדור פירצות הסורג בעור שהחומה היתה פרוצה ששברוה שזה הי'
בשביל היתר טלטול בשבת, אבל תחלת עשיית הסורג הי' כמ"ש
בתי"ט שם בכדי לתת מקום והברל בין הנכרים שהיו נכנסים להתפלל
בבית ה' ובין ישראל, כמו ששינינו פ"ק דכלים החיל מקודש ממנו
שאין נכרים וט"מ נכנסים לשם, וקאמר הרא"ש שלכן מהרו בתקן
הסורג בעור שהחומה הרוסה היתה כדי להתיר טלטול בשבת לפני
תקון החומה, והסורג שעשו שפיר הוי מוקף לדירה אף אי נימא של"ה
לפנים ממנו עוד לשכות מ"מ הרי כ' התוס' בעירובין כ"ג ד"ה
שהוא דהעזרות חשיבי מוקפות לדירה שהיו שומרים בה כל הלילה.

נחזור לנ"ד לענין דינא, הנה אף שבאמת אין לסמוך ע"ד
המב"ט הנ"ל כמ"ש בקרפף שלא הוקף לדירה אין אסור בו רק טלטול
ד"א אבל לא להכניס מרה"י לתוכו או איפכא אחרי שמבואר היפוך
דבריו בפירש"י עירובין כ"ד ד"ה לקולא ובטור סי' שנ"ח וכבר השיג
עלי' בס' תוספת שבת סי' שמ"ו סק"ז ח' ובסי' שע"ב סק"ב, וכן
בס' ישועות יעקב סי' שמ"ו, עכ"פ אפשר לסמוך ע"ז בניגוד ופרדסים
סמוכים לבתים שנסתפקו הראשונים ז"ל אי אמרי' בזה זרעים מבטלין
דירה שב' הרא"ש שמסתבר להקל, אף שבטור סי' שנ"ח כ' שמוב
להחמיר עכ"פ יש לצרף לסניף לומר בזה כדעת המב"ט שאין להחמיר
רק בטלטול בתוכו ד"א אבל רשאין להכניס מרה"י לתוכו בפחות
מד"א, והכי מבואר בספר עצי אלמונים סי' שע"ב סק"ד, א"כ ממילא
שאין להחמיר בייש להם פירצות להעיר מכח נפרץ במלואו למקום
האסור לו כיון דאינו מקום האסור לו כנ"ל, ואפשר לסמוך ע"ז
בשעה"ד שלא לאסור עכ"פ הטלטול בעיר ככ"ב, אמנם בנ"ד אין
אנו צריכין לשעת הדחק כלל אחרי רואי בקונטרסו של הרב הנאון
הנ"ל שנועד לו בבירור שכל הגינות והפרדסים הנמצאים בעיר שמה
הם כולם מוקפים בגדרים ונשאר להם רק פתחים אל תוך המבואות
פחותים מעשר ואין כאן שום פירצה במלואה מהמבוי לאיזה גינה
שעל כן היתר הטלטול שם הוא פשוט ומבואר.

ובנידן שכירת הרשות בודאי טוב שישכרוהו על זמן מוגבל
מאיזה ממונה מהממשלה, דבשכרו בסתמא כשסתלק המשכיר
מהתמנותו בטלה השכירות, משא"כ אם שוכרים על זמן ידוע אפילו
אם מסתלק השכירות קיים עד תוך הזמן, כמבואר בשי"ע סי' שפ"ב
סי"ד אם לא כשמת מתבטל השכירות כמ"ש בט"ז שם סק"ט, ונ"ז
הוא רק בששכרו מהמלך עצמו ומת אבל כששוכרין משכירו ולקטנו
ומת והמלך קיים אין השכירות בטל כמ"ש בפמ"ג שם בא"א סק"ג,
והנה לשכור על זמן רב של חמשים שנה מפסקת בתשו' ח"צ סי'
ז' שלא תועיל דאפשר רעל זמן רב כזה יקפיד המלך ולא תועיל
השכירות לאחר שיסתלק הממונה, אף שמדברי הב"ח שם נראה שלא
ערער על שכירות של חמשים שנה עיין תשו' ספר יהושע סי' ז',
מ"מ אינו נראה להתיר זה לכתחלה רק ישכרו על משך זמן של
עשרים שנה ויהי' נרשם בפנקס הקהל לזכרון למען דעת לשכור

שנית אחרי כלות הזמן הזה, ועמנ"א שם ס"ק י"א רכל עבר מעבריו
הקטנים של המלך לא גרע משכירו ולקטו ורשאין לשכור הרשות
ממנו ועי' נובי"ת הא"ח סי' ל"ב.

סוף רבר הנני תמים רעים עם כבוד הרב הנאון מוה"ר יהושע
נ"י הנ"ל בהיתר טלטול בשבת בחלק מזרחה של עיר נויארק ככל
הכתוב בקונטרסו בלי שום פקפוק.

וע"ר אמו"ן הנני בעה"ח פה סטאניסלאב, צום העשירי שנת
תרס"ז לפ"ק

חק' אר"י ליבש הלוי איש הורוויץ אב"ד רפה והגליל תע"א.

זה לשון תשוב' הרה"ג מפרעמישלא נ"י :

ב"ה. מוצ"ש פ' וישב תרס"ז לפ"ק פרעמישלא.

שוכ"ט לכבוד המופלגים מו"ה שמאי ג"פ ור' ליבש ג"ש נ"י.

יקרת מכתבכם קבלתי, אישר בקשתם כמני שאצטרף עם
התירא של הה"ג ר' יהושע סינעל נ"י הרב הכולל העיר נויארק למצוא
דרך סלולה להתיר הטלטול עכ"פ בחלק המזרחי יען כי משלשה צדדים
המים יקיפו וצר הרביע יש צורת הפתח והיא מסלת הברזל הנמשכת
בגובה העיר וראיתי כל ארני היתר הטלטול וכמעט לא הניח מקום
ונהנתי כי נחית לעומקא רדינא, ע"כ הנני מסכים להלכה כי בכה"ג
שאין המים נקשרים כ"ע מורים, כי אף בנקרש שהט"ז והמנ"א אוסרין
כמבואר בס' שס"ג האחרונים מתירין כמו שמבואר בשו"ת חת"ס
סי' פ"ט בשם השב יעקב רגליר וכפור אין דינו שיבטל המחיצה
מדברי הר"ן סוף פ' במה טומנין דהביא בשם התוספתא ראפילו
לדסק שלג במים לתוך הכוס שרי וכן אם הניחם בחמה ונפשרו או
כנגד המדורה מותרים רלאו נולד הוא ול"ד למשקין שזבו משום דהנהו
בעורן קרושין נמי תורת משקין עליהם לכל רבר, אלמא אין הקרישה
מבטלו מתורת משקה ומכ"ש לענין מחיצה שאינו מבטלו, אך מבואר
במנ"א סי' ש"ח שאין ליתן רוטב הנקרש כנגד המדורה וחשוב לו
נולד הרי לשיטה זו אין דינו כמשקין, והא דנותן שלג לתוך הכוס
כתב הב"י בס' ש"ך דשאני התם שמתערב ומתבטל ביין או במים
שבתוך הכוס ע"כ אין רא' מהתם, אמנם הנאון מהר"ש מאילין בכנ"י
מביא רא' נכונה ממשנה פ"ח דאהלות מובא בש"מ ב"ב דף כ' רגליר
וכפור אין ממעט לחצין בפני הטומאה משום שהוא רבר שאינו
מתקיים וכיון דאין ממעטין כ"ש דאין נעשין מחיצה וכ"ש שאין מבטלין
מחיצה כמבואר בש"ס עירובין ד' ע"ח רתבן א"צ ביטול לענין דלהוי מחיצה
וצריך ביטול לענין ריבטל מחיצה, והאבן העזר קלסה לרא' זו ע"כ
בנ"ד של"ש החשש מזה שנקרש בימי החורף כמו שהביא הרב הנ"ל
אין שום רבר המנגר להיתר זה, אך מה שיש לעיין בזה שהביא
הרב הנ"ל שבתשובות ח"צ סי' ל"ז מוכח דאתי רבים ומבטלי מחיצתא

וחילי' דירי' מדברי התוס' עירובין ד' כ"ב דמחיצה שאינה עשויה בירי ארס לא חשיבי מחיצתא ואתו רבים ומבטלי מחיצתא, אך העיר מהא שהמנ"א בס' שס"ג סכ"ט העיר מדברי התוס' וכתב דמיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל ומ"מ מסיק להלכה בס"ק ל' ולא דהוי מחיצה ומתרץ דמיירי בס' רבוא עוברים בפנים, אבל בזה"ז שלא נמצא ס"ר עוברין בשום פעם אין מבטלין המחיצה, מציאתי אן לדברי' מדברי המנ"א בס' שס"ג סל"ו ששם הקשה המנ"א אמאי לא נימא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא כיון שאינה עשויה ב"א ומתרץ דלא מיקרי רבים בפחות מס"ר, אך בס' אור זרוע בה' עירובין סי' קכ"ט לא כתב כן ע"ש שכתב בהא דמקשי הש"ס עירובין מר"י דפסין דסובר דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא מזה שסובר ר' יוחנן גבי ירושלים דחייבין לולא שדלתות נעולות, נימא דרבים שהמה ס"ר כמו ירושלים או מבטלי מחיצה אבל רבים דמתני' מסתמא ליכא ס"ר בין הפסין כרבנן ס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצה, אך לא ניהא ל' להש"ס למימר הכי דרבים אפילו אינם ס"ד מבטלין מחיצתא למאן דאית ל' רבים מבטלי מחיצתא ע"כ לא נוכל לסמוך ע"ז כיון שהא"ז הוא קדמון ולולי שחי' למראה המנ"א דברי הא"ז הי' חושש לדברי', אך הא"ז נרפס מחדש אמנם עכ"ז דברי' שלא יסתרו דברי המנ"א נכונים מאוד יען שהבאתי סיוע מהמ"א נופא שכתב כן דבעינן ס"ה ולפי"ז אין הכרח לתירץ התוס' לחלק דבאינה ב"א מודו דרבים מבטלין מחיצה דשפיר י"ל דאין חילוק בזה כלל ורק דמתורץ קושיתם בפשיטות ררבנן פליגי רק בפסין שלא הי' שם ס"ר אבל בא"י דיש ס"ר גם לרבנן אתו רבים ומבטלי מחיצה.

אמנם ראיתי אח"ז שהרב הנ"ל העיר בזה ע"ד המ"א למה צריך לתרץ תירץ אחר במקום שאין הספינות עוברות דבלא"ה ניהא וכתב שבאמת המנ"א בתירוצו כיון לזה שאין הספינות עוברות בס"ר וכתב שרוצה המנ"א לתרץ גם אליבא דהרמב"ם שא"צ ס"ר לענין דה"ר וע"כ צריך לחילוק התוס' בין ב"א לב"ש, אך לא אזלא שפיר לפע"ד כיון שהרמב"ם פוסק כרבנן כפי"ן מה"ש חלכה ל"ג דאפילו חיו רבים בוקעים ועוברים בין הפסין הללו לא בטלו המחיצות, וכתב הכ"מ משום דהר"מ פוסק כר"א דכאן וס"ל ולא כר"י א"כ פוסק כרבנן והר"מ לא מחלק בין ב"א לב"ש כיון שכתב בפט"ו מה"ש הלכת כ"ב דמחיצה העומדת מאלי' כשרה ולא חילק בין ב"א לב"ש והרי חילוק זה מוכרח לדירי' שפוסק שא"צ ס"ר לענין דה"ר וקשה קושית התוס' וצ"ל כתירוצם, ובינותי בספרים ומציאתי בס' דורש לציון דרוש י"ג שהעיר ע"ד הרמב"ם מדוע לא מחלק בין ב"א לב"ש כיון שפוסק כרבנן, אך אנכי תמהתי ביותר כיון שלדירי' א"צ ס"ר, איברא ששם האריך לתמוה עוד על הר"מ שפוסק בפנ"ד מה"ש שצריך נעילות דלתות ובנמ' משמע דמאן דסובר שירושלים אלמלא דלגותי' כו' סובר דכאן ולא ס"ל ובפי"ז מה"ש הנ"ל פוסק כר"א דכאן וס"ל אך בתימא זו כבר קדמו המעשה רוקח הספרדי שמביא כת"י בשם הרשב"א שתמה על הר"מ כתמיהת הדרוש לציון וגם ראיתי במעשה רוקח הנ"ל שפירש פירוש חדש בהא דשמא יעלה הים שרטון היינו

שמה יהי נקדש בימי החורף וממילא בנ"ד בלא"ה יש להקל כיון שהנהר בנויארק לא נקדש כמ"ש הרב הנ"ל וזה דבר חדש. וראיתי גם בתשרי נוב"י מהד"ת סי' מ"ב שרצה השואל להתיר גשרים על הנהר בלי תיקון שהרי התוס' שבת כתב שאין גשר אוסר רק מטעם אתו רבים ומבטלין מחיצה ב"ש וכיון שכתב המ"א סי' שס"ג דלא מיקרי רבים לבטל המחיצה רק בס"ר, ע"כ יש להתיר גשר אפי' רחב מעשר אמות והנוב"י אוסר גשר שרחב יותר מעשר אמות מטעם פירצה אך כבודו כתב שיש צוה"פ על הגשרים, אמנם אולי היו הצוה"פ רחוק מן המחיצה שתליא באשלי רבדבי שהתבונ"ש אוסר אך כל האחרונים חלקו עלי' כמו שבש"ע יעקב מתיר זכ"ן הנאון ר"ע אינר וגם אנכי בחידושי העירותי על ראיות התבונ"ש שדמי ללחי שאם הרחיק מהכותל פסול מדברי התוס' עירובין ד' י"א ד"ה איפכא מאי בהא דבני הש"ס אי מהני צוה"פ בגובה יותר מעשרים והקשו דבלא"ה מהני מתורת לחי, ולמה לא כתבו הנ"מ באופן זה שהרחיק מהכותל ג"ט דל"מ מתורת לחי ומכח צוה"פ מהני, ואמרת דאם לדון יש תשובה כיון דעיקר הטעם גבי לחי דאין ראוי להיות רחוק מהכותל משום היכר ולפ"מ דס"ד דגם בצוה"פ פסול גם בגובה יותר מעשרים אמה א"כ גם בצוה"פ בעינן היכר א"כ גם בצוה"פ צריך שלא יהי' רחוקים יותר מהכותל — וגם צריך לראות הצוה"פ שהוא על הגשר אם לא היו מן הצד כמו שחששו בהטעלעגראף שלא יהי' מועיל מכח זה כידוע, וגם יש לחוש מפני שנעשה הטעלעגראף לסיבה אחרת וכל רואה מעשיו יכירנו שלא נעשה לשם פתח וה"ה בנ"ד יש לחוש מטעם זה כמו שמבואר בספרו של הנאון אבד"ק לובלין, אך בכנויי נדרים מהנאון מהרש"ק בקונטרס יוסף דעת דוחה שם דעת השואל שרצה להחמיר מטעם זה והביא רא"י ממ"ש המג"א ה' סוכה סי' תר"ל בשם הירושלמי ודוחה שם מהש"ס עירובין ד"א גבי פתחי שמאי דפליגי בה ח"א דלית לי' שקפי וח"א דל"ל תקרי, ולמה לא מפרש פתחי שמאי כהנ"ל דלא נעשית לשם פתח ועכצ"ל דל"ד להא דירושלמי הנ"ל דשאני סכך כיון דנעשה לשם מצוה אחרת לכן ל"מ לצרפו כעין שכתב הר"ן בר"ה גבי תוקע להתעסק דלהתלמד גרע מטעם דבת מינה מחריב דלאו בת מינה לא מחריב לה ולכך המכוון למצוה אחרת גרע טפי, ע"כ לעשות מן סכך צוה"פ כיון דנעשית לשם מצוה אחרת לא מהני לצוה"פ אבל אם נעשה לדבר חול מהני, ועיין בשו"ת שבו"י ח"ב סי' ח' דאף דבקורה אם לא נעשית לשם כך פסולה אבל בצוה"פ העומדת מאל"י מהני כמו לחי העומד מאל"י דקיי"ל כאב"י ביע"ל קנ"ט בעירובין ט"ו, וכיון דצוה"פ הטעם משום מחיצה ומהני כמו בלחי ע"כ אף בעשאה לשם סיבה אחרת מהני דמ"ש, אמנם בכנויי נדרים מחמיר בהרחיק מן הכותל ג"ט אף בצד אחר רחוק מן הכותל וחולק בס' החיים ג"כ על חמק"ח שמקיל גם לדעת התב"ש כשקנה א' עומד סמוך וקנה א' רחוק, ומביא רא"י מסוכה דמהני צוה"פ ברופן ג', והוא מחמיר דכיון שצד א' רחוק א"כ נחשב מחיצה שגדלים בוקעין בה ואינו מחיצה אין טעם לחלק בין א' לשנים. — ע"כ אם אפשר שיהי' סמוך לכותל וראי עדיף

טפי אך בשעת הדחק נוהגים להקל בזה. — וגם בזה שחושש הרב הנ"ל נידון הזרעים שלא הוקפו לדירה והמה יותר מסאתים מה שאסור לטלטל בתוכם. וא"כ יהי נפרץ למקום האסור, מלבד מה שכתב הרב הנ"ל דכל הגינות מוקפים במחיצות הנה הח"צ בס"י נ"ט התיר ומביא דברי הרב שמואל שהתיר משום דרך בקרפף נבטלים הדירה אבל אינה מבטלת דירת העיר ומביא ראי' מדברי הרא"ש דאין ללמוד חצר מקרפף, ואף שרבנו מאיר כתב שטוב להחמיר זה רק בחצר ולא בעיר דאין מבטלין היקף העיר, ואין להאריך בזה שכבר דשו בו רבים ולפ"ד הרב אין נ"מ לנ"ד כיון שמוקפים במחיצות.

וגם עשה הרב הנ"ל ששכר רשות מהשר ע"כ ההיתר ברור די"ש לסמוך להתיר לטלטל בחלק המזרח כי בשו"ת הרי"מ מהגאון מווארשא מתיר גם בימות החורף כשהמים נקדשים ואף שיש מקומות שהמים אינם עמוקים י"ט אצל השפה עיי"ש בתשובותי חלק א"ה סי' ד' שכ' כיון שהעיר המהרי"ט שנהג היתר עפ"י זקנים ואין לחוש לדברי המג"א דבעינן דוקא תל המתלקט, ע"כ למען להרים מכשול יישר כחו וזחילו שיצא בכחא דהתירא כי הדור פרוץ מרובה מן העומד והמכשול בחילול שבת רב מאוד ומחמת הטרדה קצתתי מאוד ועוד חזק למועד ועכ"פ נוחה דעתי מהפלפל שהעיר הרב הנ"ל.

ובדוריש לציון מפלפל בזה להביא ראי' לדעת התוס' דבמחיצה בי"ש אתו רבים ומבטלי מחיצתא מזה שאמרו בשבת דאכרין משה לא תפיקו מרה"י דירכו לרה"ר והרי הענן הי' מקיף מכל צד, דבשלמא הוצאה היינו בשעת סילוק מסעות אבל הכרזה בעת חנייתן לפני הר סיני רה"ר מאי עבדת', א"ו דענן שהוא בי"ש ל"מ דאתו רבים ומבטלי כיון דאין לומר דאתיא אליבא דר"י דסובר אפילו בי"א מבטלי, דבר' מחיצות שלמות כ"ע מורי דאפי' נעולות דלתות מהני א"ו דמחיצה בי"ש אפילו ד' מחיצות רבים מבטלי ל' עיי"ש ותמצא נחת, ויש מקום לפלפל אי הענן נחשב למחיצה אך לא ירשני הזמן ומראה מקום אני לכם ובוזה אצא ואומר שלום.

ממני יידיכם הדר"ש ושל"ו הרה"ג הנ"ל ביחוד. חותם בכל חותמי ברכות.

הק' משה מייזילש בהגמח"ד יח"ל זצ"ל האבד"ק הנ"ל.

וזה לשון תשובת הרב הגאון מקיעליץ :

לחבר הגאון מוהר"ר יהושע סינעל נ"י.

ואנכי לא אמנע להעיר את כ' הדר"ג שזה יותר משנה שהשגתי קונטרס א' מכת"ר בענין תיקון עירובין והוטב מאד דברי כת"ר בעיני.

הק' משה נחום ירושלימסקי.

האבד"ק קיעליץ וחגליל.

השמיטה מדברי הרב המחבר שייד לעמוד 25.

אכן בלאו כ"ז הא מבואר בתשובת ח"נך ב"י שהבאתי לעיל
דבעת הצורך ה' סומך עצמו על שיטת הר"ח והרמב"ם והב"י דגרסי
דלא חיישינן לשמא יעלה הים שרטון. א"כ אף חז"ל לא חשו לשום
חשש, וכן הוא מפורש להלכה למעשה נ"ב בתשובת הנאון מאור
הגולה והיא תשובת הר"מ חלק א' ח"א סי' ד' לענין נהר ווייכסיל
בווארשא שכתב מפורש שבמקום שאין לתקן באופן אחר נסמך
עצמנו על גירסת הר"ח והרמב"ם דלא חיישינן לשמא יעלה הים
שרטון, מה שגם הב"י פסק כותיהו, וא"כ הא נאמר בפירוש דלא
נחוש לחששות בענין ספיקות ושמא במה שזנוע בענין תיקון העירוב,
ואין לנו אלא כמו שהיא עתה לפנינו כיון דהוי מיר דרבנן, ודברי
הנאונים הנ"ל מובנים בפשיטות דהא ידוע דבכל מירי דרבנן סמכינן
אפילו על דעת יחיד נגד רבים להקל כמבואר בש"ס בכמה מקומות
ברכות, נדה, נטין דכראי הוא מ"ד פלוני לסמוך עלי' בשעת הדחק,
ועי' בחור"מ סי' כ"ה, ואיך עוד בעירובין דאמרינן לעולם הלכה כרבני
המקל בעירובין אפילו ביחיד נגד רבים ואפילו שלא בשעת הדחק,
א"כ בוראי צדקו דבריהם בתשובותיהם הנ"ל לסמוך בנרן זה על
הר"ח והרמב"ם, עי' עירובין מ"ו. וע"ש ד' פ' בבלאי כל כך אתה
מחמיר בעירובין, וע"ש ס"ח. תרי גברא רבבני כרבנן וכו' וע"ש כ"ז.
דקרי לחו ריש גלותא חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו ע"ש היטב
ברש"י ובתוס' וע"ש ד' ס"א : בעירובין לית דחש וכו' ובפרש"י שם,
וע"ש בר' ס' ברש"י ד"ה תורת מחיצה, וע"ש מ"ח. ועי' ברך ל"ה.
במשנה ובתוס' רעק"א על המשנה פרק ג' מ"ד אות ל"א ל"ב וצ"ג, ועי'
ברא"ש עירובין פ"ב סי' ד' ובמהרי"ט סי' צ"ד בסוף התשובה, ועי' בק"ע
על הירושלמי עירובין פ"א ה"י ב"ה קטן מהו שישלים, ועי' ע"ז ו' ובתוס'
שם ד"ה בשל תורה, ועי' עירובין ס"ו. ברש"י שם בריש העמוד,
ועי' בתשובות הריב"ש סי' ת"ה, ועי' בירושלמי דעירובין פ"א ה"א,
ועי' ביצה ס"ו : כיון דמקלקלי בה רבים וכו' ובפרש"י שם ועיין
בררוש וחירוש לרעק"א מסכת עירובין ד' ל"ה. מערכה ד'.

תיקונים :

עמוד 28 סוף שורה האחרונה, צ"ל : לדין. — עמוד 41 שורה 8 מלמטה
צ"ל : רק מא"י. — עוד שם שורה 5 מלמטה צ"ל : תפיקו. — עמוד 42
שורה 10 מלמטה צ"ל : האיך ה'.

מעמוד 27 והלאה נדפס בדפוס יצחק רחלין ושותפיו,
1-3 רידוש סט. קאר. דייוויזיאן, ניוארק.

תירוש

סימן עג.

ביער שוידר סביבות ווארשא יום ועשין שלח
כיו סין תרצ"ה.

הגז וכו' מ' יהודא ארי פליישער רי
מין בק' דאברין.

כ"ח נשלח אלי לכהן. ולאשר אין לי ביער פער
הגזרים לחשובה על שאלותיו בדבר מין
בעירו ועס זכ חסרון בריאתי ל"ע והחמימות
פחה מה שלא נהיית כזאת יותר מחלה שנים כפי
יודעים עד שקשה הפיון בהלכה פ"ב לגדול הפנין
מראה כ"ח לעשות בעירו אלי שולח לכ"ח קונטרס
ה' עירובין אשר לפני הרבה שנים שאלו הרבנים
מנוארק אותי ואם מחמתו הגדל ר' יוסף ז"ל
אין אכד"ק סעראצק ואחמט מדמט לפונדק אחד
גיב מרד. זה אשר השבנו. ואולי בוס ימלא כ"ח
אחס סיוע ועור להוציא לאור מחשבתו :

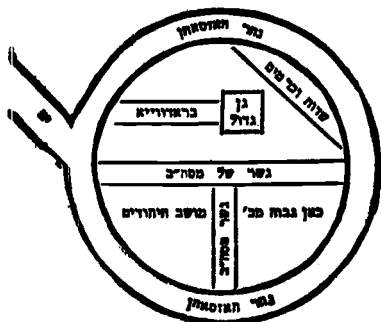
נתבו ויהתמו במשגי' בבוד הרבנים הגאונים
המפורסמים והמרץ שלי"א ומנהלי
עדת ישורון התרדים דק' נירארכי.

שה"מ כמשפט זה אחס ימים הגיעני מכתב
מהרדים הידועים ובקשו להשיב בדבר
לפול בשבת במחמתם ולאשר טודע דודר האחרון
ור יקומו הסכנה לפלפל באיסור יתק אחס לאט
המלאכות האסורות ביום השבת אזה בין ישראל
כל הפמים בחרים זה בראשון חס בעשי ולא

ויצדד

ביום מנוחתו ואחרי כי אין האות מקוץ ביער ילמח דוד
סודר ומורה אינו שומע בקולנו. לזה רגום להשתדל בסיגר
המלפול עד כי לא ימלאו מקום להנחם מכל וכל וכחבואר
בח"מ (רס"י קס"ב) דכופין זל"ז לעשות לחי וקורה לחמו
וכס"ב בהשתדלות בין הפכ"ס מזה גדולה להודק לזה חס
טבל כמ"ס החת"ס (חא"ר ס' ז"ט) ובשרת הר הכרמל
(ס' י"ח) להעמיד ח"ח בכל פ"ש לפקח על טבקי עירובין.
ואחמט כותבים רק לעמיתו ללדד. אבל ח"ו להלכה ולמעשה
עד יראו בהתאספות הרבנים אשר לפניהם לרחק ולקרב
כי בפירוטו המהמדות די להפקיע א"ע בבימות כדאמר
רז (סנהדרין ז':) ברשות נפשי כר' ובפרט להיות מחטיא
אח הרבים בדור דורים ואפי' דלימטי' שיבא מכשורא לא
נחפון ואם יראו הרבנים הגאונים הימר נשמח אם יתעורר
זכות ע"י. ולאשר ידנו כבדות מלכתוב לא בלנו פה לפלפל
רק בקליור נמרץ :

מהות השאלה כפי שכלנו. העיר הזאת מוקפת נהר
הנקרא האוסאקן מארבע רוחות. רק בצד אחד
יש אשר הנהר הולך רחוק כמו מיל שלנו מן העיר. ובצד
העיר נעשו גדודים הנקרא באלוואר גבוסים מעשרם והנהר
אלל הגדוד הוא פמוק שספינות הולכות בו ואסגר ילך בקירוב
להעיר שגם אלל הנהר מחט עמודים ומומות וגם על רוב
עמודים עמודים הכנינים המוקן לספינות להוליך הסחורות
ולהביאם. הנקרא שפייכלפרם וגם מקומות הנקראים וואגואל
מקום שיסעו לעבר השני או לאירופא או לתקומות אחרים.
וסנה יש בלמנע העיר עמודים גבוסים אשר עליהם טולק
המסה"ב כעין תמונת גשר חלח הולך ממזרח למערב כזה :

והנה סמכים בשאר פאר סודר (סי' קל"ב) כ' דאף
 כי סמטן על השמחה ובשמחה ח"י לישאנה
 לבחילה אף פסקין כך מפני חקנה הסכים מוטב ש"אל
 רובע ולא שומן עלמו וסמכו על מחמרים ו"ל בברכות כ"ד
 ע"ל לפנות לה' סמרו חורחך ויכול לישאנה עכ"ל ובחוטמת
 ראש (חאסד"י סי' מ'). ובקידושין (דכ"א) כנגד יס"ד מוטב
 ש"אלנו ישראל בשאר חממות כ"ו. וכן בשאר מהר"י מ"ק
 (סי' ה') סמ"י בונס מ"קנה ש"א מוסקרה להשא' בש"ל
 שלא חל לחרות רשע וס"ד (מניטין דל"ח) סה"א חממא
 דמות בשומכדימא דהו עבדי כס איסורא כ"י מודע ר' יודע
 משום מילמא דאיסורא ע"ש. וכן לדעת סמכים (פ"ד
 מלישות) כופין לגרש בעממת חמ"ס עלי שלא חלמא בנות
 ישראל לחרות רשע אלא סממריא (סי' קל"ח) ורדב"ז
 (ח"א סי' קפ"ז) דהו זאם דשם סמטס דאין סמדי דגמר
 בדפחו לגרש ברזן לשמוע דברי חכמים. אף סמ"י ב"ד
 (סי' של"ד סק"א) ה"גן עליס דעמנו דהיכא ש"אל לחרות
 רשע יס לחוס סלל לגדותו. וע"י בש"א בשמים ראש הקל"ב
 בך עובדא שמוכא בח"מ (סי' כ') כשם סמ"א דליון מן
 דיין. ובש"א קריה חסא (סי' ב') ובפחד יסמק ערך גי"ר
 עריות לרמות דברי סמ"י וכוונת יא"ר (סי' מ"א) ה"ק על
 סממרי מ"ק מ"ד סמ"מ (בשכח ר"ד) כיון דהאיסור על
 סמטא וואו פסע אף אומרים לאדם חמא בשביל ש"כס
 חבירך ע"ש ובנו"ס (חאסד"י סי' ל"ד) וקהל יעקב (חא"ע
 סי' י"ג סי"א) חות רעק חאסד"י וז"ל סמ"א (סי' מ"א)
 וסמ"מ סמדיק ח"א סי' כ"ז:

בז הנה מ"ס הרבנים לאסור מ"ד סמא יעלה ס"ס
 שרפון. סמ דעת סמ"א (סי' שס"ג ס"ק ל"א)
 דבשאר נכרות לא חייסין להכי ויכ"י כחמס סופר (חא"ר
 סי' פ"ט). ועוד רש"י בעירובין (ד"ח). סמ"ס ש"ה שרפון
 רוחם פרס. וממנו כנגמס יחוקאל (סי' ב') ושם יעקב
 (סי' י"ז) דהא אפילו ביתר מעט לאסור. וכן כהא דעירש"י
 ד"ס ל"ד כ"י דראש אחר ה"י סמ"ס כ"י דלמס סוכרת
 לפרש כן:

והנה דהנה בנ"ק סמ"ס קשה דלמ"י דאמריין בעירובין
 (דע"ח) דהר"י דל"א דליממיי"ר קא' בעין ביטול
 בעירוס אפילו כאן עמיד לפנמו אפילו דברר ש"אין ניטל
 לדעת הר"י וסמכים. וע"י פ"ז (חא"ר סי' מל"ג). א"כ
 חמ"י יחוס ש"כסל בעירוס. ובפרט להרמב"ן ב"ב (דף כ').
 דדוקא כשהדיקן ומיכרן לחלון הוא דממעט משא"כ למחנדין
 ע"ש. והרי לא מיכרן בעלמו. אלא דמקוואות פ"ד מ"ג אחר
 דנכנס כשר וממעט סי' ה"מ דבטיק הידוק עד שש
 כחסיס. והר"ש ש"ה מהדוק יס"י י"ל דמעטמו יודוק כל
 ש"אין מחנדין מ"מ הא ח"י שם בנ"י דכל דל"א ה"י כחל
 חורבא אינו ממעט בחלון משום דל"א מבטל ל"י. וסמ"א
 דהנה סמ"ס בעירובין (דע"י) כ"ד"ס אפילו כ"י י"ל דמס"ס
 ממעט פירות משום דמס"א אפילו היטל בשבת הא ממעט.
 א"כ במבוי שראשו ח"י סמ"ס וסמ"א ה"י חס"ס. ה"י כשעלה
 שרפון כרוכס פרסס וי"ה פרוץ מרובס כ"י דאסור מס"ס
 ש"ר אמריין דחייסין לכך ש"כסל ומחילא. משא"כ ב"ד
 ד"ס כ' ל"ד"ס עומדים ממס"ב וב"ד השלישי גודים סק"ר
 בולוור גבס עשרה. וי"ס כאן ג' מחילות. דליכא איסור
 דל"י אף לחוס לממא יעלה ה"ס שרפון כל ש"ס בעומק המ"ס
 י' טפחים דהס נחשכין למחילות א"ס רחוקין מש"י חממא.
 דב"ס י' חמות רחוק חייב לחקן ש"ס. וש"ס מלמ"י מ"ה בש"ר
 ש"אין שלום (ח"ב סי' י"ג). וע"י בש"ר זקני ח"ל (סי' ה')
 דלעין עיקר המחילות אף חילוק בין רבים ליחיד ובסמ"א
 (דף ג'). מבוי דלרבים סמ"י אהדי ולא מדכר. ולכאורס
 קשה מהמקומות שבויה חכ"ל ס"ל ומרש"י שם (כ"ב):
 ח"י פסקי מ"א מדכר אהדי. אלא י"ל דודאי לעומת אסור.
 כמו הא דאחר שם (דכ"ג). דרבים אפילו כמנסין וכדומה
 א"ס י"לה לפעלל מחירו הש"י. וכדא"י בשבת (דף קמ"ז).
 בסמיתס ועפ"י י"ד (סי' ק"י סק"ס) ובגמ"כ ש"ס. כיון
 דהאחר ידע האיסור סכרוו משא"כ במבוי כש"ה סק"ר
 למעלה מ"י מעט ש"אין ריכר לא יבוא למדוד כ"י יסמ"ר יגדור.
 וא"כ בנכר גדול כזה שסמחמקן ממנו כל ה"יזב"ס ש"ס.
 ומ"ס מזכירין שמו בגיטין משום דאדושא מילמא. א"ס יסמ"ס
 ש"ס ידעו כל הפולס האיסור סכרוו. ובפרט למסמיתס ש"ר
 ש"ס עירובי חלירות ומוכס ע"י השמ"ס לכל בני העיר כמ"ס

אה נעמד גראס לכוזיח דמחי מערובין (ד"ה) דאס י"ש ברגלי עשרה חייבה במחוס אף דבעינול מעסקין בין מקרב הכיס למחוס חשיב החקרה להקדש טע"ג או כאילו העינול סתומס. וזו שיעור פתח פ"ט. אף שליו מעשי ולורחס העינול עצמו הוי סתמה ובפרט לפ"ח דא"י שס דאפי' אין ברגלי עשרה חוקקין להשלים סא זכ הוי כאילו ב' לירות סתמה כדינו נעשה מאל"י כיון דלורחס מוכחם אפי' חס"ס כשר ומוטיל :

ד וברבר שכתבו בשו"א ומשיב והבית שלמס לפסול סטעלעגנראף לשם לוס"ס לפי שסוא מן סוד כיון שסקדים בולטין למלס. וכן גראס מדברי סתוס פירובין (ד"ג :) בדי"ס ואבע"א כ"י אף ככר כ' בתי' סרי' אפי' מזרחי (ס"י כ"ס) להעמיד עמוד בוד בעמוד שסוא מן סוד לסיזח סתח סתוס שער"ג גבוס ' ספחים כיון דא"ז ליגס. ומס לנו שטובכרים יעשו בסקנה בגדול ססיא סמכסרת פ"ט. ולפ"י סגי להעמיד קנה גבוס י"ט סתח סתוס במקוס עמוד סא' סעימוד במקוס מושג סיכודיס וסקנס סשי כסוף סרמוכ סשוה ומס לנו כחס סיש בירסס עמודיס פסול משישטו פליסס ססס סעומדיס לוס"ס כיון דסוי מלר מחיל סכ"ט סרי"א מזרחי סג"ל ואפסר דאפי' רחוק ממיל מקנס א' סגבוס ' ספחים למבירחס מותר דסא כתיב (פ' וירא) סרחק כסמחי קסח כ' אסרה סל ארסס כמות סילר. וארז"ל דסוי רחוק מיל כדילפין סרחק רחוק אלסיס אסס אף דסוי סתח אחד סשיחיס יכול לרסות עד סס. דאפי"ג דלוס"ס סוי מדיסס מ"מ סיכירא בעיקן דלס עדיף מכותל סהלק דלס מסי לעירוב כמ"ס כמג"א (ס"י שס"ג סק"ח). וסוי כסיסחי שימאי בעירובין (ד"ה) ומס"ס גראס דאס עמודי סטעלעגנראף מחסקמים כסדר סיוול כמו גסס | ס"ח | אז עדיף להעמיד קנה גבוס י"ט סתח סתוס במקוס | ס"ח | סרבוט שמשט יסחיל לוס"ס כיון דאין יכול לרסות סתמה סרסון. וככל כתיב י"ל דסוי רס"י פ"י עמודי סקדיס סעומדיס ככל פחות מאלסיס אסס. ולס סוי לוס"ס מן סוד :

ח ובענין שססנו סרביס סכרמוכ בראדווי יס ס' רבוס דסוי

כסס"ס (א"ח ס"י שס"ו סקט"ו) ובספחים (דף ל"ו). דמנחס סעומר למחין אססס מוסס דסוי ליבור. פירסי' דכל ססקין שלס נעשין ספי" ב"ד. וע"י רס"י כילס (דף ס'). ד"ס ססורס לב"ד כ"י ולס יססו. וכן רסבי"א סוכס (דף מ"ג). שלס ב"ד מייתי לס דבעליח ב"ד ליכא למיגור. וע"י ר"ן ר"ה (דף כ"ט). ובכ"מ פ"ב מס' מעסקי ס"ב ובכ"מ (דף ק"ג) שלס ב"ד מנחס וכו' ובחוס' סס ד"ס אסמא כ"י ובסמ"ק סס (דקט"ו). ד"ה אלמנס ובמקרה (ס"י סג"ו). ובסמ"ס ס"ל בירוסליס מ"ו (סנה ס"י ס"י ק"ס) מוס. ובא"ח (ס"י פ"ה ס"ג) מן דסחך סלי' כ"י. א"כ רסוי לתקן שכל ב"סכ"ג יסמו חלס כליל ע"ק להודיע מוד כיוס סחילס סשטוט ססרס עסס פירוב להסיר ססלסול כנס סא דססחיס (דף י"א :) חלסס סודס כ"י. וכסיעלס ססירטון או ססמסלס סססס סילוך ססס"ב כסון סעמוד סססר לס יסמוד לס יססו פירוב יודעו כל סעולס. וכן ב"כ"ס (דף ד') משיחין ססואוס כ"י. ואפסר דמס"ס סל אסר אסור מחסס סמא יעלס פירטון דליכא חקנס. אלא ד"ש לפיין כחס סססססס סוכרס סס דסכסלי מחלס כמס"ב סמג"א (ס"י שס"ג ס"ק ל"י). ומסמכ"ס יעיינו אולי סססססס כסס ס' רבוס בוקסיס :

ג וברבר לנרף עמודי גסר עע"י סולכת סמסס"ב ועמודי סטעלעגנראף במקוס לוס"ס אסרי סעסשו לכונס אסרת. ססס בא"ח (ס"י סג"ל ס"ב) כסג"ס מכסיר כס"סס אף סלס נעסס כמכוון לכך. אף סמג"א סס סק' ססירוסלמי פירובין ד"כ סלס נעסס לכך ל"ה לוס"ס. וס"יס להמיר פ"ט. וככר סשיג עליו כסירי קרבן דרוקא לכל סמחילות כע"י שיעסס לכך כמכוון אכל סס כמקוס אחד עבד מוטיל לוס"ס אסילו כלא כונס. וכ"כ כס"ה כסרי להמיר לוס"ס סעססס מאליו וכן גראס מ"ס פירובין (ד"ב :) דסר מוססר לס מיסני ל"י לוס"ס. וסרי סתוס' סס כסבו בדי"ס אלא מוסס כ"י דלוס"ס לס סוי אלא מוסס טי בעלמא. א"כ י"ל דאילו סוי לשם לוס"ס סוי מסי אפי' ברוסב עסרה. וע"כ דאין מולקין וכ"כ סמקרה כמיקן פירובין דאפי' אין לו לירות מוחוס מוטיל לוס"ס. וכן גראס מדברי סתוס' סס (ד"ו) ד"ס דסיסחא בקרן זיית לס עכ"י אינסי דאס עסוי' כמחוס ומסקוף כ"י ססיר פתח וסיונו מוסס דסוי כמחילס גמורס דמחי' סס אסילו כיוסר מעסר ופרון מרובס כ"י וסקנס עס"ג איוו מוגס כסעמודיס סלמסלס י"ס להססיר במקוס סרחק גס כחס סעססססס ולורחן מוכיס סלס נעשו לשם פתח לר"ע לס מסי פ"ט :

דאוי רס"ר. וסעיף המסירין הא אין לו דין משולם. לכאור
הפח"ל (ס' ל"ז) כ' דכחמות הוא דבעין משולשין. אבל
בפסליט שיר כל אדם שזה בו אפי' דלמות לא חסגי ע"ש.
אך דכחמת אפי' במשולם הא בעירובין (דכ"ז). פלגי בזה
במח"ר ר' יהודה רבנן. ועומ'ם שם ד"ה ור"א אפי' ולרבין
לא אפי' רבים ומבטלי מחילה. והכלה כרבים כדאמרין שם
(פ"א): דכחמילת לית הלכתא כחויי וכח"ש רש"י בעירובין
(דכ"ז): ד"ה ליפנד ועי' ח"ל (ס' ל"ז) דמחילה עשוי
בידי אדם לא אפי' רבים ומבטל מחילה. ולפיל מה שם כ'
לא ולמד מירושלים עיר הקודש כי חטטה רש"י ב"ה ה"ז
הא אמרין ירושלים אלמלא דלמותי נעולות ע"ש. וז"ל דהא
אמר בגמ' דה רק לר"י אבל לרבנן ס' רש"י אף בלא
דלמות מלך מחילת שם וגם לר' יהודה כד מחילת לא אפי'
רבים ומבטלי מחילתא וע"כ הא דלא חשיב ירושלים רש"י
משום דאוי מחילת הפשוט בידי שמים. וביומא (ד"ע).
איתא כה"ר מביא ס"ת מביט וקורא בו כדי לכרואת חומתו
לרבים. ופירש"י מעיוה"כ הביא שם וז' שם המהרש"א
לא ידעתי למה דאפילו אפי' יש עירא לזוה"כ הרי ירושלים
דלמותי נעולות וכו' רש"י ע"ש. ולכאור קשה לפ"ז בר"ם
(דכ"ט): וי"ט של ר"ה כו' אבל לא במדינה. ופירש"י
ותוס' לא בירושלים. ובסוכה (דמ"ז): וי"ט הראשון של חג
כו' ושאר כל הימים נשה הרי ירושלים אפי' דלמותי
נעולות אסור. וחשבתי לומר דכוונת רש"י דע"כ הוי כחמילת
משום בעירובין (דק"א) ומחירי אינה כחמילת. ופ"ש (דפ"ו).
שמה ולא הביא ס"ת מבטלי. ושם (דנ"א) והיינו מעלין
ס"ת מחלל גג. ובפסחים (פ"ד). שמה ולא הביא סכין
מע"ש כו' ולמחר כו'. אך דרש"י גופא בסוכה (דמ"א).
כתב משפט ירושלים דלמותי נעולות מותר גם ביוה"כ
ולכאור י"ל דביומא קאי בזמן שפירט בה היוונים דמבואר
במס' דהוי רה"ר. ועי' בהמ"ס (פ"א מעירובין). ובסוכה
קאי לאחר שסמחו או קודם שפירט בה. אך ד"א למ"ס
פסחים בעירובין (דכ"ז) ד"ה והא דאוי לירושלים לז"ה"פ (וד'
מהרש"א שם ד"ה חייבין ע"כ שם דהר"ל שם ד' מחילת מחמת
שקופה חומה וז"ע שרי' כ' בעלזא שם ד"ו דאוי משולם
מכ' לרדין ומשולם משער לבער הוי רה"ר כמבואר שם א"כ
המחילת שגבן) א"כ היתר מכה לז"ה"פ וא"כ אפילו לאחר
שפירט בה מחגי לז"ה"פ להסוכה המולקין על הרמב"ם נפט"ו
מה' שמה ומחירי אפילו פרוץ מרובה על העמוד ובאמת
דעת הר' יונתן בד"ק דעירובין ול"מ דלמותי נעולות בלילה
לאסוקי מירי כחמילת רק שגרי' לעשות עמוד מכלן ומכלן.
אלא שהמהר"ל ח"ג ס' ע"ד פלגי עליו (ולפלא שלא הביא
ראי' מרש"י סוטה ה"ל). וכבר ראיתי לחתני מהג"מ שבזמ"ר
אביגדור הד"י ש' שהארץ בדברי הגר"ת בית אפרים
(חא"ר ס' כ"ו) להסיר בזה בעיריט השא"י הולך מווארשא
לפעטערבורג וסמוך לה דרך ביאליסטאק וכן לפרייטין
ובשנאקרא אנשים ההולכים בכל הרכים תמלא כמה מילארים
אדם:

ו ג כ' בענין קניית הרשות משר העיר המבואר (בכ"ה
ש"א) ומיוחד עפ"ד הריב"ש (ס' תכ"ז) מביט
דאין הגוים אוסרין מן הדין. וא"כ לפי המדע שיש שם יהודים
כופרים בהש"ת. ושהעולם קדמון. ית"ש רח"ל. והם אינם
מודים בעירוב דהם אוסרין מן הדין ואין יכולין לבטל רשות
מבואר שם (ס' שפ"ה) וגם שכירות מאתו אינו מוטיל
לדעת הרמב"ם ובש"ת משיב דבר (חא"ר ס' כ"ו) איסר
באמת. אבל עד שאתה שולני בנייארק מה נעשה לאחיותי
מווארשא וחברותי. גם שמענו פה בזה. ועכ"ל דלא נחזים
בכופרים לשכירות יותר מבגוים שמועיל מהם כיון דעיקר
הגזירה היתה בשביל הגוים. וכח"ש בנשמת אדם (כלל ט"ה).
וגם ל"ל כח"ש השאל ומשיב (מהדור ח"א ס' ר"ג) התוס'
במולו ד"ה והסיר כו' בשם ר"ת דאין הקרקעות חשיבות
כשגלו לפי שנותן מהם חס ע"כ אין בנחם לאסור. אלא
תוס' בפסחים (ד"ו) ד"ה הסם כ' כיון דמחילת סוי של
מ"ל משלל ל"י בזוי חשיב שלו. וכ"כ השעמ"ק (בכ"ז דכ"ה).
ועי' חו"מ (ס' רע"ח סק"ל) ובמהר"ט אלגוי (ס' חלס ס' י')
ביאור הסופסתא דחייב באחריות עד שמוסר. מ"מ יפה כ'
ס"ת דיים בר"ל ע"י כיון דעירוב דרבנן יש להקל גם י"ל
דעת הריב"ז בעירובין (דכ"ט) ד"ה ואמר' כחלן כו' שאין
לך אוסר על חבירו משום עירוב אלא דיכול לבטל עמו
ולא עירב ג"כ ובמב"מ (חא"ר ס' ל"ט). א"כ כיון דלא
מחגי עירוב דידעו שאינם מודים בעירוב וכמו קידוש מומר
לדעת הא"י דלא תל קידוש דידעו אף דיכול לבטל בעצמו
אמר' דעיס חדשות בל לבאן וכ"ז שלא עב לא סוי כד
קידושין ולכאור מהם חלק רשות דרימס הרגל א"א אחרי
שפ"ש פקודת שרי פסיר אין להם מקום לכל לורך מעשיהם
ביחוד רק לבללת ומחילא אין יכולים לאסור. ועיין בעקרי
הד"ס ס' פ"ו אות י"ג בשם הזקן אהרן ואינו מחי' ואסמך
על הרב שליס"א להוציא דבר מתוקן. ועי' בש"ת נפש חיה.
ובספרי פטות הבית ס' פ"ט. ובש"ת מהר"י אשכנזי תורת
ס' כ"ו. ובש"ת מהרש"ם ח"ג ס' רס"ב:

ואנני יידו.

פסק הלכה מגדולי הדור העבר, מרן ר' חיים עוזר גרודזענסקי זצ"ל ומרן ר' אברהם ישעי' קארעליץ זצ"ל בעל חזון איש ואחד מגדולי הרבנים משגיח על העירובין בוויילנא ע"ד תיקון עירובין בעיר פריז.

חיים עוזר גרודזענסקי
וויילנא

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשו-
יות בירי שמים ור' התוס' בעירובין דף כב
בד"ה אילימא, דמחיצות שאינה עשויו בירי
אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא ראיין
זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך
על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן
את כל הרחובות ע"י צוה"פ. ומש"כ שתחת
מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן
ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין
זה מספיק, דמחיצות הנהר מתירות דאמרי'
גור אסיק מחיצתא ולא אמרינן גור אסיק
אלא היכי דמינכרא מחיצתא, אבל היכי דלא
מינכרא לא אמרינן גור אסיק, כמבואר בשו"ע
או"ח סי' שמ"ה סעי' טז וסוף סי' שע"ד,
כמש"כ מעכ"ת בעצמו, ומחיצות הניכרות תחת
הגשר לא מהני, והיו כמחילות תחת האד-
מה ברח"ד דלאו כלום הוא ואין נפקותא
בהכרתן תוך המחילות. אולם יש לסמוך ע"ד
הרמב"ן והריטב"א, רכל שטח שדרך בני אדם
להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות,
אפילו עשויים בירי שמים, ועיין בס' 'חזון
איש' הל' עירובין סי' מג ס"ק א, דכיון
שהיי' לפנים חומה נראין הרבדים ששטח זה
עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטלו.
גם יש לצדד, כיון שרגילים בעצירות הג'-
רולות להתגביה הרבה את סביבות הנהר, ששופ'-
כים עפר הרבה על שפת הנהר כדי שלא
יעבור לפתקים על גדותיו ובפרט בפריז אשר
הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה
צריכים וצרכה לחפור כדי שיהי' ראווי ומי-
תוקן לכך, ובאופן זה דאי נתבטלו המחיצות
הקדמות שנעשו בירי שמים ונשארו המחי-
צות שנעשו בירי אדם, רק שיש לברר, אם
זה נעשה בכל היקף הנהר סביבות העיר,
העצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים
ע"י צורת הפתח ויכול לסמוך על צוה"פ
של חוסי הטלגרף שעשויים כהלכה ואינם מן
הצר כמש"כ רומעכ"ת, ובדאי יתישב כת"ד
עם הרבנים הג' בעירו, והגנו מסכימים אתם
להלכה.

ואר"ש וברכה לרומעכ"ת. יתברך בברכה
מרובה וכוח"ט לחיים טובים ארוכים ומתור-

ב"ה יום ו' עש"ק ער"ח אלול תרנ"ץ.
הוד כבוד הרה"ג ירא וחדר לרבד ר' כש"ת
מוה"ד אלי' מונק שליט"א, ישא ברכה מאת
ר'.

אחד"ש. חבתי בתשלומין על מכתבו בנו-
גע להשאלה אודות תיקון עירובין בפריז.
מתחלה לא רציתי להודק לזה בגלל חול-
שת בדיאותי, אך אחרי אשר הפציר בי
רומעכ"ת באתי בדברים בענין זה עם אחד
הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין
פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי'
קרלין שליט"א בבני-ברק, בעמח"ס 'חזון
איש', ואז אשר החלטנו אודיע למעכ"ת.

והנה בודאי נראה שפריו היא דה"ד גמור
דה מה"ת שיש בה ששים רבוא בוקעים,
אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ
מקרי דה"ד רגם בירושלים ומחזוא לא היו
ס' רבוא בכל רחוב, ולסמוך ע"ד האר"י,
הובא בהגהות אשרי ס"ב דעירובין, דאפילו
ס' רבוא בוקעין ניתר בב' מחיצות, הוא
דעת יחיד שלא הובא בשו"ע ופוסקים, ובאמת
אינו מוכן דהא קי"ל כרבנן דאין מערבין
ברח"ד בכך משום דסבירא להו דבב' מחי-
צות אתו רבים ומבטלי מחיצתא, שוב ראיתי
בשורת בית אפרים חלק אר"ת סי' כן שתמה
ע"ז ושם חשיב ליה פריז רשות הרבים מן
התורה.

אולם מעכ"ת כתב בפריז ישנן ג' מחי-
צות מה"ת בכל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית
יש מחיצה בערך שליש, אי"כ לפ"ז אין להי-
עיר פריז דין דה"ד מן התורה לכ"ע והגם
שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים
את הנהר, מכ"מ אין הן אוסדות מן התורה,
כיון שהעומר מרוקם על הפרץ ורק מדר-
בנן אוסדת כל פרצה ביותר מעשר אמות
ואי"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו
ע"י צוה"פ.

הפרדס חכרת ה' שנה ל"ז

מכתב מאחד מגדולי התורה בעלי הוראה המפורסמים בעולם מראשי ועד הרבנים בעיר ווארשא הרב ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל, בו מבאר יסוד ההיתר של תיקון עירובין בעיר ווארשא ומסכים לתיקון עירובין בפריז על סמך של צורות הפתח.

הרב

שלמה דוד כהנא

ווארשא געשטא 17. טעל 81-81-11

ב"ה יום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא.

הוד כבוד הרב הג' מהור"ר שוחטמאן הי"ו.

מכתביו מכ"ז תשרי ומ"ז כסלו קבלתי במועד, מחמת שהענינים שכתב במכתבו הראשון לא נגמרו אז עדיין, לזה נתאחרה תשובתי.

ע"ד שאלתו אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא, שלא יהי' היתר לתקן המלמול רק בדלתות, לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור, והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון ראז"ג קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל, ולא ראינו מי שחולק ע"ז, ועי' בב"י סי' שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכסף משנה הל' שבת פי"ד ה"א. ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין ובל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה כעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים, כי דעת האו"ז דאפילו ר"ה גמור ניתרת כצוה"פ דלא קיי"ל כר"י, ועי' בספר מנחת פתים שהאריך בזה.

ובזה הגני ידיו המכבדו כערכו ומצפה לשמוע ממנו אך טוב מלה.

שלמה דוד כהנא

(השני תשובות דלעיל נדפסו ג"כ

כהמאור חודש טבת תשכ"ב)

חובה על כל הרוצה להצליח בלימודו, לחזור איזה פעמים על כל ענין שלומד, וכמאמר חז"ל תנא מני' מ' זמנין ודמי לי' כמנח בכיסתיה [מגילה ד"ז ע"ב], דמלבד שע"י החזרה הרבה פעמים, מבין הדבר יותר, וכמו שדרשו חז"ל [ברכות ס"ג ב'] על הפסוק הסכת ושמע ישראל, דתורה נמשלה לבשר דכל מה שהאדם כוססו יותר, מוצא בו טעם יותר. [ובדרך זה פי' מ"ש חז"ל [פסחים מ"ט ב'] כל הלומד תורה בפני ע"ה כאילו בועל ארוסתו בפניו, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה, א"ת מורשה אלא מאורסה. דנ"ל דמה"ט נמשלה תורה לארוסה, דכמו ארוסה צנועה אין דרכה להראות פנימיות הוד יפיה, ולגלות מצפוני סודותיה לארוס שלה, עד שתהיה גיסה עמו טפי, וכל עוד שתבוא עמו יחד יותר, יאבד מראה נכריותו בעיניה אחת לאחת עד שלבסוף כשתהיה נשואה לו, אז תגלה לעיניו כל סתרי יפיה והיו שניהן ערומים יחד ולא יתבוששו, מה שאינו ראוי לעשות כן לעיני נכרי. כן דרך המשתדל פעם ראשונה להתעסק בענין מה בתה"ק אז פעם ראשונה ושנייה היא מתראה בעיניו כנכריה והיא מתנכרת ולא תניח לו עדיין להשקיף על יפיה הפנימי וסודותיה הנעלמים תחת מסך דביר משכבה, עד שיחזיר להתעסק עמה פעמים הרבה כל עוד יותר אחת לאחת, תיקרהו אהבתה ותגלה לעיניו סודות תעלומותיה והוד יפיה אשר עין לא ראתה. עד שלבסוף כאשר זכה שתקרא כבר תורתו [כע"ז י"ט א'] אז מדבר אשה לאיש, ויפתחו עליו ארובות השמים ותחזינה עיניו כל מסתוריה יחד. ולכן יפה אמרו חז"ל הלומד תורה בפני ע"ה, אשר בקמטיה טמונים אגדות ומעשייות שח"ו לומר שהם מובנים כפשוטם, וידוע שאין תוכן כברן וסודות קדושות טמונים בהן, והע"ה אף שיקיים מצות התורה, הוא רק כארוס לה, והמראה לו מסתוריה דברים שכסה עתיק יומין, הרי זה כבועל ארוסתו בפניו, שמה שיהיה בין הנשואין בסתר לעונג וכבוד שיתראו זה לזה, יהיה בעיני נכרי הזה לבו, שילגלג עליהן. וכמ"ש החכם באוני כסיל לא תדבר חכמה וגו'] וגם מועיל יותר לזכרון, וכל לימוד בלי חזרה הוא כזרע בלי מטר.

(תפארת ישראל אבות פרק ב')

ERUV

A DETAILED ANALYSIS

**CITING
RECOGNIZED RABBINIC SOURCES.**

by
Rabbi Shiah T. Director
בעזר החונן לאדם דעת

קצת דרכי עיון ממרן בעל "חזון איש" זלה"ה

.. (א)

מטבע בני אדם לקרא את הכתוב בספר בשטחיות ובמהירות כקורא באגרת, ומקניני החכמה להתרגל לדקדק בלשון החכמים. כי דבריהם נכתבו בדקדוק עיוני, וקריאת המהירות וקריאת העיון הם הפכיות על הרוב ותוצאותיהן נגדיות, ובשביל נטית האדם אל החפזון, וביחוד לבעלי תפישה מהירה, יקרה, שחכמים יקראו בספרים, וייחסו להם דברים שלא חשבו ולא פללו, או שלא ימצאו את הדיקנות שבהם, וביחוד בדברים שבאמת הם עמוקים והכתב נפגש בקושיים להבליט את עומקם.

(ב)

ידעת התורה אין זה פשוטו של סוגיא בחיי אדם, כי הלא אמרו אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, המיתה שבכאן הוא הנסיה מפשוטו של החיים, לעומקו של החיית. לתוך תוכו של החיים, כל שהאדם מרבה בשבירת המדות מרבה חיים, כי שבירת המדות היא הריגת החיים השטחיים, ומיתה של היצר, הממלא כל הגוף, הוא החיים המוליך בדרכה של תורה, מדות המשתנות רבות הנה, והם עצמו ובשרו של האדם, והממית אחת מהן המית את עצמו, ומקצת עצמו ככל עצמו, ואמנם מיתה זו תחיה בעליה, ודברי תורה מתקיימים בידו, והננו עומדים על מדת העצלות, התופסת מקום מכובד, בין המדות המשתנות, העצלות משתרעת על כר נרחב על המחשבה ועל התנועה, לפעמים אפשר למצא את העצלות לגורם לתנועה ולמרץ כשהתנועה טבעית בעית, למלא תאותו חשקו ומתקו ושם בחיין לב, דופק פקפוק ולחש באזנו, לא! לא! משהו לא בסדר, אבל העצלות מערפלת שלא יוסיף כח להכריז מלחמה נגד בחירת נפשו הזדונית. ההזנתה את זרם החיים למסלולו ולהרגלו היא שורש הזנחת התורה. ללמד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו. האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפון. עיקר

הלמוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלמוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אוסף רוח.

(ג)

מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות התמדת הלמוד, ולהתפלל ע"ז תמיד, אפשר לקבע למודים בכל יום, כמו למוד תורה שבכתב עם פירש"י, למוד משנה, ספרי מוסר, גמרא בעיון, ובמהירות, לקנות חבר טוב, ללמוד בביה"מ, ועוד והעיקר לזכר לפני מי אתה עמל, ולבלי הסיח דעת מזה.

(ד)

כל ענין החדושים פי' הגר"ח מולזין זצ"ל בהיות שאין עומק תורה שבע"פ (מתגלה) אלא אחרי רוב השקידה והעמל, כל המתגלה נקרא חדוש, וכל המוסיף בקנינים שהתורה נקנית בהם מוסיף ידיעה יותר ברורה, וטועם נעימות הצפונות, אשר היו בעולם והסתר טרם עמלו, והן הגה החדושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עלאית מורם מכל שפלות הגופניים ומהפכים גשם לנשמת חיים.

(ה)

כל המרבה בקניני התורה מרבה תורה לכן צריכים לב להזהר ממעשיות טבעיים וסגוליים, מן הסגוליים שלא להקל בנט"י המבוארים בשו"ע, ומאד התמירו בזה. כמבואר בשו"ע או"ח סי' ד. ומן דקדוק ההלכה שלא תהא חציצה, ושתהי' הנטילה למעלה מקשרי אצבעות, וזהו בכלל טהרה המביאה לידי קדושה. ולמעלה מפרק הזרוע של יד בכלל מקום מכוסה, אף שרבו מגולי כל היד, בטלה דעתם.

(1)

(מתוך מכתב)

אך אמנם רצוני העז להצלחת הלומדים הצעירים בלמודם ירגישוני כשהדבר עומד לנגד עיני מבלי משים וכאלו אני רואה מן המפריעים העומדים על דרכם, ואשר הסבה העיקרית בסדר הלמוד שצריך זהירות יתרה לעשות את העיקר לעיקר, והוא העיון בברור הכללים והפרטים בכל סוגיא, שיהיה המשא והמתן שגור ושגון, לזכר את „הלכאורה“ ואת המסקנא, את ההלכות הודאות ואת אלה שנותנים מקום לדיון, ועיקר הזה דורש עמל ומלחמה פנימית נגד העצלות בשינון במה פעמים אף בלי חדוש, לחזור על אתר כמה פעמים, ולדקדק בדברים שאין השכל נהנה מהם בתחלתם, ואדרבה מכביד עליו, אבל העמל זהו עמל התורה, אשר כל סגולת התורה נאמר על עמלה, ואמנם אתר העמל נפתח שער אורה חדש, אשר השכל מתענג ללא קץ. ויש ליזהר מלהאריך בהסברת סברא, ולעומת זה להאריך בגמ', בעיון הפשט ובירור מסקנותיו ועל כולם הקנינים, שאם לא עשה קנין לא קנה, העיקר להתרגל בזכירת האמונה שהכל בידי שמים, גם הצלחת הלמוד ועליה ביראה, וחביבים ישראל, שאין צריכין שליח, וכל בר נש בכתו למצא טוב ע"י תפלה, והשם מתאווה כביכול לתפלתו של צדיקים, התפלה היא מטה עוז בידי כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך כן יעלה וכן יצליח, וישמר מכל דבר המפסיד את הלמוד האמת, הלמוד והתפלה קשורים זה בזה עמל הלמוד עוזר לאור התפלה והתפלה עוזרת את הלמוד, תפלה בבחינת „קבע“ מרחיקה את הלמוד, ולמוד בעצלותים מונע תפלה.

(2)

לא יפה עשו בדור האחרון אשר עזבו את הלמוד המהרש"א ז"ל, אשר ממנו טובה ניתנה לישראל לזכות בו את הדורות הבאים אחריו, להרגיל את הלומדים בעמל התורה, אשר אך העמל הוא העבודה המעולה,

ואשר עליהם כונו חז"ל בהפלגת התורה על לומדיה, והמהפך את הגשם לרוח, ואת הגוף לנפש, והנכנס ברמ"ח אבריו של האדם לזככם ולעדנם לקיום חיי התורה, והספר הקדוש מלא התעמלות בדברים מוכרעים ועמוקים, ומרגיל את האדם בעיון נכון ועמוק, גם מועיל הדבר מאד לזכרון כל סוגיא לפרטיה. ודור שלפנינו החזיקו מאד בספר הק' הזה, והגרע"א לא הניח דבר מספרו, ומיזם שעזבוהו אבדו את ידיעת הפשט כולו. ויתרגלו בקלות העיון ובעזיבת הדעת דבר דבור על אופניו ואין מי שיחזיר העטרה ליושנה.

לזכר נשמת זקני
אברהם בן שמואל ז"ל

זקנתי
אסתר חיה בת טוביה ע"ה

חיים יונה בן אברהם ע"ה

זאב בן אברהם ע"ה

ותנצב"ה

בעבור שנרכו לזכר
נשמתם להרפסת הספר.
יתכרכו המנדכים הם וכל
משפחתם בכרוך אשר יקים
את דברי התורה הזאת.